

A – A Bíróság fejlődése és tevékenysége 2010-ben

Vassilios Skouris elnök

Az éves jelentés ezen első része összefoglaló jelleggel mutatja be az Európai Unió Bíróságának 2010. évi tevékenységét. Először az intézmény elmúlt évi fejlődését tekinti át, kiemelve a Bíróság működését érintő intézményi változásokat, valamint a Bíróság belső szervezetére és munkamódszereire vonatkozó módosításokat. Másodsor elemzi a Bíróság munkaterhének alakulásával és az eljárások átlagos időtartamával kapcsolatos statisztikákat. Harmadszor, mint minden évben, tárgykörönként ismerteti az ítélkezési gyakorlat lényegesebb fejlődési irányait.

1. Mivel a Lisszaboni Szerződés akként rendelkezik, hogy az Európai Unió csatlakozik az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez (EJEE), az e csatlakozás megvalósítására irányuló eljárás ebben az évben vette kezdetét. Ezen eljárás első szakasza befejeződött, az Európai Bizottság pedig tárgyalási felhatalmazást kapott a tárgyalásoknak az Európa Tanáccsal történő lefolytatására. Az Európai Uniónak az EJEE-hez csatlakozása kétségkívül hatással lesz az Unió igazságszolgáltatási rendszerének egészére.

A fenti okból a Bíróság közelről figyelemmel kísérte ezen eljárás alakulását, és a csatlakozással kapcsolatos, meglehetősen összetett jogi kérdéseket felvető tervek végrehajtása érdekében tett erőfeszítésekhez való hozzájárulásaként az Unió igazságszolgáltatási rendszerének működésével összefüggő különös vonatkozással kapcsolatban a 2010. május 5-én közzétett dokumentumban¹ kifejtette első észrevételeit. A Bíróság e dokumentumban megállapította, hogy a szubszidiaritás említett Egyezményben rögzített elvének tiszteletben tartása és egyúttal az Unió igazságszolgáltatási rendszere megfelelő működésének biztosítása érdekében olyan mechanizmust kell létrehozni, amely garantálja, hogy érdemben a Bírósághoz lehessen fordulni az Unió valamely aktusának érvényességével kapcsolatban, mielőtt az Emberi Jogok Európai Bírósága határozná ezen aktusnak az EJEE-vel való összeegyeztethetőségéről.

Végül említést kell tenni a Bíróság eljárási szabályzatának 2010. március 23-i módosításairól is (HL L 92., 12. o.). E módosítások arra irányulnak, hogy a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően a szükséges mértékben az új rendelkezésekhez igazítsák az eljárási szabályzatot.

2. A Bíróság 2010. évi igazságügyi statisztikai általában véve az intenzívebb tevékenységet, az eljárások időtartama vonatkozásában pedig a hatékonyság igen jelentős javulását tükrözik. Emellett utalni kell az érkezett ügyek számának, különösen pedig a Bírósághoz benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek számának ebben az évben bekövetkezett, eddig példa nélküli növekedésére is.

A Bíróság 2010-ben 522 ügyet fejezett be (nettó szám, figyelembe véve az egyesítéseket), amely az előző évhez képest enyhe csökkenést jelent (543 befejezett ügy 2009-ben). A befejezett ügyek közül 370-et ítélettel fejeztek be, míg 152-ben végzést hoztak.

A Bíróságra 2010-ben 631 új ügy érkezett (függetlenül az összefüggés miatt történt egyesítésektől), amely a 2009. évben érkezett 562 üggyhez képest nagyon jelentős növekedésnek minősül, és az érkezett ügyeknek a Bíróság történetében eddigi legmagasabb számát jelenti. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmekkel kapcsolatban ugyanez a helyzet. A tárgyévi során indult előzetes

¹ http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_fr_2010-05-21_12-10-16_11.pdf

döntéshozatali eljárások száma már a második egymást követő évben az eddigi legmagasabb, a 2009. évhez képest pedig 27,4%-os növekedést jelent (385 ügy 2010-ben a 2009-ben érkezett 302 üggyhöz képest).

Az eljárások időtartamával kapcsolatos statisztikai adatok nagyon kedvezőek. Így ami az előzetes döntéshozatali eljárásokat illeti, azok átlagos időtartama 16,1 hónap. Összehasonlító elemzés alapján kiderül, hogy az egész olyan időszakban, amelyre nézve a Bíróság megbízható statisztikai adatokkal rendelkezik, az előzetes döntéshozatali ügyek elintézésének átlagos időtartama 2010-ben bizonyult a legrövidebbnek. A közvetlen keresetek, illetve a fellebbezések elintézésének átlagos időtartama 16,7 hónap, illetve 14,3 hónap volt, szemben a 2009-ben tapasztalt 17,1 hónappal, illetve 15,4 hónappal.

A Bíróságnak az ügyek elintézésében tanúsított hatékonyságának javulását a munkamódszerek elmúlt években megvalósított reformján kívül a bizonyos eljárások gyorsítása érdekében a Bíróság rendelkezésére álló különféle eljárásjogi eszközök – így többek között a sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás, a soron kívüli elbírálás, a gyorsított eljárás, az egyszerűsített eljárás és a főtanácsnok indítványa nélküli döntéshozatal – szélesebb körű alkalmazása is magyarázza.

A sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárást 6 ügyben kérték, ebből a kijelölt tanács 5 ügyben ítélte meg úgy, hogy az eljárási szabályzat 104b. cikkében előírt feltételek teljesültek. A Bíróság ezen ügyeket átlagosan 2,1 hónap alatt fejezte be.

Gyorsított eljárás lefolytatását a tárgyévben 12 alkalommal kérték, ám az eljárási szabályzat által előírt feltételek csak 4 esetben teljesültek. A 2004-ben kialakított gyakorlatnak megfelelően a gyorsított eljárás iránti kérelmeknek indokolt végzéssel a Bíróság elnöke ad helyt, illetve ő utasítja el e kérelmeket. 14 ügyben egyébiránt soron kívüli eljárást rendeltek el.

Ezenkívül a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett bizonyos kérdésekre való válaszadás során továbbra is rendszeresen alkalmazta az eljárási szabályzat 104. cikkének 3. §-ában meghatározott egyszerűsített eljárást. E rendelkezés alapján összesen 24 ügyet fejeztek be végzéssel.

Végezetül a Bíróság gyakran alkalmazta az Alapokmány 20. cikke által biztosított azon lehetőséget is, hogy a főtanácsnok indítványa nélkül határozzon, ha az ügy semmilyen új jogkérdést nem vet fel. Jelezzük, hogy a 2010-ben kihirdetett ítéletek mintegy 50%-át főtanácsnoki indítvány mellőzésével hozták meg (2009-ben ez az arány 52% volt).

Ami az ügyeknek a Bíróság különböző ítélkező testületei közötti megoszlását illeti, megemlítenéd, hogy a 2010-ben ítélettel vagy ügydöntő végzéssel befejezett ügyeknek hozzávetőleg 14%-át a Bíróság nagytanácsa, mintegy 58%-át az öt bíróból álló tanácsok, míg megközelítőleg 27%-át a három bíróból álló tanácsok tárgyalták. Az előző évhez képest a nagytanács által tárgyalt ügyek arányának jelentős növekedése (2009-ben 8%), valamint a három bíróból álló tanácsok által tárgyalt ügyek arányának jelentős csökkenése (2009-ben 34%) állapítható meg.

A 2010-es ítélkezési év statisztikai adataival kapcsolatos további, részletesebb információkat a jelentésnek az igazságügyi statisztikákról szóló része tartalmazza.

B – A Bíróság ítélezési gyakorlata 2010-ben

Az éves jelentés e része a 2010. évi ítélezési gyakorlat összefoglalását tartalmazza.

Alkotmányos, illetve intézményi kérdések

2010-ben jelentősen gazdagodott az alapvető jogokkal kapcsolatos ítélezési gyakorlat tárháza.

A C-92/09. és C-93/09. sz., *Volker und Markus Schecke* egyesített ügyekben 2010. november 9-én hozott ítéletében a Bíróságnak lehetősége nyílt pontosítani a személyes adatok védelméhez való jogból eredő követelményeket, amikor arra kérték, hogy vizsgálja felül a közös agrárpolitika finanszírozásának, valamint az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapról (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapról (EMVA) származó pénzeszközök kedvezményezettjeire vonatkozó információk nyilvánosságra hozatalának háttéréül szolgáló 1290/2005/EK és 259/2008/EK rendeletek¹ érvényességét, amely rendeletek előírják az ilyen információknak a nyilvánosság számára – különösen a nemzeti hivatalok által üzemeltetett internetes oldalakon keresztül – történő rendelkezésre bocsátását. A Bíróság – a személyes adatok védelméhez való, az Európai Unió Alapjogi Chartájában elismert jog, valamint az európai alapok területén az átláthatóságra vonatkozó kötelezettség közötti megfelelésre irányuló előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés kapcsán – megállapította, hogy az alapok kedvezményezettjeire és az általuk kapott támogatásokra vonatkozó név szerinti adatok internetes oldalon való közzététele az ezen oldalhoz harmadik személyek számára való szabad hozzáférhetősége miatt, az érintett kedvezményezetteknek a magánélet tiszteletben tartásához és különösen a személyes adatok védelméhez való joga megsértésének minősül. Ahhoz, hogy valamely ehhez hasonló jogsérelem igazolható legyen, azt törvénynek kell előírnia, tiszteletben kell tartania az említett jogok lényeges tartalmát, valamint az arányosság elvét, továbbá – az arányosság elve alapján – annak elengedhetetlennek kell lennie, és ténylegesen az Unió által elismert általános érdekű célkitűzéseket kell szolgálnia, az e jogoktól való eltéréseknek és az azokkal kapcsolatos korlátozásoknak pedig a feltétlenül szükséges mérték határain belül kell maradniuk. Ezzel összefüggésben a Bíróság úgy vélte, hogy igaz ugyan, hogy a demokratikus társadalomban az adófizetőknek joguk van a közpénzek felhasználására vonatkozó információk megismeréséhez, a Tanácsnak és a Bizottságnak azonban el kellett volna végeznie a szóban forgó érdekek súlyának kiegyensúlyozott mérlegelését, amihez viszont az kellett volna, hogy a megtámadott rendelkezések elfogadása előtt megvizsgálják, hogy az adatok tagállamonként egységes internetes oldalon történő közzététele nem lépi-e túl az elérni kívánt jogos célok megvalósításához szükséges mértéket. A Bíróság tehát az 1290/2005 rendelet bizonyos rendelkezéseit, a 259/2008 rendeletet pedig teljes egészében érvénytelennek nyilvánította, az EMGA-ból és az EMVA-ból nyújtott támogatások kedvezményezettjeit tartalmazó listák olyan közzététele joghatásainak megkérdőjelezése nélkül, amelyre a nemzeti hatóságok által az ítélet kihirdetését megelőzően került sor.

2010. december 22-én szintén az alapvető jogokkal kapcsolatban hozott a Bíróság egy másik fontos ítéletet a C-279/09. sz., *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft* ügyben az

¹ A 2007. november 26-i 1437/2007/EK tanácsi rendelettel (HL L 322., 1. o.) módosított, a közös agrárpolitika finanszírozásáról szóló, 2005. június 21-i 1290/2005/EK tanácsi rendelet (HL L 209., 1. o.), valamint az 1290/2005 rendeletnek az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapról (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapról (EMVA) származó pénzeszközök kedvezményezettjeire vonatkozó információk nyilvánosságra hozatalának tekintetében történő alkalmazása részletes szabályainak megállapításáról szóló, 2008. március 18-i 259/2008/EK bizottsági rendelet (HL L 76., 28. o.).

Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikkében meghatározott hatékony bírói jogvédelem elvének értelmezésére vonatkozóan.

Az alapeljárás a német DEB gazdasági társaság és a német állam között a társaság által a nemzeti bíróságok előtt előterjesztett költségmentesség iránti kérelem tárgyában folyt. A DEB társaság a német állam ellen – felelősségének megállapítása iránt – kívánt keresetet indítani a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról szóló, 1998. június 22-i 98/30/EK irányelvnek² az említett tagállam általi késedelmes átültetése miatt a társaság részére okozott kár megtérítése céljából. Költségmentességét azzal az indokkal tagadták meg, hogy nem teljesülnek a jogi személyek költségmentességének engedélyezése tekintetében a német jogban előírt feltételek. A kérelem elutasítása ellen indított kereset elbírálása tárgyában eljáró bíró előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult a Bírósághoz, kérdése pedig arra irányult, hogy az állam uniós jog alapján fennálló felelősségének megállapítására irányuló eljárással összefüggésben ellentétes-e az uniós jog tényleges érvényesülésének elvével az a nemzeti szabályozás, amely szerint a bíróság előtti igényérvényesítés a költségek előlegezésétől függ, és amely oly módon korlátozza az ezt az előleget megfizetni nem képes jogi személy vonatkozásában a költségmentesség engedélyezését, hogy három igen szigorú feltétel teljesülését írja elő.

A Bíróság kimondta, hogy ezt a kérdést az Európai Unió Alapjogi Chartájára figyelemmel kell megválaszolni, amely – a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta – ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések. Még pontosabban, a Bíróság a Charta 47. cikkére hivatkozik, amely előírja az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés jogát mindenki számára, aki az uniós jogban részére biztosított jogokra és szabadságokra kíván hivatkozni. E rendelkezés (3) bekezdése kimondja, hogy „[a]zoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybeviteléhez erre szükség van”. A Bíróság mindenekelőtt úgy vélte, hogy nem kizárt annak lehetősége, hogy a Charta 47. cikkében meghatározott hatékony bírói jogvédelem elvére jogi személyek hivatkozzanak annak érdekében, hogy mentesüljenek a perköltségek előlegezése alól és/vagy ügyvédi képviselőhöz jussanak. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény – igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés jogát megállapító – 6. cikkével kapcsolatos ítélezési gyakorlata tükrében ezután a Bíróság kimondta, hogy a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy egyrészt a költségmentesség engedélyezésének feltételei a bírósághoz fordulás joga olyan korlátozásának minősülnek-e, amely magát a jog lényegét érintheti, másrészt, hogy az említett feltételek jogszerű célra irányulnak-e, végül pedig hogy ésszerű arányossági kapcsolat áll-e fenn az alkalmazott eszközök és az elérni kívánt cél között. A Bíróság ezután részletezi a nemzeti bíróság által figyelembe vehető értékelési tényezőket, és átveszi az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlatában alkalmazott tényezőket, többek között az ügy tétjének fontosságát, a jogi kérdés és az alkalmazandó eljárás bonyolultságát, valamint – különösen a jogi személyek vonatkozásában – a jogi személyek társasági formáját, azt, hogy nyereségszerzési célú jogi személy-e, vagy sem, valamint tagjainak vagy részvényeseinek pénzügyi teljesítőképességét.

Továbbra is kérdések merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy a nemzeti bíróságnak milyen szabályok alapján kell megállapítania az állam felelősségét közösségi kötelezettségeinek megsértése esetén.

A C-118/08. sz., *Transportes Urbanos y Servicios Generales* ügyben 2010. január 26-án hozott ítélet alapjául szolgáló eljárásban a kérdést előterjesztő bíróság azon szabály alkalmazására vonatkozóan kívánta megismerni a Bíróság álláspontját, amely szerint az uniós jog nemzeti törvény általi

² Az 1998. június 22-i 98/30/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 204., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 28. o.).

megsértésén alapuló, az állam felelősségének megállapítása iránti keresetnek csak akkor lehet helyt adni, ha valamennyi belső jogorvoslati lehetőséget kimerítettek, míg e szabályt nem kell alkalmazni az állam felelősségének megállapítása iránti olyan kereset esetében, amelynek alapja az alkotmány ugyanezen nemzeti törvény általi megsértése. A Bíróság – miután emlékeztetett az uniós jog elsőbbsége értelmében az annak megsértése esetére a tagállamokra háruló kártérítési kötelezettség általános elveire – azt a választ adta, hogy az uniós joggal ellentétes e szabály alkalmazása. A Bíróság – az egyenértékűség elve alapján – kimondta, hogy a jogorvoslatokra alkalmazandó szabályok összessége különbségtétel nélkül vonatkozik az uniós jog megsértésén alapuló jogorvoslatokra és a belső jog megsértésén alapuló jogorvoslatokra: tárgyát tekintve a felelősség megállapítása iránti két kereset hasonló, mivel azok tárgya az állam valamely cselekménye következtében elszenvedett kár megtérítése. Az egyenértékűség elve tekintetében a két kereset közötti különbségtételhez nem elegendő a jogsértés megállapítására hatáskörrel rendelkező bírósággal összefüggő egyetlen különbség.

A C-188/10. és C-189/10. sz., *Melki és Abdeli* egyesített ügyekben 2010. június 22-én hozott ítéletben a Bíróságnak alkalma nyílt arra, hogy a Franciaországban nemrégiben létrehozott „előzetes alkotmányossági kérdésként” ismert eljárási mechanizmus uniós joggal való összeegyeztethetőségéről határozzon. Ennek keretében a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az uniós jog elsőbbségének biztosítása érdekében a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködési rendszer működése azt igényli, hogy a nemzeti bíróság – az eljárás általa megfelelőnek tartott bármely pillanatában, és akár az alkotmányosság vizsgálatára irányuló közbenső eljárást követően is – szabadon fordulhasson a Bírósághoz az általa szükségesnek tartott bármely kérdéssel előzetes döntéshozatal céljából. Ennélfogva az EUMSZ 267. cikkkel nem ellentétes a nemzeti törvények alkotmányosságának vizsgálatára irányuló közbenső eljárást bevezető tagállami jogszabály, abban az esetben, ha a többi nemzeti bíróság továbbra is szabadon:

- fordulhat a Bírósághoz, az eljárás általa megfelelőnek tartott bármely pillanatában, és akár az alkotmányosság vizsgálatára irányuló közbenső eljárást követően,
- fogadhat el az uniós jog által biztosított jogok ideiglenes bírói védelmének biztosításához szükséges bármilyen intézkedést, valamint
- mellőzheti – valamely ilyen közbenső eljárást követően – a szóban forgó nemzeti jogszabályi rendelkezés alkalmazását, ha azt az uniós joggal ellentétesnek ítéli.

Előzetes döntéshozatali hatáskörének gyakorlása során a Bíróság által az uniós jogra vonatkozóan nyújtott értelmezéssel összefüggő következményekkel már oly sokszor érintett területen, a Bíróság a C-242/09. sz., *Albron Catering* ügyben 2010. október 21-én hozott ítéletben emlékeztetett arra, hogy az EUMSZ 267. cikkben ráruházott hatáskör alapján csak kivételesen, az uniós jogrendhez szorosan hozzátartozó jogbiztonság általános elvének alkalmazása útján korlátozhatja bármely érdekelt azon lehetőségét, hogy a jóhiszeműen létrejött jogviszonyok vitatása céljából a Bíróság által értelmezett rendelkezésre hivatkozzék. Az ilyen korlátozáshoz két feltételnek kell teljesülnie, azaz az érintetteknek jóhiszeműeknek kell lenniük, valamint súlyos nehézségek veszélyének kell fennállnia. A Bíróság következképpen kimondta, hogy amennyiben nem nyújtanak be a Bíróság előtt egyetlen olyan konkrét bizonyítékot sem, amely alátámasztaná, hogy – a 2001/23/EK irányelvvel³ összefüggésben átruházáson átesett vállalkozások ellen az említett irányelv értelmezésére vonatkozó, hivatkozott

³ A munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelv (HL L 82., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 98. o.).

ítéletet követően indítható perek nagy száma folytán – fennáll a súlyos nehézségek veszélye, nem kell korlátozni az említetthez hasonló ítélet időbeli hatályát.

A Bíróságnak az Unió által harmadik államokkal kötött megállapodások hatásainak meghatározásához való hozzájárulását illetően említésre méltó a C-386/08. sz. *Brita*-ügyben 2010. február 25-én hozott ítélet, amelyben a nemzetközi megállapodások – különösen az EK–Izrael társulási megállapodás⁴ – értelmezésével kapcsolatban merült fel több lényeges kérdés.

A Bíróság kimondta, hogy a szerződések jogáról szóló Bécsi Egyezményben⁵ foglalt szabályok alkalmazandók a valamely állam és valamely nemzetközi szervezet közötti megállapodásra – mint amilyen az EK–Izrael társulási megállapodás –, amennyiben e szabályok az általános nemzetközi szokásjog kifejeződései. Különösen a társulási megállapodás területi hatályt meghatározó rendelkezéseit kell a „*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*” elvnek megfelelően értelmezni. Ezen elvekre tekintettel a Bíróság kimondta, hogy valamely importáló tagállam vámhatóságai megtagadhatják az egyrészről az EK–Izrael társulási megállapodásban előírt kedvezményes elbánás alkalmazását, amennyiben az érintett áruk Ciszjordániából származnak. Egy másik társulási megállapodásból – az EK–PFSZ-megállapodásból⁶ – ugyanis az tűnik ki, hogy az EUR.1 szállítási bizonyítványt csak „Ciszjordánia és a Gázai övezet vámhatóságai” bocsáthatják ki, ha az érintett termékeket Ciszjordániából vagy a Gázai övezetből származó termékeknek lehet tekinteni. Ennélfogva az EK–Izrael társulási megállapodás 83. cikkének oly módon történő értelmezése, hogy az izraeli hatóságok vámügyi hatáskörökkel rendelkeznek a Ciszjordániából származó termékek tekintetében, azzal a kötelezettséggel jár a palesztin vámhatóságok vonatkozásában, hogy ne gyakorolják az EK–PFSZ-megállapodás rendelkezéseiben rájuk ruházott hatásköröket. Az ilyen értelmezés – mivel harmadik személy terhére a beleegyezése nélkül teremt kötelezettséget – ellentétes az általános nemzetközi jognak a Bécsi Egyezményben kodifikált, fent említett „*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*” elvével.

Ezen túlmenően a Bíróság kimondta, hogy az EK–Izrael társulási megállapodásban előírt eljárás keretében az importáló állam vámhatóságait nem köti a benyújtott származási igazolás és az exportáló állam vámhatóságainak válasza, amennyiben az említett válasz nem tartalmaz kielégítő információt a termékek tényleges származásának megállapításához.

Az elmúlt évekhez hasonlóan az intézmények dokumentumaihoz való hozzáférés is jogvitákat váltott ki, ezen a területen pedig három ítélet érdemel figyelmet. A C-28/08. P. sz., *Bizottság kontra Bavarian Lager* ügyben 2010. június 29-én hozott ítéletben a Bíróság az 1049/2001/EK rendelet⁷ és a 45/2001/EK rendelet⁸ közötti viszonyt vizsgálta.

⁴ A Brüsszelben 1995. november 20-án aláírt, egyrészről az Európai Közösségek és azok tagállamai, másrészről Izrael Állam közötti társulás létrehozásáról szóló euromediterrán megállapodásnak (HL L 147., 3. o.; magyar nyelvű kiadás 11. fejezet, 55. kötet, 167. o.).

⁵ A szerződések jogáról szóló, 1969. május 23-i Bécsi Egyezmény (az Egyesült Nemzetek Szerződéseinek Tára, 1155. kötet, 331. o.).

⁶ A Brüsszelben 1997. február 24-én aláírt, egyrészről az Európai Közösség, másrészről Ciszjordánia és a Gázai övezet Palesztin Nemzeti Hatósága képviselőjében a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) közötti kereskedelemről és együttműködésről szóló euromediterrán ideiglenes társulási megállapodás (HL L 187., 3. o.; magyar nyelvű kiadás 11. fejezet, 26. kötet, 124. o.).

⁷ Az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz való nyilvános hozzáféréséről szóló, 2001. május 30-i 1049/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 145., 43. o.; magyar nyelvű kiadás 1. fejezet, 3. kötet, 331. o.).

⁸ A személyes adatok közösségi intézmények és szervek által történő feldolgozása tekintetében az egyének védelméről, valamint az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló, 2000. december 18-i 45/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 8., 1. o.; magyar nyelvű kiadás: 13. fejezet, 26. kötet, 102. o.).

Az 1049/2001 rendelet főszabályként határozza meg az intézmények dokumentumaihoz való nyilvános hozzáférést, azonban rendelkezik kivételekről, többek között abban az esetben, ha a hozzáférhetővé tétel sértené a magánélet vagy a magánszemély becsületének védelmét, a személyes adatok védelmére vonatkozó uniós jogszabályoknak megfelelően. A Bíróság szerint amennyiben az 1049/2001 rendeleten alapuló kérelem célja személyes adatokat tartalmazó dokumentumokhoz való hozzáférés engedélyezése, a 45/2001 rendelet rendelkezései teljes mértékben alkalmazandóvá válnak. Az Elsőfokú Bíróság – azzal, hogy figyelmen kívül hagyta a személyes adatok védelmével kapcsolatos uniós jogszabályokra való ezen utalást és a kivétel alkalmazását azon helyzetekre korlátozta, amikor a magánélet vagy a magánszemély becsülete az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 8. cikkének és az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezési gyakorlatának értelmében sérül – olyan sajátos és megszorító módon értelmezi az 1049/2001 rendeletet, ami nem felel meg az uniós jogalkotó által a két szóban forgó rendelet között létrehozni kívánt egyensúlynak.

Az ügy érdemét tekintve a Bíróság kimondta, hogy a Bizottság helyesen vélte úgy, hogy a kötelezettségzegés megállapítása iránti eljárás keretében tartott találkozó résztvevőinek listája személyes adatokat tartalmazott, valamint hogy eleget tett a 45/2001 rendelet 8. cikkének b) pontjában szereplő rendelkezéseknek akkor, amikor megkövetelte, hogy a kifejezett hozzájárulását nem adó személyeket illetően a hozzáférést kérelmező bizonyítsa e személyes adatok továbbításának szükségességét.

A Bíróság a dokumentumokhoz való hozzáférés tárgyában ugyanaznap egy másik igen fontos ítéletet (a C-139/07. P. sz., *Bizottság kontra Technische Glaswerke Ilmenau* ügyben 2010. június 29-i ítélet) hozott, amely ezúttal az 1049/2001 rendelet és az EK 93. cikk alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 659/1999/EK rendelet⁹ közötti viszonyra vonatkozott. A Bíróság kimondta, hogy a valamely dokumentumhoz való hozzáférés megtagadásának alátámasztásához főszabály szerint nem elegendő az, hogy az a dokumentum, amelynek hozzáférhetővé tételét kérték, az 1049/2001 rendelet 4. cikkének (2) bekezdésében említett valamely tevékenységhez kapcsolódjon. Az érintett intézménynek arra is magyarázatot kell adnia, hogy az említett dokumentumhoz való hozzáférés konkrétan és ténylegesen hogyan sérthetné az e cikkben előírt kivétellel védett érdeket. A Bíróság mindazonáltal e tekintetben pontosította, hogy elvileg helyénvaló, ha valamely közösségi intézmény ezzel kapcsolatban a dokumentumok bizonyos kategóriáira alkalmazandó általános vélelmekre alapítja az álláspontját.

Az állami támogatásokra vonatkozó vizsgálati eljárásokat illetően ilyen általános vélelmek keletkezhetnek a 659/1999 rendeletből, valamint a Bizottság igazgatási aktájában meglévő dokumentumokba való betekintési joggal kapcsolatos ítélezési gyakorlatból. A 659/1999 rendelet nem ír elő a Bizottság igazgatási aktájában meglévő dokumentumokhoz való semmiféle hozzáférési jogot az érdekeltek számára, a támogatás nyújtásáért felelős tagállam kivételével. Ha ugyanis az érdekeltek az 1049/2001 rendelet alapján hozzáférhetnének a Bizottság igazgatási aktájában meglévő dokumentumokhoz, megkérdőjeleződne az állami támogatások vizsgálati rendszere. Figyelembe kell venni továbbá azt, hogy az állami támogatásokra vonatkozó vizsgálati eljárásokban az érintett tagállamon kívüli érdekeltek nem rendelkeznek a Bizottság igazgatási aktájában meglévő dokumentumokba való betekintési joggal, ennél fogva pedig valamely olyan általános vélelem meglétének elismerésére irányuló joggal sem, amely szerint az igazgatási aktában meglévő dokumentumok hozzáférhetővé tétele főszabály szerint sérti a vizsgálat céljainak védelmét. Ez az általános vélelem nem zárja ki az említett érdekeltek azon jogát, hogy bizonyítsák

⁹ Az EK-Szerződés 93. cikkének alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 1999. március 22-i 659/1999/EK tanácsi rendelet (HL L 83., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 339. o.).

azt, hogy az említett vélelem nem vonatkozik valamely olyan dokumentumra, amelynek hozzáférhetővé tételét kérik, illetve azt, hogy az 1049/2001 rendelet 4. cikkének (2) bekezdése értelmében fűződik-e a dokumentum hozzáférhetővé tételéhez nyomós közérdek.

Ehhez hasonló vélelem áll a C-514/07. P., C-528/07. P és C-532/07. P. sz., *Svédország kontra API és Bizottság* egyesített ügyekben 2010. szeptember 21-én hozott ítélet középpontjában is, amelyben a Bíróság a bírósági eljárások keretében valamely intézmény által hozzá benyújtott beadványokhoz való hozzáférés kérdését vizsgálta. A Bíróság szerint az ilyen beadványok teljes egészében sajátos jellemzőkkel bírnak mivel – éppen jellegük miatt – sokkal inkább a Bíróság igazságszolgáltatási tevékenységének részét képezik. Ezeket a beadványokat ugyanis kizárólag az említett bírósági eljárás céljából készítik, és annak alapvető részét képezik. Márpedig az igazságszolgáltatási tevékenység, mint olyan, ki van zárva az e szabályozással meghatározott, dokumentumokhoz való hozzáférés jogának hatálya alól. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy ezen eljárások védelme többek között azt foglalja magában, hogy a fegyveregyenlőség, valamint a gondos igazságszolgáltatás elveinek tiszteletben tartása biztosított legyen. Ha az intézmény beadványainak nyilvános vita tárgyát kellene képezniük, akkor az azokkal szemben felhozott bírálatok befolyásolhatnák az intézmény védett álláspontját. Egy ehhez hasonló helyzet az említett bíróságok előtti eljárásban részt vevő felek közötti, nélkülözhetetlen egyensúlyt megbonthatja – amely egyensúly a fegyveregyenlőség elvének alapját képezi –, amennyiben a hozzáférhetővé tételi kötelezettség nem az eljárásban részt vevő valamennyi félre, hanem kizárólag a dokumentumaihoz való hozzáférés iránti kérelemmel érintett intézményre vonatkozna. Az igazságszolgáltatási tevékenységnek a dokumentumokhoz való hozzáférési jog hatálya alól történő kizárása az alapján igazolt, hogy a bírósági eljárás egésze során biztosítani kell azt, hogy a felek közötti jogvita, valamint az érintett bíróságnak az adott ügyben folytatott tanácskozása teljes mértékben zavartalanul folyjon. A beadványok hozzáférhetővé tételének következménye az lenne, hogy – még ha csak a nyilvánosság általi felfogásban is – lehetővé válna, hogy az igazságszolgáltatási tevékenységre külső nyomást gyakorolhassanak, és sértsék a tárgyalás zavartalanágát. A Bíróság következőképpen úgy vélte, hogy létezik egy olyan általános vélelem, amely szerint a valamely intézmény által egy bírósági eljárás során benyújtott beadványok hozzáférhetővé tétele sérti az ezen eljárás 1049/2001 rendelet 4. cikke (2) bekezdésének második francia bekezdése szerinti védelmét mindaddig, amíg az említett eljárás folyamatban van, az ehhez hasonló általános vélelem pedig nem zárja ki az érdekelt azon jogát, hogy bizonyítsa azt, hogy az említett vélelem nem vonatkozik valamely olyan dokumentumra, amelynek hozzáférhetővé tételét kérik.

Ezzel szemben, amennyiben a Bíróság igazságszolgáltatási tevékenysége befejeződik, már nem lehet vélelmezni, hogy a beadványok hozzáférhetővé tétele sérti ezt a tevékenységet, ekkor pedig a hozzáférés iránti kérelemmel érintett dokumentumok konkrét vizsgálata bizonyulhat szükségesnek annak megállapításához, hogy azok hozzáférhetővé tétele az 1049/2001 rendelet 4. cikke (2) bekezdésének második francia bekezdése alapján megtagadható-e.

Az uniós polgárság

Ezen a folyamatosan fejlődő területen a Bíróság előtt a 2010. november 23-án hozott ítélet alapjául szolgáló C-145/09. sz. *Tsakouridis*-ügyben merült fel a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogról szóló 2004/38/EK irányelv¹⁰ 28. cikkében meghatározott huzamos tartózkodási joggal

¹⁰ Az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 158., 77. o., helyesbítve: HL L 229., 35. o. és HL L 204., 28. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 5. kötet, 46. o.).

rendelkező uniós polgár kiutasításának feltételeivel kapcsolatos kényes probléma. A Bíróság mindenekelőtt meghatározta, hogy a kiutasítási intézkedésnek az érintett személy helyzetének egyedi vizsgálatán kell alapulnia, olyan szempontok figyelembevételével, mint amilyen az életkor, az egészségi állapot, a személyi, családi vagy szakmai érdekközpont, a fogadó tagállamtól való egyes távollétek időtartama, valamint a származási országgal fennálló kapcsolat mértéke, amellett, hogy a fokozott védelem nyújtásának meghatározó feltétele továbbra is a kiutasítási intézkedést megelőző tíz évben a fogadó tagállamban való tartózkodás. A Bíróság egyebekben hangsúlyozta, hogy a kiutasítási intézkedés csak abban az esetben igazolható a 2004/38 irányelv 28. cikke szerinti „kényszerítő közbiztonsági okokkal”, illetve „súlyos közrendi vagy közbiztonsági okokkal”, ha – figyelemmel a veszély kivételes súlyosságára – ezen intézkedés szükséges azoknak az érdekeknek a védelméhez, amelyeket biztosítani hivatott, feltéve hogy ezeket a célokat kevésbé korlátozó intézkedésekkel nem lehet elérni, tekintettel az uniós polgárnak a fogadó tagállamban történt életvitelszerű tartózkodásának időtartamára. A Bíróság végül arra is emlékeztetett, hogy a bűnszövetségben elkövetett kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos bűnözés – amely miatt az érintettet elítélték – elleni küzdelem beletartozhat az említett irányelv ugyanezen 28. cikke szerinti „kényszerítő közbiztonsági okok” vagy „súlyos közrendi vagy közbiztonsági okok” fogalmába.

Továbbra is az uniós polgársággal összefüggő szabad mozgás és tartózkodás területén meglévő jogokkal kapcsolatban a C-73/08. sz. *Bressol és társai* ügyben 2010. április 13-án hozott ítéletet lehet említeni, amelyben a Bíróság az orvosi és paramedicinális képzésben részt vevő külföldi illetőségűeknek minősülő, uniós polgársággal rendelkező diákok számát korlátozó nemzeti szabályozás összeegyeztethetőségét vizsgálta. A Bíróság az Európai Unió működéséről szóló szerződés 18. és 21. cikkével összefüggésben ugyanezen 2004/38 irányelv 24. cikkének értelmezésére vonatkozó kérdés kapcsán első lépésben azt mondta ki, hogy még akkor is, ha az említett irányelv 24. cikke valóban az ilyen diákok helyzetére vonatkozik – anélkül, hogy a fogadó tagállamban bármiféle gazdasági tevékenység végzésére vonatkozó feltétel szükséges lenne – az említett Szerződés 18. és 21. cikkével ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely korlátozza a felsőoktatási intézményekbe első alkalommal beiratkozni jogosult, ebben a tagállamban külföldi illetőségűnek minősülő diákok számát, mivel ez a szabályozás a belföldi és a külföldi illetőségű diákok között eltérő bánásmódnak, egyúttal pedig közvetetten az állampolgárságon alapuló megkülönböztetésnek minősül. Második lépésben a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az ehhez hasonló, korlátozó szabályozást csak akkor igazolhatja a közegészség védelméhez kapcsolódó ok, ha a hatáskörrel rendelkező hatóságok három szakaszban végzik el a szóban forgó szabályozás mélyreható vizsgálatát: az elérni kívánt célkitűzés tekintetében a tényleges veszélyek fennállásának vizsgálata, az említett szabályozás és az elérni kívánt cél megvalósítása, valamint az említett szabályozás arányossága és az elérni kívánt cél közötti megfelelés, és mindezt objektív, részletes és számszerűsített szempontok alapján teszik. A Bíróság végül kimondta, hogy a nemzeti hatóságok az ENSZ Közgyűlése által 1966. december 16-án elfogadott Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának – az EUMSZ 18. és 21. cikkel azonos célt szolgáló – 13. cikke alapján nem hivatkozhatnak valamely másik tagállamnak az említett Szerződés cikkeivel nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen, hasonló szabályozására.

A C-162/09. sz. *Lassal*-ügyben 2010. október 7-én hozott ítéletben a 2004/38 irányelv 16. cikkére irányult a Bíróság figyelmé. Még pontosabban: az előzetes döntéshozatal iránti kérelem arra a kérdésre vonatkozott, hogy az említett 16. cikkben előírt huzamos tartózkodás jogának megszerzése tekintetében figyelembe kell-e venni az ezen irányelv átültetésének időpontját, nevezetesen 2006. április 30-át megelőzően az ezen időpontnál korábbi uniós jogszabályokkal összhangban történő folyamatos, ötéves tartózkodást, igenlő válasz esetén pedig, hogy a 2006. április 30-át megelőző és az ötéves folyamatos jogszerű tartózkodást követő ideiglenes távollét olyan jellegű-e, hogy ez hatással van az említett irányelv értelmében vett huzamos tartózkodáshoz való jog megszerzésére. A Bíróság a kérdés első részére igenlően válaszolt, és kimondta, hogy – még

ha a tartózkodási jog öt éves időtartam betartására is figyelemmel való megszerzésének lehetősége nem is szerepel a 2004/38 irányelvet megelőző uniós jogszabályokban – a tartózkodás e folyamatos időszak figyelembevételének megtagadása teljes egészében megfosztaná az irányelvet annak hatékony érvényesülésétől, és az irányelv alapjául szolgáló tartózkodási időtartam révén megvalósuló integráció elgondolásával összeegyeztethetetlen helyzetet teremtene. A Bíróság második lépésben úgy vélte, hogy a fogadó tagállam nem szabhatja meg a tartózkodási jog megszerzésének feltételeként a területéről való két évnél rövidebb ideiglenes távolléteket, mivel a mozgás és a tartózkodás szabadságának alapvető jogait, valamint a társadalmi kohéziót és az uniós polgárság érzetét nem sújthatja ehhez hasonló korlátozás.

Az európai polgársággal kapcsolatos ítélezési gyakorlattal összefüggésben végül a C-135/08. sz. *Rottmann*-ügyben 2010. március 2-án hozott ítélet említendő, amelyben a Bíróság a csalárd módon, honosítás útján megszerzett tagállami állampolgárság uniós polgártól történő visszavonására vonatkozó feltételekről hozott ítéletet. A Bíróság szerint nem ellentétes az uniós joggal – különösen az EK 17. cikkel –, ha valamely tagállam visszavonja az uniós polgártól a honosítás útján megszerzett állampolgárságot, amennyiben azt csalárd módon szerezte meg, feltéve hogy a visszavonási határozat tiszteletben tartja az arányosság elvét, lévén, hogy a visszavonó határozat a tagállam és az állampolgár közötti állampolgársági jogviszonyt megbontó csalás miatt felel meg a közérdekű indoknak. Elengedhetetlen azonban az, hogy a visszavonó határozat tiszteletben tartsa az arányosság elvét. Amennyiben – ahogyan az az említett ügyben is történt – a csalárd módon eljáró állampolgár a honosítás miatt már elvesztette eredeti állampolgárságát, akkor a nemzeti bíróságnak kell megvizsgálnia, hogy a visszavonó határozat milyen következményekkel jár az érintett személyre, valamint családtagjaira, továbbá többek között a nemzeti bíróságnak kell értékelnie, hogy az uniós polgár részére biztosított valamennyi jog elvesztése indokolt-e az érintett személy által elkövetett jogsértés súlyosságához, a honosításra vonatkozó határozat és a visszavonó határozat között eltelt időhöz, valamint az érdekelt személy eredeti állampolgárságának visszaszerzésére vonatkozóan meglévő lehetőségéhez képest. Az eredeti állampolgárság elvesztése és a honosítás szerinti állampolgárság elvesztése tehát – elméletileg – nem összeegyeztethetetlen az uniós joggal, még akkor sem, ha a honosítást visszavonó határozat az uniós polgárság elvesztését vonja maga után.

Az áruk szabad mozgása

A C-108/09. sz. *Ker-Optika* ügyben 2010. december 2-án hozott ítéletében a Bíróság kimondta, hogy a más tagállamokból származó kontaktlencsék internetes értékesítését, valamint azoknak a fogyasztók lakóhelyére való kiszállítását megtiltó nemzeti jogszabály más tagállamok gazdasági szereplőit megfosztja e termék forgalmazásának egy különösen hatékony módjától, és így jelentős mértékben megnehezíti a nemzeti piacra jutásukat, következésképpen pedig akadályozza az áruk szabad mozgását. Természetesen – hangsúlyozza a Bíróság – a tagállamok megkövetelhetik, hogy a kontaktlencsét olyan képzett személyzet adja ki, aki az ügyfelet információkkal látja el e termékek helyes használatára és ápolására, valamint a kontaktlencse-viselés kockázataira vonatkozóan. A kontaktlencse kiadásának a szakképzett optikus szolgáltatásait kínáló természetes személyekre való korlátozása alkalmas a fogyasztók egészségére vonatkozó védelem biztosítását érintő cél megvalósítására. A Bíróság azonban emlékeztet arra, hogy ezeket a szolgáltatásokat természetes személyek kívüli szakorvosok is nyújthatják. Ezek a szolgáltatások főszabály szerint csak a kontaktlencse első értékesítésekor szükségesek. A későbbi értékesítések alkalmával ugyanis elég, ha az ügyfél jelzi az eladónak az első alkalommal számára értékesített lencsetípust, közli látásának – szemész szakorvos által megállapított – esetleges változásait. E körülmények között a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a kontaktlencse-használók egészsége védelmének a biztosítására irányuló cél elérhető a nemzeti szabályozásból következőktől kevésbé korlátozó intézkedésekkel is, amelyek kizárólag a kontaktlencse első értékesítésére vonatkozó bizonyos korlátozásokban, illetve az érdekelt gazdasági szereplőknek arra való kötelezésében állnak, hogy szakképzett optikust

bocsássanak az ügyfél rendelkezésére. Következésképpen a kontaktlencsék interneten történő eladásának tilalma nem arányos a közegészség védelmére irányuló célkitűzéshez képest, ily módon pedig ellentétes az áruk szabad mozgása terén meglévő szabályokkal.

A személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása

A Bíróság ebben az évben is számos fontos ítéletet hozott a letelepedés szabadsága, a szolgáltatásnyújtás szabadsága és a tőke szabad mozgása, valamint a munkavállalók szabad mozgása területén. Az egyértelműség érdekében az itt kiválasztott ítéleteket az azok tárgyát képező szabadságnak, továbbá – adott esetben – az érintett tevékenységi területeknek megfelelő csoportosításban ismertetjük.

A letelepedés szabadsága területén a C-570/07. és a C-571/07. sz. *Blanco Pérez és Chao Gómez* egyesített ügyekben 2010. június 1-jén hozott ítéletet kell említeni, amelyekben olyan spanyol szabályozásról volt szó, amely egy meghatározott régióban előzetes közigazgatási engedély megszerzését tette szükségessé új gyógyszertárak létesítéséhez. Még pontosabban, az említett engedély megadását az érintett régióban a népsűrűséggel és a gyógyszertárak közötti legkisebb távolsággal összefüggő feltételekhez kötötték. A Bíróság kimondta, hogy az EUMSZ 49. cikkel – főszabály szerint – nem ellentétes az ehhez hasonló szabályozás. E körülményekre tekintettel a tagállamok vélekedhetnek úgy, hogy fennáll a veszélye annak, hogy területük egyes részein kevés a gyógyszertár, és ennek következtében hiányt szenved a megfelelő és színvonalas gyógyszerellátás. Ennek következtében a tagállam e veszélyre tekintettel elfogadhat olyan szabályozást, amely előírja, hogy hány lakosonként lehet gyógyszertárat létesíteni, hogy az ország területén kiegyensúlyozottan ossza el a gyógyszertárak elhelyezkedését. A Bíróság ugyanakkor pontosította, hogy az EUMSZ 49. cikkel ellentétes az ilyen nemzeti szabályozás, amennyiben az akadályozza a különös demográfiai sajátosságokkal rendelkező földrajzi körzetekben kellő számú, a megfelelő gyógyszerellátás biztosítására alkalmas gyógyszertár létesítését, amelynek vizsgálata a nemzeti bíróság feladata. A Bíróság egyebekben kimondta, hogy az EUMSZ 49. cikkel – a gyógyszerészet területén folytatott egyes tevékenységekre vonatkozó rendelkezések összehangolásáról szóló 85/432 irányelv 1. cikke (1) és (2) bekezdésével, valamint a szakmai képesítések elismeréséről szóló 2005/36 irányelv 45. cikke (2) bekezdésének e) és g) pontjával együttesen olvasva – ellentétesek a nemzeti szabályozásban előírt szempontok, amelyek alapján az új gyógyszertár-tulajdonosokat kiválasztják, és amely nemzeti szabályozás elsősorban a hivatás gyakorlását illetően a nemzeti terület egy meghatározott részén szerzett szakmai érdemek 20%-os súlyozását, másodsorban pedig azt írja elő, hogy az érdemekre vonatkozó táblázat alkalmazásából eredő pontszámazonosság esetén az engedélyeket olyan elsőbbségi sorrend szerint kell megadni, amely azokat a gyógyszerészeket részesíti előnyben, akik szakmai tevékenységüket korábban a nemzeti terület említett részén gyakorolták, mivel e szempontokat természetesen a belföldi gyógyszerészek könnyebben tudják teljesíteni.

A letelepedés szabadságának elve több, az adójog területén hozott ítélet tárgyát is képezte. Ezek körében elsősorban a C-337/08. sz. *X Holding*-ügyben 2010. február 25-én hozott ítéletre térünk ki, amelyben a Bíróság kimondta, hogy az EK 43. cikkel és az EK 48. cikkel nem ellentétes az olyan tagállami szabályozás, amely az anyavállalat számára lehetővé teszi, hogy a belföldi leányvállalatával egyetlen adózási egységet képezzen, a külföldi leányvállalattal alkotott ilyen adózási egységet azonban nem teszi lehetővé, mivel az említett leányvállalat nyereségére nem terjed ki e tagállam adójogának hatálya. A Bíróság szerint az ilyen adójogi szabályozást igazolja az adóztatási joghatóság tagállamok közötti megosztása fenntartásának szükségessége. Mivel ugyanis az anyavállalat szabadon dönthet úgy, hogy a leányvállalatával adózási egységet alkot, és ugyanilyen szabadon az egyik évről a másikra azt is elhatározhatja, hogy az adózási egységet megszünteti, annak a lehetősége, hogy az anyavállalat külföldi leányvállalatot vonjon be az adózási egységbe, egyenértékű lenne annak

engedélyezésével, hogy e társaság szabadon válassza meg az e leányvállalat veszteségeire vonatkozó adójogi szabályozást, valamint azt, hogy e veszteségeket hol vegyék figyelembe. Ezen túlmenően az, hogy valamely tagállam úgy határoz, hogy engedélyezi a külföldi telephely veszteségeinek a vállalkozás székhelyén való beszámítását, nem vonja maga után, hogy ezt a lehetőséget a belföldi anyavállalat külföldi leányvállalatai számára is biztosítani kell. Mivel ugyanis a más tagállamban található telephelyek és a külföldi leányvállalatok az adóztatási joghatóság megosztása szempontjából nincsenek összehasonlítható helyzetben, az anyavállalat székhelye szerinti tagállam nem köteles a külföldi leányvállalatokra ugyanazt az adójogi szabályozást alkalmazni, mint a külföldi telephelyekre.

Másodsorban a C-440/08. sz. *Gielen*-ügyben 2010. március 18-án hozott ítéletre térünk ki, amely a jövedelemadóról szóló holland szabályozásban a vállalkozóként meghatározott munkaóraszámot teljesítő önálló vállalkozók számára biztosított levonási jogra vonatkozik. Ez a szabályozás azt írta elő, hogy a külföldi illetőségű adózók által a más tagállamban található telephelyek részére teljesített munkaórákat e célból nem vehetik figyelembe. A Bíróság szerint az EUMSZ 49. cikkel ellentétes a külföldi illetőségű adózókra hátrányosan megkülönböztető hatással járó, ehhez hasonló szabályozás, még akkor is, ha az adózók ezen adókedvezmény tekintetében a belföldi illetőségű adózókra vonatkozó szabályok alkalmazása mellett dönthetnek. Ez utóbbi kérdést illetően ugyanis a Bíróság úgy vélte, hogy az EUMSZ 49. cikk értelmében vett, állampolgárságon alapuló közvetett hátrányos megkülönböztetés fennállását nem kérdőjelezi meg az, hogy a külföldi illetőségű adózók számára nyitva áll az asszimiláció lehetősége, amely alapján választhatnak a hátrányosan megkülönböztető és a belföldi illetőségű adózókra alkalmazandó adójogi szabályok közül, mivel az ilyen választás nem alkalmas az előbbi két adózási forma közül az első hátrányosan megkülönböztető hatásainak kizárására. Amennyiben az említett választás ilyen hatását elismernék, ez azzal a következménnyel járna, hogy jóváhagynánk egy olyan adózási formát, amely hátrányosan megkülönböztető jellege miatt önmagában sérti az EUMSZ 49. cikket. Egyébiránt a letelepedés szabadságát korlátozó valamely nemzeti szabályozás még akkor is összeegyeztethetetlen az uniós joggal, ha annak alkalmazása szabadon választható.

Érdemes még megemlíteni egy – a Bíróság által az adójog területén hozott – harmadik ítéletet is, amely ezúttal a szolgáltatásnyújtás szabadságának elvére vonatkozik. A C-97/09. sz. *Schmelz*-ügyben 2010. október 26-án hozott ítélet alapjául szolgáló ügyben a Bíróságot arra kérték, hogy vizsgálja meg a 77/388/EK hatodik irányelv¹¹ 24. cikkének (3) bekezdésében és 28i. cikkében, valamint a 2006/112/EK irányelv¹² 283. cikke (1) bekezdésének c) pontjában előírt, a kisvállalkozásokra vonatkozó különös szabályozások EK 49. cikkel való összeegyeztethetőségét, amely szabályozások lehetővé teszik, hogy a tagállamok a belföldi kisvállalkozásoknak a levonási jog elvesztésével járó hozzáadottértékadó-mentességet biztosítsanak, kizárják azonban e lehetőséget a más tagállamban letelepedett kisvállalkozások esetében. A Bíróság szerint – jóllehet ez a rendszer a szolgáltatásnyújtás szabadságának korlátozását képezi – a hozzáadottértékadó-rendszer fejlődésének e szakaszában az adóellenőrzések hatékonyságának az adókijátszás, az adóelkerülés, és az esetleges visszaélések elleni küzdelem érdekében történő biztosítására irányuló cél, valamint a kisvállalkozásokra vonatkozó, azok versenyképességének növelésére irányuló rendszer célja igazolja azt, hogy a hozzáadottértékadó-mentességet csak az adó esedékessége szerinti tagállam területén letelepedett kisvállalkozások tevékenységére korlátozzák. Különösen arra tekintettel, hogy a fogadó tagállam nem tudja elvégezni a külföldön letelepedett kisvállalkozás által a szolgáltatásnyújtás szabadsága keretében gyakorolt tevékenységek hatékony ellenőrzését.

¹¹ A tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról – közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításról szóló, 1977. május 17-i 77/388/EKG hatodik tanácsi irányelv (HL L 145., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 23. o.)

¹² A közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló, 2006. november 28-i 2006/112/EK tanácsi irányelv (HL L 347., 1. o.).

Ezenfelül, a hozzáadottérték-adó területén történő közigazgatási együttműködésről, valamint a 218/92/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1798/2003/EK rendeletben¹³, valamint a 77/799/EGK irányelvben¹⁴ előírt közigazgatási együttműködési szabályok nem biztosíthatnak hasznos adatcserét a hozzáadottértékadó-mentességet alkalmazó tagállam területén tevékenységet folytató kisvállalkozások esetében. Ennélfogva a Bíróság szerint az EK 49. cikkel nem ellentétes az ehhez hasonló szabályozás.

A szolgáltatásnyújtás szabadságát illetően a Bíróság igencsak különböző területeken – többek között például a közegészségügy, a munkavállalók kiküldetése, valamint a szerencsejátékok területén – számos ítéletet hozott.

A C-512/08. sz., *Bizottság kontra Franciaország* ügyben 2010. október 5-én hozott ítéletben a Bíróság mindenekelőtt azt mondta ki, hogy nem mulasztja el az EK 49. cikkből eredő kötelezettségeit az a tagállam, amelynek nemzeti szabályozása – a többek között a biztosított személy egészségi állapotával vagy a szükséges ellátás sürgősségével összefüggő különös helyzetektől eltekintve – előzetes engedélyezés követelményéhez köti a más tagállamban tervezett, kórházi kereteken kívül jelentős orvosi eszközök használatát igénylő ellátásoknak az illetékes intézmény által a saját tagállamában hatályos ellátásfedezeti szabályozás szerint történő megtérítését. A Bíróság szerint ugyanis a közegészségügyi politika szervezése és a társadalombiztosítási rendszer pénzügyi egyensúlya szempontjából felmerülő, említett kockázatokra tekintettel, az ehhez hasonló követelmény az uniós jog jelenlegi állapotában igazolt korlátozásnak tűnik. Ezek a kockázatok ahhoz kapcsolódnak, hogy a környezettől függetlenül, akár kórházi, akár kórházon kívüli keretek között üzemelik be és használják a jelentős orvosi eszközöket, ezen eszközök tekintetében lehetővé kell tenni, hogy tervezési politika tárgyát képezzék, különösen mennyiségüket és földrajzi eloszlásukat illetően, mégpedig azzal a céllal, hogy hozzájáruljanak az ésszerűsített, stabil, kiegyensúlyozott és elérhető, csúcsmínőségű ellátások kínálatának országos szintű biztosításához, továbbá azzal a céllal, hogy – amennyire csak lehetséges – elkerülhető legyen az anyagi, műszaki és emberi erőforrások pazarlása. Ezzel szemben a C-173/09. sz. *Elchinov*-ügyben 2010. október 5-én hozott ítéletében a Bíróság azt mondta ki, hogy nem felel meg az EK 49. cikknek, valamint az 1408/71/EGK rendelet – 1992/2006/EK rendelettel¹⁵ módosított, továbbá a 118/97/EK rendelettel módosított és naprakésszé tett változata – 22. cikkének az úgy értelmezhető tagállami szabályozás, amely minden esetben kizárja a valamely más tagállamban előzetes engedély nélkül igénybe vett kórházi ellátás megtérítését. Ugyanis, bár az uniós joggal főszabály szerint nem ellentétes az előzetes engedélyezési rendszer – ahogyan arra a fent hivatkozott, Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet is bizonyosságul szolgál –, ennek ellenére szükséges, hogy az ilyen engedély megadásául szabott feltételek igazolhatók legyenek. A Bíróság szerint nem ez a helyzet a szóban forgó szabályozás esetében, amennyiben az megfosztja az egészségi állapotuk vagy a valamely kórházi létesítményben sürgős ellátásban való részesítés szükségessége miatt az ezen engedély iránti kérelem benyújtásában akadályozott, vagy az illetékes intézmény válaszát bevárni nem tudó biztosítottakat attól, hogy ezen intézmény megtérítse részükre ezt az ellátást, még akkor is, ha a megtérítés feltételei egyébként teljesülnének. Márpedig ezen ellátások megtérítése nem veszélyeztetné a kórházi tervezés céljainak elérését, és nem sértené súlyosan

¹³ A 2003. október 7-i 1798/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 264., 1. o.; magyar nyelvű kiadás 3. fejezet, 40. kötet, 269. o.).

¹⁴ A tagállamok illetékes hatóságainak a közvetlen adóztatás területén történő kölcsönös segítségnyújtásáról szóló, 1977. december 19-i 77/799/EGK tanácsi irányelv (HL L 336., 15. o.; magyar nyelvű kiadás: 9. fejezet, 1. kötet., 63. o.).

¹⁵ A szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, az önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló 1408/71/EGK tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2006. december 18-i 1992/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 392., 1. o.).

a társadalombiztosítási rendszer pénzügyi egyensúlyát sem. A Bíróság ennél fogva ebből arra a következtetésre jutott, hogy ez a szabályozás a szolgáltatásnyújtás szabadságának nem igazolt korlátozását képezi.

Ezután – a munkavállalók kiküldetésének területén – kitérünk a C-515/08. sz. *Santos Palhota és társai* ügyben 2010. október 7-én hozott ítéletre, amelyben a Bíróság kimondta, hogy ellentétes az EUMSZ 56. cikkel és az EUMSZ 57. cikkel az a tagállami szabályozás, amely a más tagállambeli székhelyű azon munkáltató részére, aki az elsőként említett tagállam területére munkavállalókat küld ki, a kiküldetésre vonatkozóan előzetes nyilatkozat elküldését írja elő, amennyiben a tervezett kiküldés megkezdése ahhoz a feltételhez van kötve, hogy a munkáltató kézhez vegye az említett nyilatkozat nyilvántartásba vételi számát, és a fogadó tagállambeli hatóságoknak a nyilatkozat kézhezvételétől számítva öt munkanap áll rendelkezésükre arra, hogy ezen értesítést megküldjék. A Bíróság ugyanis úgy vélte, hogy az ilyen eljárást előzetes közigazgatási engedélyezés jellegű eljárásnak kell tekinteni, amely – többek között az említett értesítés kézbesítésére előírt határidő miatt – akadályozhatja a tervezett kiküldetést, és ennek következtében azt, hogy a kiküldendő munkavállalók munkáltatója gyakorolhassa a szolgáltatásnyújtási tevékenységet, különösen olyankor, amikor a teljesítendő szolgáltatás némi gyorsaságot igényel a cselekvés terén. Ezzel szemben – a Bíróság szerint – nem ellentétes az EUMSZ 56. cikkel és az EUMSZ 57. cikkel az olyan tagállami szabályozás, amely a más tagállambeli székhelyű azon munkáltató részére, aki az elsőként említett tagállam területére munkavállalókat küld ki, a kiküldetés időtartama alatt az első állam joga által megkövetelt társadalombiztosítási vagy munkajogi okmányokkal egyenértékű okmányok másolatainak a nemzeti hatóságok részére bemutatás céljából történő megőrzését, ezen időtartam leteltét követően pedig azoknak az említett hatóságok részére történő megküldését írja elő. Az ehhez hasonló intézkedések ugyanis arányosak a munkavállalók védelmére irányuló célhoz képest, amennyiben alkalmasak arra, hogy biztosítsák a hatóságok számára a kiküldött munkavállalók tekintetében a 96/71/EK irányelv¹⁶ 3. cikkének (1) bekezdésében felsorolt munkafeltételek betartásának ellenőrzését, ennél fogva pedig ez utóbbiak védelmét.

A Bíróságnak több ügyben nyílt alkalma arra is, hogy a szerencsejátékok és sportfogadások területén meglévő nemzeti monopóliumok kényes kérdésével foglalkozzon, valamint hogy meghatározza azokat a feltételeket, amelyeknek az említett monopóliumoknak meg kell felelniük ahhoz, hogy azokat igazoltnak lehessen tekinteni. Mindenekelőtt a C-203/08. sz., *Sporting Exchange* ügyben 2010. június 3-án hozott ítéletében, valamint a C-258/08. sz., *Ladbrokes Betting & Gaming és Ladbrokes International* ügyben 2010. június 3-án hozott ítéleteiben a Bíróság kimondta, hogy az EK 49. cikkel nem ellentétes az olyan tagállami szabályozás, amely a szerencsejátékok szervezése és kínálása vonatkozásában egyetlen gazdasági szereplő javára kizárólagos rendszert ír elő, és amely minden más gazdasági szereplő számára – ideértve a más tagállamokban letelepedett gazdasági szereplőket is – megtiltja, hogy az interneten az első tagállam területén az e rendszer hatálya alá tartozó szolgáltatásokat kínáljon. A Bíróság szerint ugyanis, mivel az interneten kínált szerencsejátékok ágazata nem képezi harmonizáció tárgyát az Európai Unióban, a tagállam joggal tekintheti úgy, hogy azon egyedüli körülmény, hogy valamely gazdasági szereplő jogszerűen kínál az interneten az említett ágazatba tartozó szolgáltatásokat a letelepedése szerinti más tagállamban, és hogy főszabály szerint már vonatkoznak rá az utóbbi tagállamban érvényes jogi feltételek és az e tagállam illetékes hatóságai által végzett ellenőrzések, nem képez megfelelő biztosítékot a belföldi fogyasztóknak a csalás és a bűncselekmények veszélyével szembeni védelme vonatkozásában, tekintettel azokra a nehézségekre, amelyekkel az említett összefüggésben a letelepedés helye

¹⁶ A munkavállalók szolgáltatások nyújtása keretében történő kiküldetéséről szóló, 1996. december 16-i 96/71/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 1997. L 18., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 431. o.).

szerinti tagállam hatóságai a gazdasági szereplők tulajdonságainak és szakmai feddhetetlenségének értékelése során szembesülhetnek. Ezenkívül a fogyasztó és a gazdasági szereplő közötti közvetlen kapcsolat hiánya miatt az interneten hozzáférhető szerencsejátékok a gazdasági szereplők által a fogyasztókkal szemben esetlegesen elkövetett csalások tekintetében eltérő és nagyobb jelentőségű veszélyeket hordoznak, mint e játékok hagyományos piacai. A szóban forgó korlátozás tehát – a szerencsejátékok interneten történő hozzáférhetőségének sajátosságaira tekintettel – úgy tekinthető, mint amelyet a csalás és a bűncselekmények elleni küzdelem célja igazol. A Bíróság a fent hivatkozott, *Ladbrokes Betting & Gaming és Ladbrokes International* ügyben hozott ítéletében ehhez hozzáfűzte, hogy az olyan nemzeti szabályozás, amely a szerencsejáték-függőség visszafogását és a csalás megelőzését célozza, és amely ténylegesen hozzájárul e célok megvalósításához, úgy tekinthető, mint amely a fogadási tevékenységeket koherens és szisztematikus módon korlátozza, jöllehet a kizárólagos engedély jogosultja vagy jogosultjai számára megengedett, hogy piaci kínálatukat új szerencsejátékok bevezetésével és reklám útján vonzóvá tegyék. A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak ellenőrzése, hogy az illegális szerencsejátékokkal kapcsolatos tevékenységek problémát okozhatnak-e az érintett tagállamban, amelyet az engedélyezett és szabályozott tevékenységek terjesztése orvosolhatna, és hogy e terjesztés mértéke nem teszi-e azt összeegyeztethetlenné az említett függőség visszafogására irányuló céllal.

A Bíróság ezután a C-46/08. sz., *Carmen Media Group* ügyben 2010. szeptember 8-án hozott ítéletében és a C-316/07., C-358/07–C-360/07., C-409/07. és C-410/07. sz. *Stoß* egyesített ügyekben 2010. szeptember 8-án hozott ítéletében a szerencsejátékok interneten keresztül történő bármely szervezését és közvetítését tiltó német szabályozást vizsgálta. A Bíróság – a fent hivatkozott, *Sporting Exchange*, valamint *Ladbrokes Betting & Gaming és Ladbrokes International* ügyekben hozott ítéletekkel összhangban – kimondta, hogy a játékkedvnek és a játékok üzemeltetésének ellenőrzött utakra terelése érdekében a tagállamok szabadon létesíthetnek állami monopóliumokat, mivel a szerencsejátékok ágazatához kapcsolódó veszélyeket az ehhez hasonló monopóliummal hatékonyabban lehet ellenőrzés alatt tartani, mint egy olyan rendszerrel, amelyben – a tárgyban alkalmazandó szabályozás tiszteletben tartására is figyelemmel – engedélyezik a gazdasági magánszereplők számára fogadási ügyletek megszervezését. A Bíróság szerint különösen az a körülmény, hogy a szerencsejátékok különböző típusai közül egyesek állami monopólium tárgyát képezik, míg mások engedélyezési rendszer hatálya alá tartoznak, önmagában nem kérdőjelezi meg a német rendszer koherenciáját, amennyiben ezek a játékok eltérő sajátosságokkal rendelkeznek. A Bíróság mindazonáltal kijelentette, hogy – tekintettel azokra a megállapításokra, amelyekre ezekben az ügyekben jutott – a német bíróságok megalapozottan vélték úgy, hogy a német szabályozás nem korlátozza koherens és szisztematikus módon a szerencsejátékokat. E bíróságok ugyanis egyfelől azt állapították meg, hogy az állami monopóliumok jogosultjai intenzív reklámkampányokat folytatnak a lottójátékokból származó nyereség maximalizálása céljából, eltérve ekként az említett monopóliumok meglétét igazoló célkitűzésektől, valamint másrésztől, hogy – a kaszinójátékokhoz és a játékautomatán játszható játékokhoz hasonló szerencsejátékokat illetően, amelyek ugyan nem tartoznak az állami monopólium alá, de amelyek esetében nagyobb a függőség kialakulásának kockázata, mint az e monopólium alá tartozó játékoknál – a német hatóságok olyan politikát folytatnak vagy tolerálnak, amely ösztönzi az e játékokban való részvételt. Márpedig e körülmények között – a Bíróság szerint – e monopólium megelőző jellegű célkitűzése már nem érhető el hatékonyan, olyannyira, hogy annak igazolhatósága már nem áll fenn.

Emellett a fent hivatkozott *Stoß*-ügyben hozott ítéletben a Bíróság emlékeztetett arra, hogy a tagállamok széles mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek a szerencsejátékokból eredő veszélyekkel szembeni védelem szintjének meghatározását illetően. Ily módon – és ezen a területen a közösségi harmonizáció hiányában – a tagállamok nem kötelesek a más tagállamok által ezen a területen kiállított engedélyeket elismerni. Ugyanezen okok miatt, valamint a hagyományos szerencsejátékokhoz képest az internetes szerencsejátékok jelentette kockázatokra tekintettel,

a tagállamok akár meg is tilthatják a szerencsejátékok interneten való kínálását. A Bíróság azonban a fent hivatkozott, *Carmen Media Group* ügyben hozott ítéletében kimondta, hogy ahhoz, hogy az ehhez hasonló engedélyezési rendszer abban az esetben is igazolható legyen, ha korlátozza valamely alapvető szabadságot, olyan objektív, hátrányos megkülönböztetéstől mentes és előzetesen ismert kritériumokon kell alapulnia, amelyek kellőképpen korlátok közé szorítják a nemzeti hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlását annak érdekében, hogy azt ne tehessék önkényes módon. Ezenfelül minden, ilyen eltérően alapuló korlátozó intézkedés által hátrányosan érintett személy részére hatékony bírósági jogorvoslati eszközöket kell biztosítani.

Végül a C-409/06. sz. *Winner Wetten* ügyben 2010. szeptember 8-án hozott ítéletében a Bíróság kimondta, hogy a közvetlenül alkalmazandó uniós jog elsőbbsége miatt a sportversenyekre vonatkozó fogadások állami monopóliumával kapcsolatos azon nemzeti szabályozás, amely a nemzeti bíróság megállapításai szerint a letelepedés szabadságával és a szolgáltatásnyújtás szabadságával összeegyeztethetetlen korlátozásokat tartalmaz, és e korlátozások nem járulnak hozzá koherensen és szisztematikusan a fogadási tevékenység korlátozásához, nem alkalmazható tovább valamely átmeneti időszakban.

Végül a tőke szabad mozgását illetően a C-171/08. sz., *Bizottság kontra Portugália* ügyben 2010. július 8-án hozott ítélet érdemel különös figyelmet. Ebben az ügyben a Bíróságot a Portugal Telecom privatizált társaságban a portugál állam tulajdonában lévő „aranyrészvények” különös rendszere EK 56. cikkkel való összeegyeztethetőségének értékelésére kérték fel, amely rendszer különös jogokat tartalmazott az összes igazgató egyharmadának megválasztására, az igazgatótanács tagjaiból választott végrehajtó bizottság tagjai meghatározott számának megválasztására, legalább egy, bizonyos adminisztratív kérdésekkel foglalkozó ügyvezető igazgató kinevezésére, valamint a közgyűlés fontos határozatainak elfogadására vonatkozóan. A Bíróság kimondta, hogy a portugál állam – tekintettel arra, hogy számára e részvények tulajdonjoga a társaság irányításával kapcsolatosan olyan befolyást biztosít, amelyet nem igazol a társaságban fennálló állami részesedés aránya – nem teljesítette az EK 56. cikkből eredő kötelezettségeit. Az EK 58. cikkben megengedett eltéréseket illetően a Bíróság emlékeztetett arra, hogy a közbiztonságra, illetve – a jelen esetben – a távközlési hálózat válsághelyzet, háború, terrorcselekmény esetén való rendelkezésre állása biztonsága garantálásának szükségességére csak a társadalom valamely alapvető érdekének tényleges és kellően súlyos veszélyeztetése esetén lehet hivatkozni. Végezetül, a kérdéses korlátozás arányosságát illetően, az amiatt keletkezett bizonytalanság, hogy sem nemzeti törvény, sem a társaság alapszabálya nem rendelkezik arról, hogy milyen körülmények között lehet e különleges jogosultságokat gyakorolni, a tőke szabad mozgását súlyosan veszélyezteti azzal, hogy a nemzeti hatóságok részére e jogosultságok gyakorlása tekintetében olyan mértékű diszkrecionális mérlegelési mozgásteret biztosít, amely az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.

A közbeszerzések tárgyát képező szolgáltatások nyújtásának sajátos területén szintén továbbfejlődött az ítélezési gyakorlat. A híres C-438/05. sz. *Viking Line*-ügyben 2007. december 11-én hozott ítélethez, valamint a C-341/05. sz. *Laval un Partneri* ügyben 2007. december 18-án hozott ítélethez hasonlóan a C-271/08. sz., *Bizottság kontra Németország* ügyben 2010. július 15-én hozott ítéletben az a kérdés merült fel, hogy hogyan lehet összeegyeztetni a kollektív tárgyalások folytatásához való jogot a letelepedés szabadságának és a szolgáltatásnyújtás szabadságának elveivel a közbeszerzések területén. Ebben az ügyben a Bizottság által benyújtott kereset tárgya az volt, hogy a Bíróság állapítsa meg azt, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaság – mivel a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatásra irányuló szerződések odaítélésével összefüggésben a szociális partnerek között létrejött kollektív

szerződést hajtott végre – nem teljesítette a 92/50/EGK irányelvből¹⁷ és a 2004/18/EK irányelvből¹⁸ eredő kötelezettségeit. A Bizottság úgy vélte, hogy a tagállam – mivel uniós szintű közbeszerzési eljárás lefolytatása nélkül, közvetlenül ítélte oda az említett szerződéseket a munkabér egy részének nyugdíj-előtakarékosságra történő konverziójára vonatkozó kollektív szerződés 6. §-ában felsorolt intézmények és vállalkozások részére – nem teljesítette az említett irányelvekből eredő kötelezettségeit, valamint a letelepedés szabadságának és a szolgáltatásnyújtás szabadságának elveit. A Németországi Szövetségi Köztársaság azzal érvelt, hogy a vitatott szerződések odaítélésére kollektív munkaugyi szerződés végrehajtása keretében került sor.

A Bíróság ebben az ítéletben kimondta, hogy a kollektív tárgyalások folytatásához való jog alapjogi jellege, és az önkormányzati közszolgáltatásban foglalkoztatott munkavállalók vonatkozásában a munkabér egy részének nyugdíj-előtakarékosságra történő konverziójára vonatkozó kollektív szerződés szociális célkitűzése önmagukban nem eredményezik az önkormányzati munkavállalók automatikus kivonását a közbeszerzések terén a letelepedés szabadsága és a szolgáltatásnyújtás szabadsága alkalmazásának biztosítására irányuló 92/50 és 2004/18 irányelvből eredő követelmények tiszteletben tartásának kötelezettsége alól. A kollektív tárgyalások folytatásához való alapjog gyakorlásának tehát összhangban kell lennie az EUSZ-Szerződés által védelemben részesített szabadságokból eredő követelményekkel, továbbá meg kell felelnie az arányosság elvének. A Bíróság – miután pontról pontra megvizsgálta a munkavállalóknak a munkabérkonverzióra irányuló intézkedést végrehajtó intézmény kiválasztásában való részvételéhez, a szóban forgó kollektív szerződésben felsorolt intézmények és vállalkozások ajánlatainak alapjául szolgáló szolidaritási szempontokhoz, illetve továbbá ezen intézmények és vállalkozások szakmai tapasztalatához és pénzügyi teljesítőképességéhez hasonló azon különféle megfontolásokat, amelyek igazolhatják a vitatott szerződés-odaítéléseknek a közbeszerzési szerződések odaítélésére vonatkozó európai rendelkezések hatálya alól történő kivonását – arra a következtetésre jutott, hogy a jelen ügyben a közbeszerzési szerződésekre vonatkozó irányelvek tiszteletben tartása nem összeegyeztethetetlen a szóban forgó kollektív szerződés által követett szociális céllal. Végül pedig, a Bíróság megállapította, hogy az említett irányelvek értelmében vett „közbeszerzési szerződés” minősítéshez szükséges egyéb feltételek az adott esetben teljesültek. A Bíróság egyrészt megállapította, hogy az önkormányzati munkáltatók – még akkor is, amikor a foglalkoztatói nyugdíj területén valamely kollektív szerződésben meghatározott megoldást hajtanak végre – ajánlatkérőknek minősülnek, amennyiben képviselték magukat az adott esetben végrehajtott kollektív szerződés megtárgyalásakor. A Bíróság másrészt azt állapította meg, hogy a csoportos biztosításra vonatkozó szerződések közvetlen gazdasági érdeket hordoznak magukban az azokat aláíró önkormányzati munkáltatók számára, ily módon pedig visszerthes szerződésekről van szó. Következésképpen a Bíróság ebben az ügyben megállapította, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaság megsértette azt a kötelezettséget, hogy a közbeszerzésekre vonatkozó európai irányelveknek megfelelően a vitatott szerződések – valamely kollektív szerződés alapján végzett – odaítélését közbeszerzési eljárásnak vesse alá.

Az építési beruházásra, az árubeszerzésre és a szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélési eljárásainak összehangolásáról szóló 2004/18 irányelv értelmezése a Bíróság 2010. november 18-án hozott egy másik jelentős határozatának (a C-226/09. sz., *Bizottság kontra Írország* ügyben hozott ítélet) tárgyát képezte. Az ügyben a probléma forrása

¹⁷ A szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélési eljárásainak összehangolásáról szóló, 1992. június 18-i 92/50/EGK tanácsi irányelv (HL L 209., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 322. o.).

¹⁸ Az építési beruházásra, az árubeszerzésre és a szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélési eljárásainak összehangolásáról szóló, 2004. március 31-i 2004/18/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 134., 114. o.).

az volt, hogy az ajánlatkérő akkor, amikor nem volt köteles a hirdetményben meghatározni az egyes odaítélési szempontok tekintetében alkalmazott relatív súlyozást, ezt mégis megtette, de a vállalkozások számára az ajánlatok benyújtására előírt határidő lejártát követően. A Bizottság kötelezettségzegés megállapítása iránt indított keresetet az ajánlatkérő tagállammal szemben, azt kifogásolva, hogy megsértette az egyenlő bánásmód elvét és az átláthatósági kötelezettséget.

A Bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy jöllehet a IIA. mellékletben szereplő valamely szerződés egyes odaítélési szempontjai relatív súlyozásának megjelölésére vonatkozó kötelezettség az egyenlő bánásmód elve és az abból eredő átláthatósági kötelezettség tiszteletben tartása követelményének érvényesülését szolgálja, ebből még nem vonható le az a következtetés, hogy a IIB. mellékletben szereplő kategóriával kapcsolatos szerződésre vonatkozó rendelkezések hiányában is meg kelljen követelni azt, hogy a mégis az ilyen megjelölések feltüntetése mellett döntő ajánlatkérő ezt kötelezően tegye meg az ajánlatok benyújtására előírt határidő lejártát megelőzően. A Bíróság szerint az ajánlatkérő – azzal, hogy súlyozott értékeket fűzött e szempontokhoz – pusztán pontosította a benyújtott ajánlatok értékelésének módját. A Bíróság ugyanakkor úgy ítélte, hogy a vitatott szerződés odaítélési szempontjai súlyozásának a benyújtott ajánlatok első vizsgálatát követő módosítása sérti az egyenlő bánásmód elvét és az abból eredő átláthatósági kötelezettséget. Az ehhez hasonló módosítás ellentétes a Bíróság azon ítélezési gyakorlatával, amely szerint az uniós jog ezen alapvető elvei az ajánlatkérők számára azt a kötelezettséget hordozzák magukban, hogy az eljárás során mindvégig ugyanúgy kell értelmezniük az odaítélési szempontokat.

A munkavállalók szabad mozgása tárgyában a C-325/08. sz. *Olympique Lyonnais* ügyben 2010. március 16-án hozott ítéletet kell megemlíteni, amely a hivatásos labdarúgás területén alkalmazandó valamely szabályozás EUMSZ 45. cikkel való összeegyeztethetőségére irányul. Az említett szabályozás értelmében az az utánpótlás-játékos, aki a képzési időszaka végén nem a képzését biztosító klubbal, hanem másik tagállam klubjával köt hivatásos játékos szerződést, kártérítés fizetésére kötelezhető. Ítéletében a Bíróság legelőször azt vizsgálta, hogy a vitatott szabályozás valóban az EUMSZ 45. cikk hatálya alá tartozik-e. Az ügy a francia labdarúgó szövetség hivatásos labdarúgó chartájára vonatkozott. A Bíróság szerint a chartának országos kollektív szerződés jellege van, amely a keresőtevékenység szabályozására irányul, ekként pedig az uniós jog hatálya alá tartozik. Ezután a Bíróság megállapította, hogy a vizsgált szabályozás visszatarthatja a játékost a szabad mozgáshoz való jogának gyakorlásától. Következésképpen az ehhez hasonló szabályozás a munkavállalók szabad mozgása korlátozásának minősül. Mindazonáltal – ahogyan azt a Bíróság a *Bosman*-ügyben hozott ítéletében¹⁹ már kimondta – tekintettel a sporttevékenységeknek, különösen a futballnak, az Unión belüli számottevő társadalmi jelentőségére, a fiatal játékosok felvételének és képzésének ösztönzéséből álló célkitűzéseket jogszerűként kell elismerni. A Bíróság tehát azt a következtetést vonta le, hogy az EUMSZ 45. cikkel nem ellentétes az a rendszer, amely valamely ehhez hasonló cél megvalósítása érdekében biztosítja a képző klub kártalanítását abban az esetben, ha a fiatal játékos a képzési időszaka végén másik tagállam klubjával köt hivatásos játékos szerződést, feltéve hogy ez a rendszer alkalmas az említett cél megvalósítására, és nem lép túl az e cél megvalósításához szükséges mértéken. Ezzel szemben az említett cél megvalósításához nem szükséges a szóban forgóhoz hasonló szabályozás, amennyiben nem a tényleges képzési költségek alapján számítják ki annak a kártérítésnek az összegét, amelynek megfizetésére az utánpótlás-játékos kötelezhető.

Még mindig a munkavállalókkal kapcsolatban a Bíróság egy napon két ítéletet is hozott (a C -310/08. sz. *Ibrahim*-ügyben és a C-480/08. sz. *Teixeira*-ügyben 2010. február 23-án hozott

¹⁹ A C-415/93. sz. *Bosman*-ügyben 1995. december 15-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-4921. o.).

ítéletek), amelyek a munkavállalók szabad mozgásáról szóló 1612/68/EGK rendelet²⁰ 12. cikkének értelmezésére, valamint – még pontosabban – annak az uniós polgárok szabad mozgásáról szóló 2004/38/EK irányelvvel²¹ meglévő kapcsolatára vonatkoztak. Ebben a két ügyben a nemzeti hatóságok azon az alapon utasították el a felperesek – saját és gyermekeik részére kért – lakhatási támogatás iránti kérelmét, hogy nem minősülnek az uniós jog alapján az Egyesült Királyság területén tartózkodásra jogosult személynek. Az egyik felperes ugyanis különvált férjétől, aki – azután, hogy az Egyesült Királyságban dolgozott – végül távozott az országból, a másik felperes pedig – aki szintén különvált férjétől – elveszítette munkavállalói jogállását. Mivel azonban gyermekeik az Egyesült Királyságban tanulmányokat folytattak, a felperesek a fent említett rendelet – a Bíróságnak a *Baumbast* és *R* ügyben²² hozott ítéletben kifejtett értelmezése szerinti – 12. cikkére hivatkoztak. A Bíróság – ítélezési gyakorlatát megerősítve – emlékeztetett arra, hogy az említett rendelet 12. cikke lehetővé teszi a migráns munkavállaló gyermeke számára – a fogadó tagállambeli oktatásban való részvételi jogához kapcsolódóan – az önálló tartózkodási jog elismerését, e célból pedig csak azt írja elő, hogy a gyermeknek legalább az egyik szülőjével kellett együtt élnie valamely tagállamban, amikor ugyanott szülője munkavállalóként tartózkodott. Az a tény, hogy az érintett gyermekek szülei időközben elváltak, illetve hogy csak az egyik szülő uniós polgár, és ez a szülő már nem migráns munkavállaló a fogadó tagállamban, e tekintetben egyáltalán nem releváns. Ily módon – a Bíróság szerint – a rendelet 12. cikkét az uniós jognak a más tagállamban való tartózkodási jog gyakorlására vonatkozó feltételeket szabályozó rendelkezéseihez képest önállóan kell alkalmazni, amely önállóságot nem kérdőjelezett meg az uniós polgárok szabad mozgásáról szóló új irányelv hatálybalépése sem. Ezen önállóság következményei alapján a Bíróság ezután megállapította, hogy a tartózkodási jog, amely a migráns munkavállaló tanulmányokat folytató gyermekének tényleges felügyeletét ellátó szülőt illeti meg, nincs ahhoz a feltételhez kötve, hogy az említett szülő elegendő forrással rendelkezzen ahhoz, hogy ne jelentsen terhet a fogadó tagállam szociális segítségnyújtási rendszerére. Végül a második ügyben (a fent hivatkozott *Teixeira*-ügy) a Bíróság szintén pontosította, hogy jóllehet főszabályként a fogadó tagállamban való tartózkodási jog, amely a migráns munkavállaló gyermekének tényleges felügyeletét ellátó szülőt illeti meg azon időszak alatt, amikor a gyermek e tagállamban tanulmányokat folytat, megszűnik a gyermek nagykorúvá válásával, eltérő a helyzet, ha a gyermeknek továbbra is szüksége van e szülő jelenlétére és gondoskodására ahhoz, hogy tanulmányait folytatni tudja és be tudja fejezni. Ez esetben a nemzeti bíróság feladata annak megítélése, hogy a jelen ügyben ez a helyzet áll-e fenn.

A jogszabályok közelítése

Anélkül, hogy kimerítő felsorolását lehetne adni az ítélezési gyakorlat ezen – az uniós jogalkotó szünet nélkül növekvő szerepvállalásának egyre szerteágazóbbá válása nyomán – rendkívüli változatosságot mutató területre vonatkozó eredményeinek, két terület – az általános kereskedelmi gyakorlatok, különös figyelemmel a fogyasztóvédelemre, illetve a távközlés – kiemelése mellett döntöttünk, amelyek mellett – nyilvánvaló jelentőségükre tekintettel – néhány eltérő tárgyú határozatra is felhívjuk a figyelmet.

²⁰ A munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i tanácsi rendelet (HL L 257., 2. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet 1. kötet 15. o.).

²¹ Lásd a 10. lábjegyzetet.

²² A C-413/99. sz., *Baumbast* és *R* ügyben 2002. szeptember 17-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-7091. o.).

A Bíróság ebben az évben két ügyben értelmezte a vállalkozásoknak a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatai vonatkozásában a 2005/29/EK²³ irányelvet. Az említett irányelv az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlataira vonatkozó szabályok teljes közösségi szintű harmonizációjára irányul, és I. mellékletében kimerítő felsorolását tartalmazza annak a 31 kereskedelmi gyakorlatnak, amelyek az említett irányelv 5. cikkének (5) bekezdése értelmében „minden körülmények között tisztességtelennek minősülnek. Amint azt az irányelv (17) preambulumbekzdése kifejezetten kimondja, kizárólag ezek azok a kereskedelmi gyakorlatok, amelyeket az ezen irányelv 5–9. cikkének rendelkezései szerint történő eseti vizsgálat nélkül is tisztességtelennek kell tekinteni.

Az első ügyben, a C-540/08. sz. *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag* ügyben 2010. november 9-én hozott ítéletében a Bíróság úgy határozott, hogy az említett irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely általános tilalmat ír elő a bónusszal történő eladásra, és amely nemcsak a fogyasztók védelmét szolgálja, hanem más célokat is követ. Azon kereskedelmi gyakorlatok, amelyek abban állnak, hogy a fogyasztóknak áruk vagy szolgáltatások vásárlásához kapcsolódóan bónuszokat nyújtanak, nem szerepelnek az említett irányelv I. mellékletében, és ezért azokat nem lehet minden körülmények között megtiltani, hanem erre kizárólag a tisztességtelenségük megállapítását lehetővé tévő különös vizsgálatot követően van lehetőség. A nyereményjátékban való részvétel lehetőségének valamely újság megvásárlásához történő kapcsolása tehát nem minősül az említett irányelv 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tisztességtelen gyakorlatnak önmagában amiatt, hogy a játékban való részvétel lehetősége – az érintett kör legalábbis egy része számára – döntő indoka volt az újság megvételének.

A második ügyben, a C-304/08. sz. *Plus Warenhandels-gesellschaft* ügyben 2010. január 14-én hozott ítéletében a Bíróság úgy ítélte, hogy az említett irányelvvel szintén ellentétes a fogyasztók sorsoláson vagy nyereményjátékban való részvételét valamely áru megvételétől vagy szolgáltatás igénybevételeitől függővé tévő kereskedelmi gyakorlatoknak főszabályszerű tilalmát az adott eset egyedi körülményeinek figyelmen kívül hagyásával előíró nemzeti szabályozás. A Bíróság először is rámutatott, hogy az olyan promóciós akciók, amelyek a fogyasztó valamely sorsoláson való ingyenes részvételét bizonyos mennyiségű áru megvételétől vagy szolgáltatás igénybevételeitől teszik függővé, nyilvánvalóan a piaci szereplő kereskedelmi stratégiájába illeszkednek, és közvetlenül a piaci szereplő részéről történő eladásösztönzést célozzák. Ebből következően az említett irányelv értelmében kereskedelmi gyakorlatoknak minősülnek, és ily módon annak hatálya alá tartoznak. A Bíróság ezt követően emlékeztetett arra, hogy ugyanezen irányelv, amely a szabályok teljes harmonizációjára irányul, kifejezetten kimondja, hogy a tagállamok nem fogadhatnak el a benne foglaltaknál korlátozóbb intézkedéseket, még a magasabb szintű fogyasztóvédelem biztosítása érdekében sem. Mivel az adott ügyben szóban forgó gyakorlat sem szerepel az I. mellékletben, a Bíróság megállapította, hogy arra nem vonatkozhat tiltás anélkül, hogy az egyes esetek ténybeli összefüggéseire tekintettel meg kellene állapítani, hogy „tisztességtelen” jellegű-e az említett irányelvben szereplő kritériumok alapján. E kritériumok között szerepel különösen az a kérdés, hogy e gyakorlat a termékkel kapcsolatban jelentősen torzítja-e vagy torzíthatja-e az átlagfogyasztó gazdasági magatartását.

²³ A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelve (HL L 149., 22. o.).

Ebben az évben a Bíróság szintén értelmezte – két ügyben – a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelvet²⁴.

Az első, a C-484/08. sz. *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* ügyben 2010. június 3-án hozott ítéletében a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az említett irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát. Ezen irányelv a tisztességtelen feltételekre vonatkozó nemzeti jogszabályoknak csak részleges és minimális harmonizációját végezte el, elismerve a tagállamok azon lehetőségét, hogy a fogyasztók számára az irányelvben előírtaknál magasabb szintű védelmet biztosítsanak. A Bíróság ezért hangsúlyozta, hogy a tagállamok az említett irányelv által szabályozott egész területen hatályban tarthatnak, vagy elfogadhatnak az irányelvben szereplőknél szigorúbb rendelkezéseket, amennyiben arra irányulnak, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak. A Bíróság ennek folytán arra a következtetésre jutott, hogy az említett irányelvvel nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely engedélyezi a szerződés fő tárgyának a meghatározására, illetve az árak vagy a díjazásnak az ellenértékként nyújtott szolgáltatással vagy szállított áruval való megfelelésére vonatkozó szerződési feltételek tisztességtelen jellegének bírósági felülvizsgálatát, még akkor is, ha ezek a feltételek világosak és érthetőek.

A második, a C-137/08. sz. *VB Pénzügyi Lízing* ügyben 2010. november 9-én hozott ítéletben a Bíróság tovább pontosította a C-243/08. sz. *Pannon GSM* ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet (lásd a fent hivatkozott 2009. évi jelentést) tartalmát. Emlékeztetett arra, hogy az EUMSZ 267. cikket úgy kell értelmezni, hogy az Európai Unió Bíróságának hatásköre kiterjed a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében és az irányelv mellékletében szereplő „tisztességtelen feltétel” fogalmának, valamint annak az értelmezésére, hogy a nemzeti bíróságoknak milyen szempontokat kell vagy lehet alkalmazniuk az ezen irányelv rendelkezései szerinti szerződési feltétel vizsgálatakor, azzal, hogy az említett bíróságok feladata e szempontokra figyelemmel, az adott tényállás körülményei függvényében az adott szerződési feltétel minősítéséről határozni. A szerződési feltétel tisztességtelen jellegét a szerződés tárgyát képező áruk vagy szolgáltatások természetének figyelembevételével, és a szerződés megkötésének időpontjában fennálló, a szerződés megkötését kísérő összes körülményre hivatkozva kell megítélni, mely utóbbiak közé tartozik azon körülmény is, hogy a fogyasztó által az eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződésben alkalmazott olyan feltétel, amely az eladó vagy szolgáltató székhelye szerinti bíróság kizárólagos illetékességét köti ki, anélkül vált a szerződés részévé, hogy az egyedileg megtárgyalásra került volna. A Bíróság azt is kimondta, hogy a nemzeti bíróságnak hivatalból kell bizonyítást folytatnia annak megállapítása érdekében, hogy az előtte folyamatban lévő ügy alapjául szolgáló, az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó közötti szerződés részét képező kizárólagos illetékességi kikötés a 93/13 irányelv hatálya alá tartozik-e, és amennyiben igen, hivatalból kell értékelnie az ilyen kikötés esetlegesen tisztességtelen jellegét. Az uniós jogalkotó által elérni kívánt fogyasztóvédelem hatékonyságának biztosítása érdekében tehát – olyan helyzetben, ahol a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki – a nemzeti bíróságnak minden esetben, a belső jog szabályaitól függetlenül, meg kell határoznia, hogy a vitatott kikötést az eladó vagy szolgáltató egyedileg megtárgyalta-e a fogyasztóval.

²⁴ A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL L 95., 29. o.).

Ez alkalommal a fogyasztók részére az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén biztosított védelem kapcsán a Bíróság a C-215/08. sz. *E. Friz*-ügyben 2010. április 15-én hozott ítéletében kimondta, hogy a 85/577/EGK²⁵ irányelv hatálya alá tartozik a fogyasztó és a kereskedő között a fogyasztó lakóhelyén nem kérésre megvalósuló házaló kereskedés során kötött azon szerződés, amelynek tárgya e fogyasztónak valamely személyegyesítő társaság formájában létrehozott, zártvégű ingatlanalaphoz történő csatlakozása, amennyiben e csatlakozásnak elsődleges célja nem az, hogy a fogyasztó az említett társaság tagjává váljon, hanem az csupán pénzügyi befektetés eszközéül szolgál. A Bíróság pontosította, hogy a 85/577 irányelv 5. cikkének (2) bekezdésével ezért nem ellentétes azon nemzeti szabály, amely szerint az ilyen ingatlanalaphoz nem kérésre megvalósuló házaló kereskedés következtében történő csatlakozás visszavonása esetén a fogyasztót e társasággal szemben e visszavonás hatályosulásának időpontja szerinti értéken a társasággal szemben vagyoni igény, vagyis a tagsági jogviszony megszűnése időpontjában a társaságban meglévő részesedése értékének megfelelő összeg illeti meg, és ily módon lehetséges, hogy a fogyasztó a vagyoni betétje értékénél kisebb összeget kap vissza, vagy akár az említett alap veszteségeiben való részvétele folytán fizetési kötelezettsége keletkezik. Bár kétségtelen, hogy az irányelv célja a fogyasztók védelme, ez nem jelenti azt, hogy e védelem abszolút lenne. Mind az említett irányelv általános rendszeréből, mind számos rendelkezésének megfogalmazásából az következik, hogy az említett védelemre bizonyos korlátozások érvényesek. Még pontosabban az elállási jog gyakorlásának következményeit illetően az elállásról való értesítés mind a fogyasztó, mind a kereskedő esetében az eredeti állapot helyreállításának joghatásával jár. Mindazonáltal az említett irányelvben semmi nem zárja ki, hogy a fogyasztó bizonyos különleges esetekben kötelezettségekkel rendelkezzen a kereskedő irányában, és adott esetben viselnie kelljen az elállási joga gyakorlásából eredő egyes következményeket.

A fentiekkel rokonságot mutató kérdés kapcsán a Bíróság a C-511/08. sz. *Heinrich Heine*-ügyben 2010. április 15-én hozott ítéletében a fogyasztók részére a távollévők között kötött szerződések esetén biztosított védelem kapcsán úgy ítélte meg, hogy a 97/7/EK²⁶ irányelv 6. cikke (1) bekezdése első albekezdésének második mondatát és 6. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely a távollévők között kötött szerződés keretében lehetővé teszi a szállítónak, hogy az áruk megküldésének költségeit a fogyasztóra hárítsa, ha a fogyasztó elállt a szerződéstől. Az említett irányelvben az elállási jog gyakorlásának jogkövetkezményeivel kapcsolatban szereplő rendelkezéseinek célkitűzése egyértelműen az, hogy ne tartsa vissza a fogyasztót elállási jogának gyakorlásától. Ellentétes tehát e célkitűzéssel e rendelkezések olyan értelmezése, miszerint azok megengedik a tagállamok számára annak lehetővé tételét, hogy a megküldés költségeit elállás esetén a fogyasztóra hárítsák. Egyébiránt az a körülmény, hogy az áruk visszaküldéséből közvetlenül eredő költségeken kívüli megküldés költségei is a fogyasztóra hárulnak, a kockázatoknak a távollévők között kötött szerződésben szereplő felek közötti kiegyensúlyozott megoszlását vonja kétségbe azáltal, hogy az áru szállításával kapcsolatos valamennyi költséget a fogyasztóval fizetteti meg.

A kereskedelmi gyakorlatok kapcsán végül a C-159/09. sz. *Lidl*-ügyben 2010. november 18-án hozott ítéletet említjük, amelyre egy áruház reklámkampánya adott okot. Az említett áruház reklámot jelentetett meg egy helyi lapban, amely pénztárblokkokat ábrázolt, amelyen termékek – nagyobb részt élelmiszerek – szerepeltek, amelyeket két áruházláncban vásároltak, és amelyeken eltérő végösszeg jelent meg, amely eljárást a versenytárs vitatott. A Bíróság először rámutatott, hogy a megtévesztő és

²⁵ Az üzlethelyiségen kívül kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló, 1985. december 20-i 85/577/EGK tanácsi irányelv (HL L 372., 31. o.).

²⁶ A távollévők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló, 97/7/EK 1997. május 20-i európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 144., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 3. kötet, 319. o.).

összehasonlító reklámról szóló irányelvet²⁷ úgy kell értelmezni, hogy az a pusztán körülmény, hogy az élelmiszerek fogyaszthatóságuk és a fogyasztásukkal okozott élvezet tekintetében a gyártásuk módja és helye, összetevőik, illetve a gyártójuk személye alapján különböznek egymástól, nem olyan jellegű, hogy kizárja azt, hogy ezen áruk összehasonlítása megfelelhessen a hivatkozott rendelkezésben előírt azon követelménynek, amely megkívánja, hogy ezen áruk ugyanazon szükségleteket elégítsék ki, illetve azonos legyen a rendeltetésük, tehát egymással elegendő mértékben helyettesíthetők legyenek²⁸. Az a döntés ugyanis, hogy két élelmiszer nem hasonlítható össze, kivéve ha ezek azonosak, kizárná az összehasonlító reklám bármely tényleges lehetőségét a fogyasztási javak egy különösen fontos kategóriája vonatkozásában. A Bíróság hozzátette, hogy a két versenytárs áruhálózat által forgalmazott, meghatározott élelmiszerek árának összehasonlításán alapuló reklám megtévesztőnek minősülhet²⁹, különösen ha az adott ügy valamennyi releváns körülményére, különösen pedig az e reklámot kísérő információkra vagy hiányosságokra tekintettel megállapításra kerül, hogy a reklám által megszólított fogyasztók jelentős száma esetlegesen abban a téves feltevésben hozza meg a vásárlásra vonatkozó döntését, hogy az áruknak a reklámozó általi kiválasztása ez utóbbi általános árszintjét tükrözi a versenytársa árjaihoz viszonyítva, és hogy – következésképpen – e fogyasztók elérik az említett reklám által hirdetett megtakarításokat, ha mindennapi szükségleti cikkeit vásárlásukat a reklámozónál, nem pedig annak említett versenytársánál végzik, illetve abban a téves feltevésben, hogy a reklámozó valamennyi áruja olcsóbb, mint versenytársának áruai. Abban az esetben is megtévesztőnek minősülhet, ha megállapításra kerül, hogy a kizárólag az ár alapján végzett összehasonlítás érdekében olyan élelmiszerek kerültek kiválasztásra, amelyek azonban olyan különbségeket mutatnak, amelyek jelentősen befolyásolhatják az átlagos fogyasztó döntését anélkül, hogy a szóban forgó különbségek az érintett reklámból kitűnnének. Végül a Bíróság úgy határozott, hogy az ellenőrizhetőség³⁰ feltétele – a két termékválasztékot alkotó áruk árát összehasonlító reklám esetén – megköveteli, hogy az áruk pontosan azonosíthatók legyenek az említett reklámban található információk alapján, és ily módon a címzettnek módjában álljon meggyőződni arról, hogy helyesen tájékoztatták-e az általa elvégzendő mindennapi szükségleti cikkek vásárlása tekintetében.

A távközléshez kapcsolódó ítélezési gyakorlat ezen évben különösen gazdag volt. Először is a C-99/09. sz. *Polska Telefonia Cyfrowa* ügyben 2010. július 1-jén hozott ítélet lehetővé tette a Bíróság számára a 2002/22/EK „egyetemes szolgáltatási” irányelv³¹ 30. cikke (2) bekezdésének értelmezését a mobiltelefonszám-hordozhatóság költségei vonatkozásában, amely számhordozhatóság lehetővé teszi a telefonelőfizető számára, hogy ugyanazon hívószámot a szolgáltató megváltoztatása esetén is megőrizze. A Bíróság álláspontja szerint az említett cikket úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti szabályozó hatóság az előfizetők által az említett szolgáltatás igénybevételeért fizetendő díj visszatartó jellegének értékelése során köteles figyelembe venni

²⁷ A megtévesztő reklámra vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló, 1984. szeptember 10-i 84/450/EGK tanácsi irányelv (HL L 250., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 227. o.), amelyet az összehasonlító reklámra történő kiterjesztése miatt az 1997. október 6-i 97/55/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 290., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 3. kötet, 365. o.) módosított.

²⁸ A 97/55 irányelvvel módosított, a megtévesztő reklámról és az összehasonlító reklámról szóló 84/450 irányelv 3a. cikke (1) bekezdésének b) pontja.

²⁹ A 97/55 irányelvvel módosított, a megtévesztő reklámról és az összehasonlító reklámról szóló 84/450 irányelv 3a. cikke (1) bekezdésének a) pontja.

³⁰ A 97/55 irányelvvel módosított, a megtévesztő reklámról és az összehasonlító reklámról szóló 84/450 irányelv 3a. cikke (1) bekezdésének c) pontja.

³¹ Az egyetemes szolgáltatásról, valamint az elektronikus hírközlő hálózatokhoz és elektronikus hírközlési szolgáltatásokhoz kapcsolódó felhasználói jogokról szóló, 2002. március 7-i 2002/22/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (Egyetemes szolgáltatási irányelv) (HL L 108., 51. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 29. kötet, 367. o.).

a számhordozhatóság szolgáltatásának nyújtása miatt a mobilhálózatok üzemeltetői által viselt költségeket. A hatóságnak azonban fennmarad az a joga, hogy az üzemeltetők által kérhető ezen díj legmagasabb összegét az üzemeltetők által viselt költségeknél alacsonyabb szinten határozza meg, ha a kizárólag ezen költségek alapján kiszámított díj a felhasználókat visszatarthatja a számhordozhatóság lehetőségének igénybevételétől.

A távközlés területén maradván meg kell említeni a C-317/08., C-318/08., C-319/08. és C-320/08. sz. *Alassini és társai* egyesített ügyekben 2010. március 18-án hozott ítéletet, amellyel a Bíróság olyan előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adott választ, amely a hatékony bírói jogvédelem elvének olyan nemzeti szabályozással kapcsolatban történő értelmezésére vonatkozott, amely az egyes szolgáltatók és végfogyasztók közötti, az egyetemes szolgáltatási irányelv³², hatálya alá tartozó jogviták tárgyában indított bírósági keresetek elfogadhatóságának feltételéül a jogviták kötelező peren kívüli rendezésének kísérletét írja elő. A Bíróság szerint az említett irányelv 34. cikkének (1) bekezdése a tagállamok elé azt tűzi célként, hogy a fogyasztókat is érintő, az említett irányelvben foglalt kérdésekkel kapcsolatos jogviták rendezésére peren kívüli eljárásokat bocsássonak rendelkezésre. Az olyan nemzeti szabályozás, amely bevezetett egy peren kívüli egyeztetési eljárást, és az ahhoz való folyamodást a bírósághoz való fordulást megelőzően kötelezővé tette, nem veszélyezteti a szóban forgó irányelvben említett közérdekű cél megvalósítását, sőt még hozzá is járul hatékony érvényesülésének erősítéséhez azzal, hogy az említett szabályozás a jogviták gyorsabb és kevésbé költséges megoldását, valamint a bíróságok munkaterhének csökkenését eredményezi. A Bíróság tehát megállapította, hogy a szóban forgó szabályozás által kötelezővé tett, a bírósághoz való fordulás egy további szakaszát képező peren kívüli egyeztetési eljárás előzetes lefolytatása nem ellentétes az egyenértékűség, a tényleges érvényesülés, valamint a hatékony bírói jogvédelem elvével, amennyiben ezen eljárás nem vezet a felek tekintetében kötelező határozathoz, nem eredményezi a bírósági eljárás lefolytatásának lényeges késedelmét, nem jár túlzottan magas költséggel a fogyasztók számára, nem az elektronikus út képezi az említett egyeztetési eljáráshoz való hozzáférés egyetlen módját, és feltéve, hogy ha a helyzet kivételesen sürgető volta megköveteli, van lehetőség ideiglenes intézkedések meghozatalára.

A fentieket követően a C-58/08. sz. *Vodafone és társai* ügyben 2010. június 8-án hozott ítéletben a Bíróságnak a nyilvános mobiltelefon-hálózatok közötti barangolásról (roaming) szóló 717/2007/EK rendelet³³ érvényességéről kellett határozni több nyilvános mobiltelefonhálózat-üzemeltető és a nemzeti hatóságok között az említett rendelet nemzeti végrehajtási rendelkezéseinek érvényessége tárgyában folyamatban lévő jogvitában. A Bíróság az előzetes döntéshozatalra elé terjesztett három kérdés kapcsán először is emlékeztetett arra, hogy az EK 95. cikk alapján elfogadott rendelet közös megközelítést hoz létre azzal a céllal, hogy a nyilvános földfelszíni mobiltelefon-hálózatot igénybe vevő felhasználók ne fizessenek túl magas árakat a Közösségen belüli barangolási szolgáltatásokért, valamint hogy a különböző tagállamokban működő mobilüzemeltetők egyetlen, objektív kritériumokon alapuló, koherens keretszabályozáson belül működhessenek, és ily módon – a magas szintű fogyasztóvédelem elérése, valamint a mobilüzemeltetők közötti verseny fenntartása érdekében – hozzájáruljon a belső piac zavartalan működéséhez. Ezt követően azon kérdéssel kapcsolatban, hogy a rendelet tiszteletben tartja-e az arányosság és a szubszidiaritás elvét azon oknál fogva, hogy nem csupán a legmagasabb átlagos percenkénti nagykereskedelmi díjakat, hanem a legmagasabb kiskereskedelmi díjakat is rögzíti,

³² Hivatkozás az előző lábjegyzetben.

³³ A Közösségen belüli nyilvános mobiltelefon-hálózatok közötti barangolásról (roaming), valamint a 2002/21/EK irányelv módosításáról szóló, 2007. június 27-i 717/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 171., 32. o.).

és a barangolást végző ügyfelek részére nyújtandó, tájékoztatásra irányuló kötelezettségeket ír elő, a Bíróság úgy határozott, hogy az érintett területen rendelkezésre álló széles mérlegelési mozgásterre tekintettel a közösségi jogalkotó – objektív kritériumok és egy kimerítő jellegű gazdasági tanulmány alapján – joggal vélhette úgy, hogy kizárólag a nagykereskedelmi piacok szabályozása nem vezet ugyanazon eredményre, mint az olyan szabályozás, amelynek hatálya egyidejűleg kiterjed mind a nagykereskedelmi, mind pedig a kiskereskedelmi piacra, ami az utóbbi szabályozást szükségessé tette, továbbá hogy a tájékoztatási kötelezettség erősíti a legmagasabb árak rögzítésének hatékony érvényesülését. Ezen értékelés folyamánaként a Bíróság úgy vélte, hogy nem sérül a szubszidiaritás elve, tekintettel a nagykereskedelmi és a kiskereskedelmi árak kölcsönös függőségére, valamint az említett irányelv által létrehozott közös megközelítés hatásaira, amely irányelv által követett célok közösségi szinten jobban megvalósíthatók.

Végül a C-222/08. sz. *Bizottság kontra Belgium* ügyben 2010. október 6-án hozott ítéletében, amely ügy hátterét az „egyetemes szolgáltatási” irányelv³⁴ 12. cikke (1) bekezdésének, 13. cikke (1) bekezdésének, valamint IV. melléklete A. részének részleges átültetését érintő, a Bizottság által kezdeményezett, kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás adta, a Bíróság elsőként megállapította, hogy mivel az említett irányelv kizárólag az egyetemes szolgáltatás nyújtása nettó költségének kiszámítására vonatkozó szabályokat rögzítette, miközben a nemzeti hatóságok úgy ítélték, hogy az méltánytalan terhet jelenthet, a szóban forgó tagállam nem szegte meg kötelezettségeit azáltal, hogy maga határozta meg azon feltételeket, amelyek lehetővé teszik annak megállapítását, hogy az említett terhel méltánytalan-e vagy sem. Másodszor a Bíróság pontosította, miszerint azáltal, hogy az egyetemes szolgáltatás nyújtása folytán valamely vállalkozásnál adott esetben felmerülő nettó költségek fedezésére szolgáló mechanizmusokat összekapcsolta az említett vállalkozást érintő túlzott terhel fennállásával, a közösségi jogalkotó ki kívánta zárni, hogy az egyetemes szolgáltatás nyújtásával kapcsolatos valamennyi nettó költség automatikusan kompenzációra jogosítson fel, mivel úgy vélte, hogy az említett szolgáltatás nettó költsége nem jelent szükségszerűen túlzott terhel valamennyi érintett vállalkozásra nézve. E feltételek mellett azon méltánytalan terhel, amelynek a fennállását a nemzeti szabályozó hatóságnak bármilyen kompenzációt megelőzően meg kellett állapítania, csak az a terhel lehet, amely valamennyi érintett vállalkozás esetében azok tűrőképességére tekintettel túlzott jelleget mutat, figyelembe véve valamennyi sajátosságát (felszereltségének szintjét, gazdasági és pénzügyi helyzetét, valamint piaci részesedését). Egyébiránt a Bíróság megállapította, hogy a szóban forgó – az említett irányelv alapján a méltánytalan terhel viselő vállalkozások kompenzációjához szükséges mechanizmusok létrehozására köteles – tagállam nem teljesítette kötelezettségeit annak általános és az egyetemes szolgáltatás szolgáltatója (e szolgáltatás korábban egyedüli szolgáltatója) nettó költségeinek kiszámítása alapján történő megállapításával, hogy az ezenkívül az említett szolgáltatás nyújtására kötelezett valamennyi vállalkozásra e szolgáltatásnyújtás ténylegesen méltánytalan terhel ró, anélkül, hogy elvégezte volna az egyes érintett gazdasági szereplők esetében az egyetemes szolgáltatás nyújtása következtében felmerülő nettó költség, és az utóbbi gazdasági szereplőre jellemző sajátosságok összességének konkrét vizsgálatát. Végül a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az a tagállam is elmulasztotta az említett irányelvből eredő kötelezettségeit, amely az egyetemes szolgáltatás szociális elemének nyújtásához kapcsolódó nettó költség számítása vonatkozásában elmulasztott rendelkezni az e szolgáltatásnyújtásra kötelezett vállalkozások által szerzett – a nem tárgyi előnyöket is magukban foglaló – piaci előnyökről.

Bár a fentiek alapján egynemű ítélezési gyakorlat megerősödését figyelhetjük meg két különösen érzékeny területen, a jogszabályok közelítésének területén kialakuló ítélezési gyakorlat távolról sem csak erre korlátozódik. Erről az alábbi néhány ügy tanúskodik.

³⁴ Lásd a 31. lábjegyzetet.

A C-428/08 sz. *Monsanto Technology*-ügyben 2010. július 6-án hozott ítélet első ízben vetette fel a DNS-szekvenciára vonatkozó európai szabadalom terjedelmének kérdését. A Monsanto társaság, amely 1996 óta rendelkezik európai szabadalommal egy olyan DNS-szekvencia vonatkozásában, amely a szójanövény DNS-ébe építve e növényt egy bizonyos gyomirtóval szemben ellenállóvá teszi, fel kívánt lépni az ilyen genetikailag módosított szójából – mivel a Monsanto találmánya Argentínában nem állt oltalom alatt – Argentínában előállított szójalisztnak az egyik tagállamba irányuló behozatalával szemben. A jogvitában eljáró nemzeti bíróság azt a kérdést terjesztette a Bíróság elé, hogy az európai szabadalommal védett DNS-szekvencia pusztán jelenléte elegendő-e annak megállapításához, hogy e liszt Európai Unión belüli forgalomba hozatala a Monsanto szabadalma bitorlásának minősül. A Bíróság szerint a 98/44/EK³⁵ irányelv az európai szabadalom által biztosított oltalom feltételéül szabja, hogy a genetikai információ, amelyet a szabadalmaztatott termék tartalmaz, vagy amelyből áll, magában az anyagban ténylegesen ellássa funkcióját. Márpedig az oltalom alatt álló DNS-szekvencia többé nem képes ellátni funkcióját, ha az csak maradékanyagként található meg a szójalisztnak, amely a szójabab számos kezelési műveletét követően előállított, nem élő anyag. Következésképpen az európai szabadalom jogcímén biztosított oltalom kizárt, amennyiben a genetikai információ már nem látja el azt a funkciót, amelyet az előállítása alapjául szolgáló eredeti növényben ellátott. Ezenfelül ilyen oltalom nem adható azzal az indokkal, hogy a szójalisztnak található genetikai információ adott esetben ismét képes e funkciót ellátni egy másik növényben. E célból ugyanis az lenne szükséges, hogy a DNS-szekvenciát ténylegesen beépítsék e másik növénybe ahhoz, hogy az utóbbi vonatkozásában európai szabadalmi oltalom keletkezzen. E körülmények között a Monsanto nem tilthatja meg a 98/44 irányelv alapján a biotechnológiai találmányát maradékanyagként tartalmazó, Argentínából származó szójaliszt forgalomba hozatalát. Végül a Bíróság rámutat, hogy az említett irányelvvel ellentétes azon nemzeti szabályozás, amely valamely szabadalmaztatott DNS-szekvenciát mint olyat abszolút oltalomban részesít tekintet nélkül arra, hogy az azt tartalmazó anyagban ellátja-e a funkcióját. Az említett irányelvnek az említett funkció tényleges ellátására vonatkozó kritériumot előíró rendelkezéseit ugyanis e tárgynak az Európai Unió szintjén történő kimerítő harmonizációjának kell tekinteni.

A C-62/09. sz. *Association of the British Pharmaceutical Industry* ügyben 2010. április 22-én hozott ítéletében a Bíróság a 2001/83/EK³⁶ irányelvet értelmezte. Jóllehet az utóbbi főszabály szerint megtiltja, hogy a gyógyszereknek az orvosok és gyógyszerészek körében történő reklámozása keretében az utóbbiaknak pénzben vagy természetben előnyöket adjanak, kínáljanak vagy ígérjenek, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az említett irányelvvel nem ellentétes az olyan pénzügyi ösztönző rendszer, amelyet a közegészségügyért felelős nemzeti hatóságok abból a célból hoztak létre, hogy csökkentsék e területre vonatkozó kiadásait, és bizonyos betegségek kezelése tekintetében előnyben részesítsék, hogy az orvosok olyan egyedileg meghatározott gyógyszereket írjanak fel, amelyek a korábban felírt gyógyszerektől, vagy azon gyógyszerektől eltérő hatóanyagot tartalmaznak, amelyeket egyébként felírhattak volna, ha ilyen ösztönző rendszer nem létezik. Általánosságban, a tagállam által meghatározott egészségügyi politika és az erre fordított közkiadások nem követnek semmiféle nyereségszerzési vagy kereskedelmi célkitűzést. Az ilyen politika részét alkotó pénzügyi ösztönzők rendszere tehát nem minősül a gyógyszerek kereskedelmi jellegű reklámozásának. A Bíróság azonban emlékeztetett arra, hogy a hatóságok kötelesek a gyógyszeripari érdekeltek rendelkezésére bocsátani azon információkat, amelyek bizonyítják, hogy a szóban forgó rendszer objektív ismérveken alapul, és nem tesz hátrányos megkülönböztetést a belföldi gyógyszerek és a más tagállamokból származó

³⁵ A biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló, 1998. július 6-i 98/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 213., 13. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 20. kötet, 395. o.).

³⁶ A 2004. március 31-i 2004/27/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel (HL L 136., 34. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 34. kötet, 262. o.) módosított, az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről szóló, 2001. november 6-i 2001/83/EK irányelv (HL L 311., 67. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 27. kötet, 69. o.).

gyógyszerek között. Egyébiránt e hatóságok kötelesek e rendszert nyilvánossá tenni, és az említett érdekeltek rendelkezésére bocsátani a rendszer tárgyát alkotó, azonos terápiás osztályba tartozó, rendelkezésre álló hatóanyagok terápiás egyenértékét megállapító értékeléseket.

A személyes adatok kezelésével kapcsolatos C-518/07. sz. *Bizottság kontra Németország ügyben* 2010. március 9-i ítéletében a Bíróság úgy határozott, hogy a nemzeti ellenőrző hatóságok függetlensége garantálásának a 95/46/EK³⁷ irányelvben előírt célja a személyes adatok kezelése vonatkozásában az egyének védelmére vonatkozó rendelkezések tiszteletben tartásának ellenőrzése hatékonyságának és megbízhatóságának biztosítása, és e függetlenséget e célkitűzés fényében kell értelmezni. Előírására nem azért került sor, hogy különleges jogállást biztosítson e hatóságoknak, valamint azok alkalmazottainak, hanem a határozataik által érintett személyek és szervezetek védelmének megerősítése érdekében, ezért az ellenőrző hatóságoknak feladataik gyakorlása során objektíven és pártatlanul kell eljárniuk. Következésképpen a személyes adatok nem állami szektorban való kezelésének ellenőrzésére hatáskörrel rendelkező hatóságoknak olyan függetlenséggel kell rendelkezniük, amelynek alapján feladatkörüket külső befolyás nélkül láthatják el. E függetlenség nemcsak az ellenőrzött szervezetek által gyakorolt bármilyen befolyást zárja ki, hanem bármilyen összefonódást vagy más, akár közvetlen, akár közvetett külső befolyást is, amely akadályozhatná az említett hatóságoknak a magánélet védelméhez való alapvető jog és a személyes adatok szabad áramlása közötti helyes egyensúly létrehozásában álló feladatainak teljesítését. Önmagában az a kockázat, hogy az adatkezelés ellenőrzésére hatáskörrel rendelkező hatóságok döntéseire az őket felügyelő hatóságok politikai befolyást gyakorolhatnak, már elegendő akadályt jelent annak, hogy az előbbieket független módon láthassák el feladatkörüket. Egyrészt itt szó lehet e hatóságoknak az őket felügyelő hatóságok döntéshozatali gyakorlatához való „idő előtti igazodásáról”. Másrészt a magánülethez való jog őrzőjének szerepe, amit az említett ellenőrző hatóságok betöltenek, megköveteli, hogy határozataik, így ők maguk is, mentesek legyenek a részrehajlás legcsekélyebb gyanújától is. Az ellenőrzésre hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok feletti állami felügyelet tehát nem egyeztethető össze a függetlenség követelményével.

A szerzői és szomszédos jogok tárgyában, a C-467/08. sz. *Padawan-ügyben* 2010. október 21-én hozott ítélet pontosította a magáncélú másolat után fizetendő díj méltányos díjazásának fogalmát, feltételeit és korlátait. Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv³⁸ elfogadja a magáncélú másolatnak az egyes tagállamok belső jogrendjébe bevezetett kivételét azzal a feltétellel, hogy a másolási jog jogosultjai méltányos díjazást kapnak. Ezen ítéletben a Bíróság először is pontosította, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontjában szereplő „méltányos díjazás” fogalma az uniós jog önálló fogalmának minősül, amelyet valamennyi olyan tagállamban egységesen kell értelmezni, amely a magáncélú másolatra kivételt vezetett be. Ezt követően pontosította, hogy az érintett személyek érdekei közötti „megfelelő egyensúly” megteremtése azt jelenti, hogy a méltányos díjazást szükségképpen a védelem alatti művek magáncélú másolatai kivételének bevezetésével a szerzőknek okozott kár alapján kell kiszámítani. Ráadásul a Bíróság rámutatott, hogy a „magáncélú másolat után fizetendő díj” nem közvetlenül a többszörözésre alkalmas berendezések, készülékek és adathordozók magánfelhasználóját terheli, hanem az e berendezésekkel, készülékekkel és adathordozókkal rendelkező személyeket, mivel e személyek könnyebben beazonosíthatók, és az említett finanszírozás tényleges terhét átháríthatják a magánfelhasználókra. Végül a Bíróság úgy vélte, hogy szükség van

³⁷ A személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló, 1995. október 24-i 95/46/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 281., 31. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 15. kötet, 355. o.) 28. cikke (1) bekezdésének második albekezdése.

³⁸ A 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 167., 10. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 230. o.).

a méltányos díjazás finanszírozására szolgáló díj többszörözésre alkalmas felszerelések tekintetében történő alkalmazása és ez utóbbiak vélelmezett magáncélú többszörözésre szolgáló használata közötti kapcsolat fennállására. Következésképpen a magáncélú másolat után fizetendő díjnak különösen az olyan digitális többszörözésre alkalmas berendezésekre, készülékekre, valamint adathordozókra való különbségtétel nélküli alkalmazása, amelyeket nem magánfelhasználók részére bocsátanak rendelkezésre, és amelyek nyilvánvalóan kizárólag magáncélú másolatok készítésétől eltérő használatra szolgálnak, nem tűnik a 2001/29 irányelvvel összeegyeztethetőnek. Ezzel szemben, amikor a szóban forgó berendezéseket természetes személyek részére magáncélú használatra bocsátották rendelkezésre, egyáltalán nem szükséges bizonyítani, hogy azok valójában magáncélú másolást végeztek ez utóbbiak segítségével, és így ténylegesen kárt okoztak a védelem alatt álló mű szerzőjének. A jogszabályi vélelem alapján ugyanis teljes mértékben ezek a természetes személyek az említett rendelkezésre bocsátás kedvezményezettjei, vagyis őket kell az említett berendezésekhez köthető valamennyi funkció – ideértve a többszörözési funkciókat is – kiaknázóinak tekinteni.

A C-233/08. sz. *Kyrian*-ügyben, amelyben a Bíróság 2010. január 14-én hozott ítéletet, az előzetes döntéshozatal iránti kérelem először is arra vonatkozott, hogy a 2001/44/EK irányelvvel³⁹ módosított, az egyes lefoglalásokból, vámokból, adókból és egyéb intézkedésekből eredő követelések behajtására irányuló kölcsönös segítségnyújtásról szóló 76/308/EGK irányelv⁴⁰, 12. cikkének (3) bekezdésére tekintettel a megkeresett hatóság székhelye szerinti tagállam bíróságainak hatásköre főszabály szerint kiterjed-e valamely más tagállamban kiállított, követelés behajtására vonatkozó végrehajtható okirat végrehajthatóságának felülvizsgálatára. A Bíróság az említett ítéletben pontosította, hogy a megkeresett tagállam bíróságai főszabály szerint nem rendelkeznek hatáskörrel a behajtásra vonatkozó végrehajtható okirat végrehajthatóságának felülvizsgálatára, kivéve annak ellenőrzése érdekében, hogy az okirat összeegyeztethető-e az említett állam közredjével. Ezzel szemben a Bíróság úgy ítélte, hogy amennyiben a kézbesítés a 76/308 irányelv 12. cikkének (3) bekezdése értelmében „végrehajtási intézkedésnek” minősül, a megkeresett tagállam bírósága hatáskörrel rendelkezik annak felülvizsgálatára, hogy ezen intézkedéseket az említett tagállam törvényeinek és rendeleteinek megfelelően, szabályszerűen hozták-e meg. Másodszor a Bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy ahhoz, hogy a követelés behajtását lehetővé tévő okirat kézbesítése szabályszerű legyen, azt azon tagállam hivatalos nyelvén kell-e a kötelezethez intézni, amelyben a megkeresett hatóság székhelye található. A 76/308 irányelv e tekintetben nem tartalmaz rendelkezést. A Bíróság szerint azonban – az említett szövegnek a valamennyi aktusról és határozatról való értesítés hatékony teljesítésében álló célját figyelembe véve – tekintettel kell lenni arra, hogy a behajtásra vonatkozó végrehajtható okirat címzettjének – annak érdekében, hogy érvényesíteni tudja jogait – a megkeresett tagállam hivatalos nyelvén kell ezen okiratot kézbesíteni. Ráadásul a Bíróság úgy vélte, hogy e jog tiszteletben tartása biztosításának érdekében a nemzeti bíróságnak a saját nemzeti jogát kell alkalmaznia, miközben biztosítania kell az uniós jog teljes érvényesülését.

Verseny

Az ítélezési gyakorlat mind az állami támogatások, mind pedig a vállalkozásokra alkalmazandó versenyszabályok területén figyelemreméltó fejlődést mutatott.

Az állami támogatások vonatkozásában a C-399/08. P. sz. *Bizottság kontra Deutsche Post* ügyben 2010. szeptember 2-án hozott ítélet a Bizottság által annak érdekében alkalmazott módszerrel

³⁹ Az 1976. március 15-i 76/308/EGK tanácsi irányelv (HL L 73., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 2. fejezet, 1. kötet, 44. o.).

⁴⁰ A 2001. június 15-i 2001/44/EK tanácsi irányelv (HL L 175., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 2. fejezet, 12. kötet, 27. o.).

foglalkozott, hogy megállapítsa, miszerint az általános gazdasági érdekű szolgáltatással (ÁGÉSZ) megbízott magánvállalkozás javára biztosított, állami támogatást megvalósító előny fennállásáról van-e szó. Jóllehet a Bizottság úgy vélte, hogy a szóban forgó vállalkozás által az ÁGÉSZ nyújtásának ellentételezéseként kapott közpénzek magasabb összegűek voltak, mint az említett szolgáltatás révén előálló többletköltségek, és e túlzott kompenzáció a közös piaccal összeegyeztethetetlen állami támogatásnak minősült, a Törvényszék hatályon kívül helyezte e határozatot azzal az indokkal, hogy a Bizottság abban nem bizonyította kellőképpen az EK 87. cikk (1) bekezdésének értelmében vett előny fennállását, és nem vélelmezte a közpénzekből a vállalkozásnak nyújtott előnyök fennállását annak előzetes ellenőrzése nélkül, hogy azok ténylegesen meghaladták-e az általános gazdasági érdekű szolgáltatás teljesítéséhez kapcsolódó, e vállalkozás által viselt valamennyi többletköltséget. A Bíróság megerősítette a Törvényszék elemzését azzal, hogy elutasította a Bizottságnak az EK 87. cikk (1) bekezdésének és az EK 86. cikk (2) bekezdésének megsértésén alapuló jogalapját. Előzetesen emlékeztetve arra, hogy ahhoz, hogy az ÁGÉSZ teljesítésével megbízott vállalkozásnak odaítélt pénzügyi ellentételezés elkerülhesse az állami támogatásként való minősítését, pontosan meghatározott feltételeknek kell teljesülniük, amelyek különösen arra vonatkoznak, hogy ezen ellentételezés ne haladja meg a közszolgáltatási kötelezettség teljesítésével okozott kiadások teljes vagy részleges fedezéséhez szükséges mértéket, figyelemmel az e kötelezettségek teljesítéséből származó bevételekre, valamint ésszerű nyeresésre, (e feltételeket a C-280/00. sz. *Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg* ügyben 2003. július 24-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-7747. o.] 74. és 75. pontja állította fel), a Bíróság azt a következtetést vonta le, hogy az ilyen szolgáltatás finanszírozása érvényességének az állami támogatásokra vonatkozó jogra tekintettel történő vizsgálata során a Bizottság köteles annak ellenőrzésére, hogy teljesült-e az említett feltétel. A Bíróság ezt követően megállapította, hogy a Törvényszék e vonatkozásban hiányosságokat észlelt a Bizottság által alkalmazott módszert illetően, és ezért joggal vonhatta le azt a következtetést, hogy a Bizottság vizsgálata hibás volt, anélkül hogy megfordította volna a bizonyítási terhet, vagy a Bizottság vizsgálati módszerét a saját módszerével helyettesítette volna. Azon feltételek korlátozó jellege tehát, amelyek mellett valamely ÁGÉSZ ellentételezése elkerülheti az állami támogatásként való minősítését, nem mentesíti a Bizottságot az alapos bizonyítás alól abban az esetben, ha úgy véli, hogy azokat nem tartották tiszteletben.

A C-290/07. P. sz., *Bizottság kontra Scott* ügyben, amelyben 2010. szeptember 2-án hozott ítéletet, a Bírósághoz a Törvényszék azon ítélete ellen nyújtottak be fellebbezést, amely megsemmisítette a Bizottság azon határozatát, amely összeegyeztethetetlennek nyilvánított a francia hatóságok által egy amerikai vállalkozás részére nyújtott olyan állami támogatást, amely egy teleknek a piaci realitásokat nem tükröző feltételek mellett történő értékesítéséből származott, és a Bíróságnak pontosítania kellett a Törvényszék bírósági felülvizsgálati jogkörének korlátait abban az esetben, ha valamely állami támogatás azonosítása során komoly értékelési nehézségek merülnek fel. A Bizottság azt róta fel a Törvényszéknek, hogy túllépte az őt megillető felülvizsgálati jogkör korlátait azzal, hogy a módszertani és számítási hibákat az EK-Szerződés 88. cikkének (2) bekezdésében előírt hivatalos vizsgálat gondos lefolytatására vonatkozó kötelezettség megsértése jellemzőinek tekintette. A Bíróság ezen jogalaphoz helyt adott, először is a C-12/03. P. sz. *Tetra Laval* ügyben 2005. február 15-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-987. o.) 39. pontjában kimondott elvekre emlékeztetve, amelyekből az következik, hogy az uniós bíróságnak nem csupán a hivatkozott bizonyítékok tárgyi valószerűségét, megbízhatóságát és következetességét kell vizsgálnia, hanem azt is ellenőriznie kell, hogy a bizonyítékok tartalmazzák-e az adott összetett helyzet értékeléséhez figyelembe veendő összes adatot, valamint hogy e bizonyítékok alátámasztják-e a belőlük levont következtetéseket. E hivatkozáshoz kapcsolódik az a jelentős korlát, amely szerint az uniós bíróság ezen ellenőrzés keretében a Bizottság gazdasági jellegű értékelését nem helyettesítheti a sajátjával. A Bíróság másodsorban hangsúlyozta, hogy a Bizottságnak a magánbefektető kritériumát kell alkalmaznia annak ellenőrzése érdekében, hogy a támogatás feltételezett kedvezményezettje által fizetett ár megfelel-e annak az árnak, amelyet a rendes versenyfeltételek mellett eljáró magánbefektető kérhetett volna.

A Bíróság úgy ítélte, hogy az adott ügyben a Törvényszék nem állapította meg a Bizottság olyan nyilvánvaló értékelési hibáit, amelyek igazolhatták volna a támogatás összeegyeztethetlenségéről szóló határozat megsemmisítését, és így módon túllépte a bírósági felülvizsgálati jogkörének korlátait. Végül a Bíróság szerint a Törvényszék nem róhatja fel a Bizottságnak, hogy figyelmen kívül hagyott bizonyos információkat, amelyek hasznosak lehetnek volna, mivel ezeket csak a hivatalos vizsgálati eljárást követően szolgáltatották, és a Bizottság nem köteles az említett eljárást új információk szerzését követően újból megnyitni.

A C-322/09. P. sz. *NDSHT kontra Bizottság* ügyben 2010. november 18-án hozott ítéletében a Bíróság a valamely közösségi intézménytől származó megtámadható aktus fogalmát pontosította. Olyan fellebbezést nyújtottak ugyanis be hozzá, amely a Törvényszék azon ítéletének hatályon kívül helyezését kéri, amely elfogadhatatlannak nyilvánította a Stockholm városa által az NDSHT valamely versenytársa részére nyújtott, állítólagosan jogellenes állami támogatásokra vonatkozó panaszról szóló, Bizottság által az NDSHT-nek küldött levelekben foglalt határozat megsemmisítése iránti keresetet. A fellebbező NDSHT azt állította, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor a vitatott leveleket, amelyekben a Bizottság úgy határozott, hogy nem ad helyt a NDSHT panaszának, olyan informális közléseknek tekintette, amelyek nem rendelkeznek az EK 230. cikk szerinti megtámadható aktus jellemzőivel. A hatályos eljárás szerint ugyanis amennyiben a Bizottság egy panasz kivizsgálása nyomán azt állapítja meg, hogy a vizsgálat nem enged arra következtetni, hogy az EK 87. cikk szerinti állami támogatás áll fenn, hallgatólagosan megtagadja az EK 88. cikk (2) bekezdésében előírt eljárás megindítását. Márpedig a Bíróság szerint a szóban forgó aktus nem minősíthető egyszerű informális közlésnek, sem pedig ideiglenes intézkedésnek, mivel a Bizottság arra vonatkozó végleges álláspontját fejezte ki, hogy lezárja az előzetes vizsgálatot, így módon megtagadta a hivatalos vizsgálati eljárás újbóli megnyitását, ami jelentős következményekkel jár a fellebbezőre nézve. E körülmények között a Bíróság – megerősítve, hogy a fellebbező valóban a vitatott intézkedéseket élvező vállalkozás versenytársa, és e jogcímen az EK 88. cikk (2) bekezdése értelmében érdekelt félnek minősül – úgy ítélte, hogy a Törvényszék tévesen értelmezte a jogot, amikor megállapította, hogy a vitatott aktus nem rendelkezik az olyan határozat jellemzőivel, amely jogorvoslattal megtámadható lenne 659/1999 rendelet 4. cikke alapján, jóllehet az minősítésétől és formájától függetlenül kötelező joghatást váltott ki, amelyek érintették az említett fellebbező érdekeit. A Bíróság tehát hatályon kívül helyezte az említett ítéletet, elutasította az azon alapuló elfogadhatatlansági kifogást, hogy a vitatott aktus nem támadható meg megsemmisítés iránti keresettel, és az ügyet, érdemi elbírálás érdekében, visszautalta a Törvényszék elé.

A vállalkozásokra alkalmazandó versenyszabályokat illetően különösen két ítélet érdemel figyelmet, az egyik a versenyszabályoknak a vállalkozáscsoportokra történő alkalmazását, a másik pedig az ügyvéd és ügyfele közötti közlések titkossága elvének terjedelmét érinti.

A C-407/08. P. sz. *Knauf Gips kontra Bizottság* ügyben 2010. július 1-jén hozott ítéletben a Bíróság kimondta, hogy olyan vállalkozáscsoport esetében, amelynek az élén több jogi személy található, a Bizottság nem követ el értékelési hibát, amikor úgy ítéli, hogy ezen egyetlen gazdasági egységet alkotó vállalkozások egyikét kell a csoportot alkotó vállalkozások cselekményeiért felelősnek tekinteni. Az a körülmény ugyanis, hogy a csoport élén nem egyetlen jogi személy áll, nem akadályozza annak, hogy az említett csoport tevékenységéért egy vállalkozást vonjanak felelősségre. Valamely vállalkozáscsoport sajátos jogi szerkezete – amelyet az jellemez, hogy nem egyetlen jogi személy áll a csoport élén – ugyanis nem meghatározó, amennyiben e szerkezet nem tükrözi az említett csoport tényleges működését és valós szervezetét. A Bíróság különösen úgy vélte, hogy a csoport élén álló két vállalkozás közötti alárendeltségi jogviszony hiánya nem kérdőjelezi meg azt a következtetést, amely szerint e két vállalkozás közül az egyiket kell felelősnek tekinteni a csoport cselekményeiért, mivel a másik vállalkozás valójában nem önálló módon határozza meg az érintett piacon tanúsított magatartását.

A *Knauf Gips kontra Bizottság* ügy ezenkívül pontosításokat tartalmaz a vállalkozásokat a közigazgatási eljárások és a jogorvoslatok gyakorlása során megillető jogok vonatkozásában. A Bíróság az említett ítéletben ugyanis rámutatott, hogy az uniós jog egyik rendelkezése sem írja elő a kifogásközlés címzettje számára, hogy a közigazgatási eljárás során annak terhe mellett válaszoljon az abban szereplő különböző ténybeli és jogi elemekre, hogy azt a bírósági eljárás szakaszában utólag többé nem teheti meg, mivel az ilyen korlátozás ellentétes a jogszerűség és a védelemhez való jog tiszteletben tartásának alapelvével.

A C-550/07. P. sz. *Akzo Nobel Chemicals és Akcros Chemicals kontra Bizottság* ügyben, amelyben a Bíróság 2010. szeptember 14-én hozott ítéletet, szintén a vállalkozásokat a bizottsági vizsgálatok során megillető jogok kapcsán merült fel kérdés. A Bizottság ugyanis ellenőrzéseket végzett, és számos dokumentumot foglalt le, közöttük az Akzo Nobel vezérigazgatója és versenyjogi koordinátora – a holland ügyvédi kamaránál bejegyzett ügyvéd és az Akzo Nobel alkalmazottja – között váltott elektronikus levelek másolatait. E körülmények között a Bíróságnak azt kellett pontosítania, hogy a valamely vállalkozás által alkalmazott belső ügyvédek közléseit ugyanazon jogcímen illeti-e meg titokvédelem, mint a külső ügyvédekéit. Úgy ítélte, hogy sem az uniós tagállamok jogi helyzetének fejlődése, sem pedig a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott szabályok végrehajtásáról szóló 1/2003/EK rendelet⁴¹ nem igazolja az ítélezési gyakorlat⁴² olyan irányba történő alakításának tervbevetését, hogy a belső ügyvédek esetében elismerjék a titokvédelmet. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy ez a védelem két együttes feltételtől függ. Egyrészt az ügyvédi konzultációnak az ügyfél védelemhez való jogának gyakorlásához kell kapcsolódnia, másrészt pedig független ügyvéddel, azaz olyan ügyvéddel kell folytatni, aki nem áll munkaviszonyban az ügyféllel. A függetlenség követelménye magában foglalja, hogy egyáltalán nem állhat fenn munkaviszony ügyvéd és ügyfele között olyannyira, hogy az ügyvédi titok védelme nem is terjed ki a vállalkozáson vagy cégcsoporton belül a belső ügyvéddel váltott levelekre. A belső ügyvéd az ügyvédi kamarai tagsága és az ezzel együttjáró szakmai etikai szabályok ellenére nem élvez ugyanolyan mértékű függetlenséget munkáltatójával szemben, mint a külső ügyvédi irodában tevékenykedő ügyvéd az ügyfelével szemben. E körülmények között a belső ügyvéd nehezebben tudja kezelni a szakmai kötelességei és az ügyfele által követett célok közötti esetleges feszültséget, mint a külső ügyvéd. A belső ügyvéd mind gazdasági függősége, mind pedig a munkáltatójával ápolta szoros kapcsolata miatt, nem élvez a külső ügyvéddel összehasonlítható szakmai függetlenséget.

Adózás

A Bíróság három ügyben, a C-197/08. sz., a C-198/08. sz. és a C-221/08. sz. ügyben 2010. március 4-én hozott ítéletekben, határozott a Bizottság által a Francia Köztársaság, az Osztrák Köztársaság és Írország ellen előterjesztett – bizonyos feldolgozott dohánytermékek (Franciaország esetében cigaretta és más dohánytermékek, Ausztria esetében cigaretta és finomra vágott dohány, Írország esetében cigaretta) legalacsonyabb kiskereskedelmi értékesítési árának meghatározását érintő – tagállami kötelezettségzegés megállapítása iránti kereset tárgyában. A Bizottság azért fordult a Bírósághoz, mert úgy vélte, hogy a szóban forgó nemzeti szabályozások ellentétesek az e termékeket

⁴¹ A 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 40. kötet, 269. o.).

⁴² A Bíróságnak a 155/79. sz. *AM & S Europe kontra Bizottság* ügyben 1982. május 18-án hozott ítélete (EBHT 1982., 1575. o.).

terhelő jövedéki adó vonatkozásában bizonyos szabályokat meghatározó 95/59/EK⁴³ irányelvvel, mivel sértik a gyártók és az importőrök azon jogát, hogy szabadon határozzák meg termékeik legmagasabb kiskereskedelmi értékesítési árát, és ily módon sértik a szabad versenyt.

A Bíróság úgy határozott, hogy a minimálárak rendszere nem tekinthető összeegyeztethetőnek az említett irányelvvel, mivel nem teszi lehetővé annak minden esetben történő kizárását, hogy sérüljön azon versenyelőny, amely egyes gyártók vagy importőrök számára az ilyen alacsonyabb önköltségű termékekből eredhet. Úgy ítélte ugyanis, hogy nem teljesítik a 95/59 irányelv 9. cikkének (1) bekezdéséből eredő kötelezettségeiket azon tagállamok, amelyek a cigaretták kiskereskedelmi értékesítésére minimálárakat írnak elő, mivel az ilyen szabályozás nem teszi lehetővé minden esetben annak kizárását, hogy az előírt minimálár sértse az alacsonyabb önköltségi ár okán a dohánytermékek bizonyos gyártóinál és importőreinél kialakult versenyelőnyt. A Bíróság szerint ugyanis az ilyen szabályozás, amely egyébként a cigaretták valamennyi kategóriája vonatkozásában a piaci átlagára hivatkozva írja elő a minimálárakat, olyan hatással járhat, hogy megszünteti a versenyző termékek közötti árkülönbséget, és ezen árakat a legdrágább termék árához közelíti. Az említett szabályozás így sérti a gyártók és importőrök szabadságát a legmagasabb kiskereskedelmi ár meghatározásában, amelyet a 95/59 irányelv 9. cikke (1) bekezdésének második albekezdése biztosít.

A tagállamok szabályozásait az Egészségügyi Világszervezet (WHO)⁴⁴ Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezményére hivatkozva kísérelték meg igazolni. A Bíróság kimondta, hogy ezen egyezmény nem befolyásolja azt a kérdést, hogy az ilyen rendszer összeegyeztethető-e, vagy sem a 95/59 irányelv 9. cikkének (1) bekezdésével, mivel ezen egyezmény közvetlenül nem ró kötelezettségeket a szerződő felekre a dohánytermékeket érintő árpolitikával kapcsolatban, hanem mindössze leírja a lehetséges megoldásokat a dohányzás elleni küzdelmet érintő nemzeti egészségügyi célok figyelembevétele érdekében. Ezen egyezmény 6. cikkének (2) bekezdése ugyanis csupán azt írja elő, hogy a szerződő feleknek olyan intézkedéseket kell elfogadniuk vagy fenntartaniuk, amelyek „[k]iterjedhetnek” a dohánytermékekre vonatkozó adópolitikára vagy „adott esetben” az árpolitika alkalmazására. A tagállamok egyébiránt hivatkoztak az EK 30. cikk rendelkezéseire annak érdekében, hogy az emberek egészségének és életének védelme céljával igazolják a 95/59 irányelv 9. cikke (1) bekezdésének megsértését. A Bíróság úgy határozott, hogy az EK 30. cikk nem értelmezhető úgy, hogy lehetővé teszi az EK 28. cikkben és EK 29. cikkben érintett, a behozatalra és kivitelre vonatkozó mennyiségi korlátozásoktól, valamint az azzal azonos hatású intézkedésektől eltérő jellegű intézkedéseket.

Végül a Bíróság úgy vélte, hogy a 95/59 irányelv nem akadályozza meg a tagállamokat abban, hogy folytassák a dohányzás elleni küzdelmet, amely a közegészség védelmének céljába illeszkedik, és emlékeztetett arra, hogy az adójogi szabályozás a dohánytermékek fogyasztása elleni harc, és így a közegészség védelmének fontos és hatékony eszközét jelenti, mivel azon cél, hogy az említett termékek ára magas szinten legyen előírva, megfelelően elérhető e termékek magasabb adóztatásával, mivel a jövedéki adó emelése előbb vagy utóbb a kiskereskedelmi ár emelkedését vonja maga után, anélkül hogy mindez sértené a szabad ármeghatározást. A Bíróság hozzátette, hogy a legalacsonyabb árak meghatározásának tilalma nem akadályozza a tagállamokat abban,

⁴³ A 2002. február 12-i 2002/10/EK tanácsi irányelvvel (HL L 46., 26. o. ; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 35. kötet, 182. o.) módosított, a dohánygyártmányok fogyasztását érintő, a forgalmi adón kívüli egyéb adókról szóló, 1995. november 27-i 95/59/EK tanácsi irányelv (HL L 291., 40. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 283. o.).

⁴⁴ Az Egészségügyi Világszervezet Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezménye, amelyet a 2004. június 2-i 2004/513/EK tanácsi határozat (HL L 213., 8. o.) a Közösség nevében jóváhagyott.

hogy megtiltsák a feldolgozott dohánytermékek veszteséges értékesítését, amennyiben nem sérül a gyártók és importőrök azon lehetősége, hogy meghatározzák termékeik legmagasabb kiskereskedelmi értékesítési árát. E gazdasági szereplők tehát nem vállalhatják át az adóknak az ezen árakra gyakorolt hatásait azzal, hogy termékeiket az önköltségi ár és valamennyi adó összegénél alacsonyabb áron értékesítik.

Védjegyek

A C-398/08. P. sz., *Audi kontra OHIM* ügyben 2010. január 21-én hozott ítéletben a Bíróság kimondta, hogy a reklámjelmondat bizonyos feltételek mellett megkülönböztető megjelölésnek tekinthető, és az, ily módon, érvényes védjegy lehet a 40/94/EK⁴⁵ rendelet 7. cikke (1) bekezdése b) pontjának értelmében. A Bíróság tehát hatályon kívül helyezte a „Vorsprung durch Technik” („előny a technika révén”) jelmondatból álló, szóban forgó védjegy lajstomozását megtagadó határozatot. Az a körülmény ugyanis, hogy valamely védjegy olyan reklámjelmondatból áll, amelyet más vállalkozások is átvehetnek, nem elegendő ahhoz, hogy e védjegy ne rendelkezzen megkülönböztetőképeséssel. Az ilyen védjegy tehát az érintett vásárlóközönség egyidejűleg érzékelhet reklámkifejezésként és az áruk vagy szolgáltatások kereskedelmi származásának megjelöléseként, ami a védjegy funkciója. A Bíróság ezt követően néhány, a reklámjelmondatokra alkalmazható kritériumot határozott meg: olyan kifejezés, amelynek több jelentése lehet, tekinthető szójátéknak vagy érzékelhető a fantázia meglepő és váratlan szüleményeként, miáltal megjegyezhető lehet. Noha e jellemzők fennállása nem szükséges, jelenlétük megkülönböztetőképeséssel ruházhatja fel az adott megjelölést. A Bíróság szerint még ha a reklámjelmondatokat tárgyilagos üzenet is alkotja, az e jelmondat alapján alkotott védjegyek – amennyiben nem leíró jellegűek – ezen pusztán tény által, nincsenek híján a megkülönböztetőképeségnek. A Bíróság szerint tehát ahhoz, hogy a védjegyként bejelentett reklámjelmondat megkülönböztetőképeséssel rendelkezzen, bizonyos eredetiségnek és nyomatéknak kell tanújelét adnia, és az értelmezésre irányuló minimális erőfeszítést kell szükségessé tennie, vagy kognitív folyamatot kell elindítania az érintett közönség körében. A Bíróság ily módon arra a következtetésre jutott, hogy bármilyen egyszerű is legyen az adott jelmondat, azt nem lehet olyannyira szokásosnak minősíteni, hogy azonnal és bármiféle további vizsgálat nélkül kizárható legyen, hogy e jelmondat alkotta védjegy alkalmas arra, hogy jelölje a fogyasztó számára a védjegybejelentésben megjelölt áruk és szolgáltatások kereskedelmi származását.

A C-236/08–C-238/08. sz. *Google France SARL és Google Inc. kontra Louis Vuitton Malletier SA, Google France SARL kontra Viaticum SA és Luteciel SARL és Google France SARL kontra Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL és társai* egyesített ügyekben, amelyekben 2010. március 23-án hozott ítéletet, a francia Cour de cassation előzetes döntéshozatal iránti kérelme alapján eljáró Bíróság a reklámszolgáltatónak és a hirdetőnek az „AdWords” használata esetén felmerülő felelőssége tárgyában határozott. A Bíróságnak ily módon a 40/94 rendelet⁴⁶ és a 89/104/EGK irányelv⁴⁷ rendelkezéseit kellett értelmeznie annak érdekében, hogy pontosítsa a védjegyhasználatnak az említett rendelet 9. cikkének (1) bekezdése és az említett irányelv 5. cikkének (1) és (2) bekezdése értelmében vett fogalmát. A Google társaság kulcsszavak alkalmazásán alapuló, internetes keresőmotort üzemeltet, és ezenkívül „AdWords” néven fizetett

⁴⁵ A közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsi rendelet (HL 1994. L 11., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 146. o.).

⁴⁶ Hivatkozás az előző lábjegyzetben.

⁴⁷ A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK első tanácsi irányelv (HL 1989., L 40., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 92. o.).

reklámszolgáltatást is kínál. E szolgáltatás lehetővé teszi bármely gazdasági szereplő számára, hogy amennyiben kiválaszt egy vagy több kulcsszót, az e szavak és az internethasználó által a keresőmotorba bevitt szavak közötti egyezés esetén a weboldalára mutató promóciós link jelenjen meg, amelyet reklámüzenet kísér. Ha a Google társaság keresőprogramja használatakor az internethasználó a fent említett védjegyeket képező szavakra keresett, a „szponzorált linkek” rovatban a Louis Vuitton Malletier termékeinek utánezatait kínáló weboldalakra, illetve a Viaticum társaság és a Centre national de recherche en relations humaines versenytársainak weboldalaira mutató linkek jelentek meg. E társaságok, amelyek az „AdWords”-ként használt védjegyek jogosultjai, a fentiek következtében keresetet indítottak a Google ellen annak megállapítása iránt, hogy az utóbbi megsértette a védjegyeikhez fűződő jogaikat.

A Cour de cassation, amely végső fokon járt el a védjegyjogosultak által a Google társaság ellen indított eljárásokban, azt kérdezte a Bíróságtól, hogy jogszerű-e, ha internetes reklámszolgáltatások keretében kulcsszóként védjegyeknek megfelelő megjelöléseket használnak anélkül, hogy azok jogosultjai ehhez hozzájárultak volna. A hirdető e megjelöléseket áruik és szolgáltatásaik vonatkozásában használják. Nem ez a helyzet áll elő azonban a reklámszolgáltatás nyújtója esetében, amikor lehetővé teszi a hirdető számára védjegyekkel azonos megjelölések kulcsszavakként történő kiválasztását, a szolgáltató tárolja e megjelöléseket, és ügyfelei hirdetéseit azok alapján jeleníti meg.

A Bíróság rámutatott, hogy a jogosult védjegyével azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés harmadik személy általi használata legalábbis maga után vonja, hogy az utóbbi a megjelölést saját reklámtevékenysége keretében használja. A Bíróság szerint a reklámszolgáltatás nyújtója anélkül teszi lehetővé ügyfelei számára a harmadik felek védjegyeivel azonos vagy azokhoz hasonló megjelölések használatát, hogy ő maga használná az említett megjelöléseket. Bár a védjegyek jogosultja nem hivatkozhat rájuk a reklámszolgáltatás nyújtójával szemben – aki azokat ő maga nem használja –, hivatkozhat védjegyeire a hirdetővel szemben, akik a védjegyeknek megfelelő kulcsszó révén a Google társasággal olyan hirdetéseket jelentetnek meg, amelyek nem teszik lehetővé, vagy csupán nehézségek árán teszik lehetővé az internethasználó számára annak megállapítását, hogy a hirdetésben szereplő áruk vagy szolgáltatások mely vállalkozástól származnak. Az internethasználó így módon tévedhet a szóban forgó áruk, illetve szolgáltatások származását illetően. Sérül tehát a védjegy azon funkciója, hogy garantálja a fogyasztók számára az áruk és szolgáltatások eredetét (a védjegy „származásjelző funkciója”). A Bíróság hangsúlyozta, hogy a nemzeti bíróság feladata annak esetenkénti megítélése, hogy az előtte folyamatban lévő ügy tényállására jellemző-e a származásjelző funkció ilyen sérelme vagy ilyen veszélyeztetése. Azzal kapcsolatban, hogy az interneten hirdető reklámüzenetek megjelenítése céljából kulcsszóként más védjegyének megfelelő megjelölést használnak, a Bíróság úgy vélte, hogy e használat bizonyos hatást gyakorolhat az említett védjegynek a jogosultja által történő reklámcélú használatára, valamint e jogosult kereskedelmi stratégiájára. A védjeggyel azonos megjelölés harmadik felek általi használatának e hatásai azonban önmagukban nem veszélyeztetik a védjegy „reklámfunkcióját”.

A Bíróság elé kérdést terjesztettek a Google társasághoz hasonló gazdasági szereplőnek az ügyfelei azon adataiért viselt felelőssége tárgyában is, amelyeket a szerverén tárol. A felelősségi kérdéseket a nemzeti jog rendezi. Az uniós jog azonban felelősségkorlátozást ír elő az információs

társadalommal összefüggő szolgáltatások közvetítő szolgáltatói javára⁴⁸. Azon kérdéssel kapcsolatban, hogy az olyan internetes reklámszolgáltatás, mint az „AdWords” a hirdető által szolgáltatott információk tárolásában álló, információs társadalommal összefüggő szolgáltatásnak minősül-e, és ezért a reklámszolgáltatás nyújtója felelősségkorlátozást élvez-e, a Bíróság rámutatott, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az e szolgáltató által játszott szerep semleges-e, amennyiben tevékenysége pusztán technikai, automatikus és passzív jellegű, ami azt is jelenti, hogy az említett szolgáltatásnyújtónak nincs tudomása a továbbított, illetve tárolt adatról, és nem is kezeli azt az adatot. Ezenfelül a Bíróság álláspontja szerint amennyiben a reklámszolgáltatás nyújtója nem játszott aktív szerepet, felelőssége a hirdető kérésére tárolt adatokért nem állapítható meg, kivéve ha a szolgáltató ezen adatok vagy a hirdető tevékenységének jogellenességéről tudomást szerzett, de nem intézkedett haladéktalanul ezen adatok eltávolítása, illetve az azokhoz való hozzáférés megszüntetése iránt.

Szociálpolitika

Az e területen elfogadott irányelvekben kifejeződő szociálpolitikának számos vonatkozása a Bíróság figyelmének középpontjába került.

A C-242/09. sz. *Albron Catering* ügyben 2010. október 21-én hozott ítéletben a Bíróságnak pontosítania kellett a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelvben⁴⁹ szereplő „átadó” fogalmát. Az irányelv (3) preambulumbekzdése értelmében az irányelv célja „a munkavállalók védelm[e] a munkáltató személyének megváltozása esetén”. Ebben az értelemben az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy „az átadót megillető, az átruházás napján fennálló munkaszerződésből vagy munkaviszonyból eredő jogok és kötelezettségek az ilyen átruházásból eredően átszállnak a kedvezményezettre.” Az adott ügyben a Bíróság elé terjesztett kérdés az volt, hogy a valamely csoporthoz tartozó társaságnak egy, ezen csoporton kívüli vállalkozás részére a 2001/23 irányelv értelmében történő átruházása esetén az említett irányelv 2. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében „átadónak” lehet-e tekinteni a csoporthoz tartozó azon vállalkozást is, amely a munkavállalókat állandó jelleggel foglalkoztatta, anélkül azonban, hogy e munkavállalókhoz munkaszerződés kötötte volna, tekintve, hogy e csoporton belül van olyan vállalkozás, amelyhez az érintett munkavállalókat ilyen munkaszerződés kötötte. A Bíróság igennel válaszolt. A 2001/23 irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében foglalt azon követelményből ugyanis, hogy akár munkaszerződésnek, akár – vagylagosan, tehát az előbbivel egyenértékű módon – munkaviszonynak kell fennállnia az átruházás napján, arra lehet következtetni, hogy az uniós jogalkotó szándéka szerint nem minden körülmények között szükséges az átadóval fennálló szerződéses kapcsolat ahhoz, hogy a munkavállalók részesülhessenek az ezen irányelv által biztosított védelemben.

A C-104/09. sz. *Roca Álvarez*-ügyben 2010. szeptember 30-án hozott ítéletben a Bíróság megállapította, hogy az olyan nemzeti rendelkezés, amely előírja, hogy az olyan női munkavállalók, akiknek gyermekük van, és munkaviszonyban állnak, e gyermek születését követő kilenc

⁴⁸ A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8-i 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv („Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv”, HL L 178., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 25. kötet, 299. o.).

⁴⁹ A munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelv (HL L 82., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 98. o.).

hónapon át – különböző módozatokban – részesülhetnek egy adott munkaszünetben, míg a férfi munkavállalók, akiknek gyermekük van, és ugyanezzel a jogállással rendelkeznek, csak akkor részesülhetnek ugyanebben a munkaszünetben, ha e gyermek anyja szintén munkaviszonyban áll, ellentétes az uniós joggal, és különösen a 76/207 irányelv⁵⁰ 2. cikkének (1), (3) és (4) bekezdésével, valamint 5. cikkével. A Bíróság ugyanis megállapította, hogy mivel e munkaszünetet mind a munkaviszonyban álló apa, mind pedig a munkaviszonyban álló anya ugyanúgy igénybe veheti, ez a lehetőség azt is jelenti, hogy a gyermek táplálását és gondozását az apa ugyanúgy biztosíthatja, mint az anya. Úgy tűnik tehát, hogy ez a munkaszünet a munkavállalóknak a szülői minőségük alapján jár. E munkaszünetet tehát nem lehet a nő terhességét követően fennálló biológiai állapotának vagy az anya és a gyermeke közötti különleges viszonynak a védelme biztosítását lehetővé tévő rendelkezésnek tekinteni. Ezenfelül a Bíróság álláspontja szerint az említett munkaszünetnek a munkaviszonyban álló apákkal szemben kizárólag azon indokból történő megtagadása, hogy a gyermek anyja nem rendelkezik e jogállással, azzal a hatással járhat, hogy az önálló vállalkozó jogállással rendelkező nők arra kényszerülnek, hogy a szakmai tevékenységüket korlátozzák, és egyedül viseljék a gyermekük születéséből adódó terheket, anélkül hogy a gyermek apjától segítséget kaphatnának. Következésképpen a Bíróság megállapította, hogy az ilyen intézkedés nem minősül a 76/207 irányelv 2. cikkének (4) bekezdése értelmében vett olyan rendelkezésnek, amely a hatását tekintve megszünteti vagy csökkenti a társadalmi életben a nőket érintően esetlegesen fennálló egyenlőtlenségeket, és olyan rendelkezésnek sem tekinthető, amelynek célja a névleges egyenlőség helyett érdemi egyenlőség létrehozása a társadalomban ténylegesen előforduló egyenlőtlenségek csökkentése révén, és az, hogy az EUMSZ 157. cikk (4) bekezdésével összhangban az érintett személyek szakmai előmenetelében őket érő hátrányokat megakadályozza vagy kiegyenlítsé.

A Bíróságnak a C-232/09. sz. *Danosa*-ügyben 2010. november 11-én hozott ítéletében először is arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy a tőketársaság igazgatótanácsának tagja, aki a tőketársaság részére szolgáltatásokat nyújt, munkavállalónak tekintendő-e a várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről szóló, 1992. október 19-i 92/85/EGK tanácsi irányelv⁵¹ értelmében. A Bíróság igennel válaszolt, azzal a feltétellel, hogy az érintett a tevékenységét meghatározott ideig, e társaság valamely másik szervének irányítása vagy ellenőrzése alatt végzi, és e tevékenységéért díjazásban részesül. A Bíróság azt is megállapította, hogy a munkaviszonynak a nemzeti jog szerinti *sui generis* jellege nem lehet következménnyel az uniós jog értelmében vett munkavállalói minőségre. A Bíróságnak ezt követően vizsgálnia kellett az olyan nemzeti szabályozásnak a 92/85 irányelv 10. cikkében foglalt elbocsátási tilalommal való összeegyeztethetőségét, amely korlátozás nélkül, és e tag várandós állapotától függetlenül lehetővé teszi a tőketársaság igazgatótanácsi tagjának visszahívását. A Bíróság álláspontja szerint abban az esetben, ha az érintett a „várandós munkavállaló” 92/85 irányelv szerinti fogalma alá tartozik, az említett szabályozást ugyanezen irányelvvel ellentétesnek kell tekinteni. A Bíróság hozzáfűzte, hogy ilyen minősítés hiányában a felperes hivatkozhat a 2002/73/EK irányelvvel

⁵⁰ A férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés, az előmenetel és a munkakörülmények terén történő végrehajtásáról szóló, 1976. február 9-i 76/207/EGK tanácsi irányelv (HL L 39., 40. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 1. kötet, 187. o.).

⁵¹ A várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről szóló, 1992. október 19-i 92/85/EGK tanácsi irányelv (tizedik egyedi irányelv a 89/391/EGK irányelv 16. cikke (1) bekezdésének értelmében) (HL L 348., 1–8. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 110. o.).

módosított 76/207/EGK⁵² irányelvre. A hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve és különösen a 76/207 irányelv rendelkezései alapján ugyanis a nők elbocsátás elleni védelmét nemcsak a szülési szabadság, hanem a terhesség teljes időtartama alatt el kell ismerni. Következésképpen a Bíróság álláspontja szerint még ha az érintett igazgatótanácsi tag nem is minősül várandós munkavállalónak, továbbra is fennáll, hogy visszahívása a terhesség okán, vagy olyan okból, amely alapvetően ezen az állapoton alapul, csak nőket érinthet, tehát közvetlen, nem alapuló hátrányos megkülönböztetésnek minősül, ami ellentétes a 76/207 irányelv 2. cikkének (1) és (7) bekezdésével, valamint 3. cikke (1) bekezdésének c) pontjával.

A C-194/08 *Gassmayr*-ügyben és C-471/08. sz. *Parviainen*-ügyben 2010. július 1-jén hozott ítéletekben a Bíróság szintén a fent hivatkozott 92/85 irányelv értelmezéséről határozott⁵³. Pontosabban a Bíróságnak az azon jövedelem kiszámítására vonatkozó kérdésekre kellett választ adnia, amelyet a munkavállaló részére a terhesség ideje alatt vagy a szülési szabadság során kell fizetni abban az esetben, ha átmenetileg más munkakörbe helyezték, vagy mentesítették a munkavégzés alól. A Bíróság véleménye szerint a 92/85 irányelv 11. cikkének 1. pontjával nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a terhessége miatt a munkavégzés alól átmenetileg mentesített várandós munkavállalónak azon átlagkeresetének megfelelő díjazáshoz van joga, amelyet a terhessége kezdetét megelőző referencia-időszak során kapott, a készenléti díj kivételével. Azon várandós munkavállaló, akit a 92/85 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének megfelelően terhessége miatt átmenetileg olyan munkakörbe helyeztek át, amelyben az ezen áthelyezést megelőzően végzetektől eltérő feladatokat végez, nem jogosult ugyanakkora összegű díjazásra, mint amelyet a szóban forgó áthelyezést megelőzően átlagosan kapott. A tagállamok és adott esetben a szociális partnerek ugyanis ezen irányelv 11. cikkének 1. pontja értelmében nem kötelesek fenntartani az említett átmeneti beosztás ideje alatt a díjazás azon elemeit, illetve azon pótlékokat, amelyek bizonyos külön feladatoknak az érintett munkavállaló által különleges körülmények között történő elvégzésétől függenek, és amelyek alapvetően az e feladatellátással összefüggő hátrányok ellensúlyozását célozzák. A Bíróság ezzel szemben megállapította, hogy az a várandós munkavállaló, akit a munkavégzés alól mentesítettek, vagy aki számára tiltott a munkavégzés, az alpbérének védelmében túl az említett 11. cikk 1. pontjának értelmében jogosult a díjazás azon elemeire, illetve azokra a pótlékokra, amelyek foglalkoztatási státusához kötődnek, így a vezetői beosztásához, a szolgálati idejéhez és a szakmai képzéséhez kötődő pótlékokra.

Ezenfelül a C-149/10. sz. *Chatzi*-ügyben 2010. szeptember 16-án hozott ítéletben a Bíróság pontosította az UNICE, a CEEP és az ESZSZ által a szülői szabadságról kötött keretmegállapodásról szóló 96/34/EK irányelv⁵⁴ mellékletét képező, a szülői szabadságról szóló keretmegállapodás 2. szakaszának 1. pontját. A Bíróság elsőként megállapította, hogy e rendelkezést nem lehet akként értelmezni, hogy egyéni jogot biztosít a gyermek számára a szülői szabadság igénybevételére, amely mind magából a keretmegállapodás szövegéből, mind pedig céljából következik. A Bíróság másodszor elutasította a szülői szabadságról szóló keretmegállapodás 2. szakasza 1. pontjának

⁵² A férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés, az előmenetel és a munkakörülmények terén történő végrehajtásáról szóló, 1976. február 9-i 76/207/EGK irányelv (HL L 39., 40. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 1. kötet, 187. o.), valamint a fent hivatkozott 76/207/EGK irányelv módosításáról szóló, 2002. szeptember 23-i 2002/73/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 269., 15. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 255. o.).

⁵³ Lásd az 51. lábjegyzetet.

⁵⁴ Az UNICE, a CEEP és az ESZSZ által a szülői szabadságról kötött keretmegállapodásról szóló 96/34/EK irányelv módosításáról és Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságára történő kiterjesztéséről szóló, 1997. december 15-i 97/75/EK tanácsi irányelvvel (HL 1998. L 10., 24. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 3. kötet, 263. o.) módosított, az UNICE, a CEEP és az ESZSZ által a szülői szabadságról kötött keretmegállapodásról szóló, 1996. június 3-i 96/34/EK tanácsi irányelv (HL L 145., 4–9. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 285. o.).

olyan értelmezését, amely szerint az ikrek születése jogot keletkeztet a született gyermekek számával megegyező számú szülői szabadságra. A Bíróság ugyanakkor megállapította, hogy az egyenlő bánásmód elvére figyelemmel – e szakasz arra kötelezi a nemzeti jogalkotót, hogy a szülői szabadság olyan rendszerét vezesse be, amely az érintett tagállamban fennálló helyzettől függően olyan bánásmódot biztosít az ikrek szüleinek, amely kellőképpen figyelembe veszi sajátos igényeiket. Ezt követően a Bíróság kimondta, hogy a nemzeti bíróságra hárul annak vizsgálata, hogy a nemzeti szabályozás megfelel-e ennek a követelménynek, és az ő feladata, hogy adott esetben az említett nemzeti szabályozást – amennyire lehetséges – az uniós joggal összhangban értelmezze.

Számos ügy lehetővé tette a Bíróság számára, hogy megerősítse az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó elvet, és tovább pontosítsa annak terjedelmét.

A C-499/08. sz. *Andersen*-ügyben 2010. október 12-én hozott ítélet alkalmat nyújtott a Bíróságnak arra, hogy a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló 2000/78/EK irányelv⁵⁵ 2. cikkének és 6. cikke (1) bekezdésének értelmezéséről határozzon. A Bíróság álláspontja szerint e rendelkezésekkel ellentétes az a tagállami szabályozás, amelynek értelmében a munkáltatójuk által azon nyugdíjrendszer révén fizetett öregségi nyugdíjra jogosult munkavállalók, amelyhez 50 éves koruk előtt csatlakoztak, kizárólag emiatt nem részesülhetnek a cégnél legalább 12 éves munkavisztonnyal rendelkező munkavállalók újbóli szakmai beilleszkedésének elősegítését szolgáló, munkáltatói felmondás esetén járó végkielégítésben. A Bíróság ugyanis megállapította, hogy a kérdéses szabályozás közvetlenül életkoron alapuló eltérő bánásmódot valósít meg. E szabályozás bizonyos munkavállalókat megfoszt a munkáltatói felmondás esetén járó végkielégítéshez való jogtól, azon egyedüli indoknál fogva, hogy ők öregségi nyugdíjban részesülhetnek. A Bíróság ezt követően a 2000/78 irányelvben előírt feltételek alapján megvizsgálta az egyenlőtlen bánásmód esetleges igazolását. E vizsgálat során megállapította, hogy az említett szabályozás a jogszerű foglalkoztatáspolitikai és munkaerő-piaci célok tekintetében arányos, de túllépi az e célok eléréséhez szükséges mértéket. A szabályozás azzal a hatással jár, hogy kizárja a munkáltatói felmondás esetén járó végkielégítés kedvezményéből nemcsak az összes olyan munkavállalót, aki a munkáltatójától ténylegesen öregségi nyugdíjban fog részesülni, hanem az összes olyan munkavállalót is, aki ilyen nyugdíjra jogosult, de szakmai karrierjét folytatni kívánja. E szabályozás tehát nem igazolt, és következésképpen ellentétes a 2000/78 irányelvvel.

A C-555/07. sz. *Kücükdevici*-ügyben 2010. január 19-én hozott ítéletben a Bíróság megállapította, hogy a fent hivatkozott 2000/78 irányelv által pontosított, életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmát úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely előírja, hogy a felmondási idő számításánál a munkavállaló által a 25. életévének betöltése előtt munkaviszonyban töltött idő nem vehető figyelembe. A Bíróság ezenfelül emlékeztetett arra, hogy valamely irányelv önmagában nem keletkeztet magánszemélyekre vonatkozó kötelezettséget, következésképpen arra nem is lehet magánszemélyekkel szemben hivatkozni. Megállapította ugyanakkor, hogy a 2000/78 irányelv csak pontosítja a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód elvét, és rámutatott, hogy az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma az uniós jog egyik alapelve. A Bíróság ebből ezért arra következtetett, hogy az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésnek a 2000/78 irányelvben meghatározott tilalmával kapcsolatos ügyben eljáró bíróság kötelessége – hatáskörének

⁵⁵ A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.).

keretében – azon jogok védelme és teljes érvényesülésének biztosítása, amelyeket az uniós jog a magánszemélyek számára biztosít, adott esetben eltekintve a nemzeti jog mindazon rendelkezéseinek alkalmazásától, amelyek azzal ellentétesek.

Végezetül a Bíróság a C-229/08. sz. *Wolf*-ügyben és a C-341/08. sz. *Petersen*-ügyben 2010. január 12-én, valamint a C-45/09. sz. *Rosenbladt*-ügyben 2010. október 12-én hozott ítéletekben a fent hivatkozott 2000/78 irányelv alapján értelmezte az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének a terjedelmét. Az első ügyben megállapította, hogy az olyan nemzeti szabályozás, amely a középszintű tűzoltás-technikai szolgálathoz való felvételnek a legfelső életkori határát 30 évben határozza meg, bár a 2000/78 irányelv 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében életkoron alapuló eltérő bánásmódot vezet be, arányosnak tekinthető a hivatásos tűzoltóság működőképességének és megfelelő működésének biztosítására vonatkozó cél tekintetében, amely az irányelv 4. cikkének (1) bekezdése értelmében jogszerű célnak minősül. Ezenfelül úgy tűnik, hogy az említett szabályozás nem lépi túl az e cél eléréséhez szükséges mértéket, mivel a kivételesen magas szintű fizikai képességek megléte az utóbbi rendelkezés értelmében a középszintű tűzoltás-technikai tevékenység gyakorlását jellemző valódi és meghatározó foglalkozási követelménynek tekinthető, és mivel az e szakma végzéséhez szükséges fizikai képesség e szolgálat tagjainak életkorával szorosan összefügg.

A második ügyben a Bíróság megállapította, hogy a 2000/78 irányelv 2. cikkének (5) bekezdésével ellentétes az olyan nemzeti intézkedés, amely felső – jelen esetben 68 éves – korhatárt állapít meg a társadalombiztosítóval szerződésben álló fogorvosi hivatás gyakorlásához, ha ezen intézkedés egyetlen kifejezett célja a páciensek egészségének védelme az e kort meghaladó fogorvosok teljesítőképességének csökkenésével szemben, hiszen ugyanezen korhatár nem alkalmazandó a társadalombiztosítási szerződéses rendszeren kívüli fogorvosokra. Ezzel szemben az említett irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes az ilyen intézkedés, amennyiben annak célja a társadalombiztosítóval szerződésben álló fogorvosi hivatáson belül az álláslehetőségeknek a generációk közötti megosztása, ha – figyelemmel az érintett munkaerő-piaci helyzetre – ezen intézkedés megfelelő és szükséges e cél eléréséhez. A harmadik ügyben a Bíróság megállapította, hogy a 2000/78 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes az olyan nemzeti jogszabályi rendelkezés, melynek értelmében érvényesnek kell tekinteni a munkaszerződések miatt történő *ipso iure* megszűnését előíró záradékokat, hogy a munkavállaló elérte a nyugdíjkorhatárt, amennyiben egyrészt az említett rendelkezést objektíven és ésszerűen igazolja a foglalkoztatási és munkaerő-piaci politikára vonatkozó törvényes célkitűzés, másrészt pedig az e célkitűzés elérését szolgáló eszközök megfelelőek és szükségesek.

Környezetvédelem

A C-297/08. sz. *Bizottság kontra Olaszország* ügyben 2010. március 4-én hozott ítéletben a Bíróság azt vizsgálta meg, hogy az Olasz Köztársaság a Bizottság állításának megfelelően valóban nem teljesítette-e a 2006/12/EK irányelvből⁵⁶ eredő kötelezettségeit. Az Olaszországgal szemben felhozott kifogások kizárólag a Campania tartomány által végzett hulladék-ártalmatlanítást érintették.

A települési hulladék hasznosítására és ártalmatlanítására alkalmazott infrastruktúrákat érintően a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az integrált és megfelelő hulladékártalmatlanító hálózat létrehozása tekintetében a tagállamok széles mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek azon területi alapegység megválasztásához, amelyet alkalmasnak ítélnék az országos önellátás

⁵⁶ A hulladékokról szóló, 2006. április 5-i 2006/12/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 114., 9. o.).

eléréséhez. Bizonyos típusú hulladékok esetében a sajátosságaik miatt előfordulhat, hogy a kezelésük hasznosan csoportosítható ártalmatlanításuk céljából egy vagy több országos szintű létesítményben, sőt, más tagállamokkal együttműködve. Ezzel szemben a nem veszélyes települési hulladékok vonatkozásában, amelyek nem tesznek szükségessé speciális létesítményeket, a tagállamoknak törekedniük kell arra, hogy a termelés helyéhez a lehető legközelebb hozzanak létre hulladékártalmatlanítási hálózatot azon lehetőség sérelme nélkül, hogy interregionális, sőt akár határon átnyúló olyan együttműködést szervezzenek meg, amely megfelel a közelség elvének. Sem a lakosságnak a tiltakozása, sem a szerződések teljesítésének az elmulasztása, sem a bűnözési tevékenység megléte nem minősül olyan *vis maior*-nak, amely igazolhatná az említett irányelvből eredő kötelezettségek megsértését, valamint az infrastruktúrák tényleges és tervezett időn belül történő kivitelezésének az elmulasztását.

Az emberi egészség és a környezet veszélyeztetését illetően a Bíróság emlékeztetett arra, hogy bár az irányelv célul tűzi ki a környezet megőrzését és az emberi egészség védelmét, nem határozza meg a meghozandó intézkedések konkrét tartalmát, és a tagállamok számára bizonyos mérlegelési mozgásteret biztosít. Főszabály szerint tehát abból, hogy valamely helyzet nem felel meg ezen irányelv említett 4. cikkének (1) bekezdésében meghatározott céloknak, nem lehet közvetlenül arra következtetni, hogy az érintett tagállam szükségszerűen megszegte az e rendelkezésből eredő azon kötelezettségeit, hogy elfogadja az emberi egészség vagy a környezet károsítása nélküli hulladékártalmatlanítás biztosításához szükséges intézkedéseket. Az ilyen helyzet hosszabb időn keresztül való fennállása azonban – különösen, ha a környezet jelentős károsodásához vezet, és az illetékes hatóságok nem avatkoznak be – utalhat arra, hogy a tagállamok túllépték a rendelkezés által részükre biztosított mérlegelési mozgásteret. Következésképpen az Olasz Köztársaság – mivel nem hozott létre integrált és megfelelő, a hulladék termelésének helyéhez közeli hulladékhasznosító és ártalmatlanító hálózatot, és Campania tartomány vonatkozásában nem tett meg minden, az emberi egészség és a környezet veszélyeztetésének elkerüléséhez szükséges intézkedést – kétszeresen szegte meg a kötelezettségeit.

A C-378/08. sz. *ERG és társai* ügyben, illetve a C-379/08. és C-380/08. sz. *ERG és társai* egyesített ügyekben 2010. március 9-én hozott két ítélet lehetővé tette a Bíróság számára, hogy a környezeti felelősségről szóló 2004/35/EK irányelv⁵⁷ értelmezésével foglalkozzon.

A C-378/08. sz. ügyben a Bíróság megállapította, hogy az említett, a környezeti felelősségről szóló irányelvvvel nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely lehetővé teszi az illetékes hatóság számára, hogy vélelmezze a gazdasági szereplők és a megállapított szennyezés közötti okozati összefüggés fennállását azon tényből kifolyólag, hogy a létesítményeik az említett szennyezés területének közelében található. Azonban a szennyező fizet elvével összhangban az ilyen okozati összefüggésnek a vélelmezése céljából e hatóságnak olyan, a vélelmének alapjául szolgáló hiteles ténykörülmeny ismeretével kell rendelkeznie, mint a gazdasági szereplő létesítményének a megállapított szennyezéshez való közelsége, valamint a beazonosított szennyező anyagok és a gazdasági szereplő által a tevékenységei keretében használt anyagok egyezése. Ezenfelül az illetékes hatóság nem köteles vétkességet megállapítani azon gazdasági szereplők esetében, amelyeknek a tevékenységét a környezeti károkért felelősnek tartják. Ezzel szemben e hatóság kötelessége előzetesen felderíteni a megállapított szennyezés eredetét, amely tekintetében mérlegelési mozgástérrel rendelkezik az eljárásokat, az alkalmazandó eszközöket és az ilyen felderítés időtartamát illetően. Másrészt e hatóságnak a bizonyítást szabályozó nemzeti

⁵⁷ A környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről szóló, 2004. április 21-i 2004/35/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 143., 56. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 8. kötet, 357. o.).

rendeletek alapján okozati összefüggést kell megállapítania a felszámolási intézkedésekkel érintett gazdasági szereplők tevékenysége és a szennyezés között.

A C-379/08. és C-380/08. sz. egyesített ügyekben a Bíróság úgy határozott, hogy az illetékes hatóság jogosult arra, hogy hivatalból elrendelje a környezeti károk felszámolására irányuló olyan intézkedések lényeges módosítását, amelyekről az érintett gazdasági szereplők együttműködésével lefolytatott kontradiktórius eljárás keretében döntöttek, illetve amelyeket már kiviteleztek, vagy amelyek a kivitelezés szakaszában vannak. Azonban az ilyen határozat elfogadása céljából:

- e hatóság köteles meghallgatni a gazdasági szereplőket, hacsak a helyzet sürgőssége nem kívánja meg azt, hogy az illetékes hatóság azonnal intézkedjen;
- az említett hatóság köteles felhívni többek között azokat a személyeket, akiknek a területén ezen intézkedéseket végre kell hajtani, hogy nyújtsák be észrevételeiket, amelyeket figyelembe vesz, és
- e hatóságnak az általa e tekintetben elfogadott határozatban fel kell tüntetnie a választásának pontos indokait, valamint adott esetben azon indokokat, amelyek igazolhatják, hogy például a környezeti helyzet sürgőssége miatt nem volt szükséges vagy nem történhetett részletes vizsgálat.

A Bíróság ugyanígy azt is megállapította, hogy ugyanezzel a környezeti felelősségről szóló irányelvvel nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely lehetővé teszi az illetékes hatóság számára, hogy a gazdasági szereplőknek a területeik használatához való jogát attól a feltételtől tegye függővé, hogy a megkövetelt munkálatokat elvégzik még akkor is, ha az említett területeket e munkálatok nem érintik azon oknál fogva, hogy azok már korábbi „tisztítási” intézkedések tárgyát képezték, vagy azok sosem voltak szennyezettek. Azonban az ilyen intézkedést igazolni kell a környezeti helyzet súlyosbodása megakadályozásának célkitűzésével, vagy az elővigyázatosság elve alapján azzal a célkitűzéssel, amely más környezeti károknak a gazdasági szereplőknek a felszámolási intézkedések tárgyát képező egész tengerparttal határos területein történő megjelenése vagy felbukkanása megelőzésére irányul.

Vízumpolitika, menekültügy és bevándorlás

Több olyan ítéletnek is érdemes figyelmet szentelni, amely erre a folyamatosan fejlődő területre vonatkozik. A C-188/10. és C-189/10. sz., *Melki és Abdeli* egyesített ügyekben 2010. június 22-én hozott ítéletben a Bíróság kimondta, hogy az EUMSZ 67. cikk (2) bekezdésével, valamint az 562/2006/EK rendelet⁵⁸ 20. és 21. cikkével ellentétes az a nemzeti jogszabály, amely az érintett tagállam rendőri hatóságait bármely személy személyazonosságának – kizárólag e tagállamnak a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezményben részes államokkal közös szárazföldi határától húzódó 20 kilométeres sávban történő – a személy magatartásától, valamint a közrend sérelmének veszélyét képező különös körülményektől függetlenül elvégzendő ellenőrzésére irányuló hatáskörrel ruházza fel azzal a céllal, hogy ellenőrizzék az iratok és okmányok birtoklására, magánál tartására, valamint bemutatására vonatkozó, törvényben előírt kötelezettségek betartását, anélkül azonban, hogy e nemzeti jogszabály előírná e hatáskör szükséges és azt biztosító keretét, hogy az említett hatáskör gyakorlati alkalmazása ne legyen a határforgalom-ellenőrzés gyakorlásával azonos hatású.

⁵⁸ A személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról szóló, 2006. március 15-i 562/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 105., 1. o.).

A C-578/08. sz., *Chakroun*-ügyben 2010. március 4-én hozott ítéletben a Bíróságnak alkalma nyílt a családegyesítésre vonatkozó ítélkezési gyakorlata pontosítására.

A Bíróság először is úgy ítélte meg, hogy a „szociális segélyek rendszeréhez történő folyamodás”-nak a 2003/86/EK irányelv⁵⁹ 7. cikke (1) bekezdésének bevezető fordulatában és c) pontjában szereplő kifejezését akként kell értelmezni, hogy az nem teszi lehetővé a tagállam számára, hogy olyan szabályozást fogadjon el a családegyesítésre vonatkozóan, amely nem engedélyezi a családegyesítést olyan családegyesítő számára, aki igazolta, hogy a saját maga és családtagjai eltartásához elégséges állandó és rendszeres forrásokkal rendelkezik, azonban jövedelmének szintjére tekintettel a rendkívüli körülményekből adódóan szükséges, egyénileg megállapított megélhetési költségek fedezéséhez rendkívüli szociális segély igénybevételére jogosult, a helyi önkormányzatok által kivetett adók alól jövedelemfüggő mentesítésekre jogosult, vagy az alacsony jövedelműekre vonatkozó települési politika keretében jövedelemtámogató intézkedéseket vehet igénybe.

Másodszor a Bíróság úgy határozott, hogy a 2003/86 irányelvet, különösen a 2. cikkének bevezető fordulatát és d) pontját akként kell értelmezni, hogy e rendelkezéssel ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés, amely az említett irányelv 7. cikke (1) bekezdésének bevezető fordulatában és c) pontjában szereplő jövedelmi feltételek alkalmazása során különbséget tesz aszerint, hogy a családi kapcsolatok a családegyesítő személynek a fogadó tagállam területére történő beutazása előtt vagy azt követően jöttek létre.

A C-31/09. sz., *Bolbol*-ügyben 2010. június 17-én hozott ítéletben a Bíróság értelmezte a 2004/83/EK irányelv⁶⁰ 12. cikke (1) bekezdése a) pontjának első mondatát. Ezen irányelvnek az a sajátossága, hogy az Európai Unió vonatkozásában megismétli a genfi egyezményből⁶¹ eredő kötelezettségeket. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az egyezménynek a palesztin menekültekre alkalmazandó speciális szabályai kizárólag azokra a személyekre vonatkoznak, akik „jelenleg” a United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near Easttől (a továbbiakban: UNRWA) „kapnak” védelmet vagy támogatást. Következésképpen csak az UNRWA segítségét ténylegesen igénybe vevő személyek tartoznak e speciális szabályok hatálya alá. Ezzel szemben, akik az UNRWA védelmére vagy támogatására csak jogosultak, vagy jogosultak voltak, azok továbbra is az egyezmény általános rendelkezéseinek hatálya alá tartoznak. Ennek megfelelően a menekültstátusz megadása iránti kérelmeket egyedileg kell vizsgálni, és e kérelmek csak faji, vallási vagy nemzeti hovatartozás, illetve politikai okok miatti üldöztetés esetén fogadhatók el. Az UNRWA segítése tényleges igénybevételének bizonyítékára vonatkozó kérdést illetően a Bíróság megállapította, hogy bár az UNRWA-nál való regisztráció elegendő bizonyítéknak minősül, lehetővé kell tenni, hogy a támogatott az igénybevételt bármilyen más bizonyítási eszköz felhasználásával bizonyíthassa.

A C-57/09. és C-101/09. sz., *B és D* egyesített ügyekben 2010. november 9-i ítéletében a Bíróság kifejtette a 2004/83/EK irányelv⁶² 12. cikke (2) bekezdésének b) és c) pontjában szereplő, a menekült

⁵⁹ A családegyesítési jogról szóló, 2003. szeptember 22-i 2003/86/EK tanácsi irányelv (HL L 251., 12. o.).

⁶⁰ A harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy a más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről és az e státuszok tartalmára vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2004. április 29-i 2004/83/EK tanácsi irányelv (HL L 304., 12. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 7. kötet, 96. o.).

⁶¹ A menekültek helyzetére vonatkozó, 1951. július 28-i genfi egyezmény (*Az Egyesült Nemzetek Szerződéseinek Tára* [1954] 189. kötet, 2545. szám, 150. o.).

⁶² Lásd a 60. lábjegyzetet.

jogállás kizárására vonatkozó klauzulák alkalmazásának részletes szabályait. Ezen ügyekben egy menekült jogállást kérő személy, illetve egy menekültként elismert személy szerepelt, akik olyan szervezetek tagjai voltak, amelyek felkerültek a terrorcselekményekben részt vevő személyeknek, csoportoknak és szervezeteknek az Európai Unió által az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsa határozatában meghirdetett terrorizmus elleni küzdelemmel összefüggésben létrehozott listájára.

A Bíróság először is megvizsgálta azt a kérdést, hogy ha az érintett a listán szereplő szervezet tagja volt, és e szervezet fegyveres harcát tevékenyen támogatta – adott esetben azzal, hogy ott vezető tisztséget töltött be – az említett irányelv szerinti „*súlyos, nem politikai bűncselekményről*” vagy „*az Egyesült Nemzetek céljaiba és elveibe ütköző cselekményről*” van-e szó. E tekintetben a Bíróság kifejtette, hogy azon személy menekültként való elismerésének kizárása, aki terrorista módszereket alkalmazó valamely szervezetben tagsággal rendelkezett, azon konkrét tények egyedi vizsgálatától függ, amelyek lehetővé teszik annak a hatáskörrel rendelkező hatóság általi értékelését, hogy léteznek-e nyomós okok annak feltételezésére, hogy az e szervezeten belüli tevékenységeinek keretében súlyos, nem politikai bűncselekményt követett el, vagy az Egyesült Nemzetek céljaiba és elveibe ütköző cselekményekben bűnös, vagy ilyen bűncselekmény vagy ilyen cselekmények felbujtója volt, vagy azok elkövetésében bármilyen más módon vett részt ugyanezen irányelv értelmében.

Ebből egyrészt az következik, hogy az az egyedüli körülmény, hogy az érintett személy egy ilyen szervezetben rendelkezett tagsággal, nem járhat azzal az automatikus következménnyel, hogy ki kell zárni a menekültként való elismerését. Másrészt a Bíróság megjegyezte, hogy a valamely terroristacsoport tevékenységeiben való részvétel sem olyan jellegű, hogy kiváltsa az említett irányelvben szereplő kizáró okok automatikus alkalmazását, mivel az minden egyes egyedi ügy valamennyi sajátos körülményének teljes körű vizsgálatát feltételezi.

Mindezeket követően a Bíróság megállapította, hogy a menekültként való elismerésnek a vonatkozó két kizárási klauzula egyike alapján történő kizárása nem függ attól, hogy az érintett személy tényleges veszélyt jelent-e a fogadó tagállamra nézve. A kizárási klauzulák célja kizárólag a múltban elkövetett cselekmények szankcionálása. Az említett irányelvvel létrehozott rendszerben a hatáskörrel rendelkező hatóságok más rendelkezések alapján hozhatják meg az akkor szükséges intézkedéseket, ha valamely személy tényleges veszélyt jelent.

Végül a Bíróság úgy értelmezte az említett irányelvet, hogy a tagállamok saját nemzeti joguk alapján elismerhetik az ezen irányelvben szereplő valamelyik kizárási klauzula alapján a menekültként való elismerésből kizárt valamely személy menedékjogát, feltéve hogy ez a más jellegű védelem nem jár az ugyanezen irányelv szerinti menekült jogállással való összetévesztés veszélyével.

A C-175/08., C-176/08., C-178/08. és C-179/08. sz., *Salahadin Abdulla és társai* egyesített ügyekben 2010. március 2-án hozott ítéletében a Bíróság a menekült jogállás olyan okok miatti megszűnésének feltételeivel foglalkozott, amelyek a fent hivatkozott 2004/83 irányelv 11. cikke (1) bekezdésének e) pontja értelmében a menekült jogállás elismerését igazoló körülmények megváltozásához kapcsolódnak.

A Bíróság úgy ítélte meg, hogy az érintett személy elveszíti menekült jogállását, ha a körülményeknek az érintett harmadik országban bekövetkezett jelentős és maradandó jellegű megváltozása folytán az üldöztetéstől való félelmét igazoló körülmények megszűntek, és más okból sem kell üldöztetéstől tartania. Annak megállapításához, hogy a menekült személy üldöztetéstől való félelme már nem megalapozott, a hatáskörrel rendelkező hatóságoknak

meg kell vizsgálniuk, hogy a 2004/38 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésében említett, harmadik országbeli védelmet nyújtó szereplő, illetve szereplők megfelelő lépéseket tettek-e az üldöztetés megakadályozása érdekében. Ennek megfelelően e szereplőknek különösen rendelkezniük kell az üldöztetésnek minősülő cselekmények felderítéséhez, büntetőeljárás útján történő üldözéséhez és szankcionálásához szükséges hatékony igazságszolgáltatási rendszerrel. A hatáskörrel rendelkező hatóságoknak arról is meg kell győződniük, hogy az érintett állampolgár a menekült jogállásának megszűnése esetén részesülhet-e védelemben.

Ezt követően a Bíróság megvizsgálta a menekült jogállás elismerését eredményező körülmények megszűnésének esetét, és kifejtette azokat a feltételeket, amelyek között a hatáskörrel rendelkező hatóságoknak – ha szükséges – meg kell vizsgálniuk, hogy fennállnak-e egyéb olyan körülmények, amelyek igazolják, hogy az érintett személy megalapozottan félhet üldöztetéstől. E vizsgálat keretében a Bíróság megállapította többek között, hogy mind a menekült jogállás elismerésének szakaszában, mind pedig az e jogállás fenntartásának kérdésére vonatkozó vizsgálat szakaszában az értékelés ugyanazon kérdésre vonatkozik, vagyis arra, hogy a megállapított körülmények az üldöztetés olyan veszélyét jelentik-e, hogy az érintett személy egyéni helyzetére tekintettel megalapozottan félhet attól, hogy ténylegesen üldöztetésnek lesz kitéve. Ebből következően a Bíróság kimondta, hogy az üldöztetés veszélyének értékelésére szolgáló valószínűségi kritérium megegyezik a menekült jogállás nyújtásakor alkalmazott kritériummal.

Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés és nemzetközi magánjog

A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés „közösségiesítése” – amint az várható volt – a közösségi bíróság szerepének jelentősebb válásával járt.

2010-ben a Bíróság több fontos határozatot hozott a szerződésekre alkalmazandó, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendeletben⁶³ szereplő speciális rendelkezések értelmezésére vonatkozóan.

Először is a C-381/08. sz., *Car Trim* ügyben 2010. február 25-én hozott ítéletet kell megemlíteni, amelyben a Bíróságnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontját kellett értelmeznie, amely – egyrészt az áru értékesítésére irányuló szerződésekre, másrészt a szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésekre vonatkozóan – két önálló fogalmat határoz meg annak érdekében, hogy megkönnyítse a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontjában a szerződéses jogviszonyokkal kapcsolatban szereplő különleges joghatósági szabály alkalmazását, amely szabály az azon hely szerint illetékes bíróságot jelöli ki, ahol a kérelem alapjául szolgáló kötelezettséget teljesítették, vagy teljesíteni kell. Az áru értékesítésére irányuló szerződések vonatkozásában a rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának első franciabekezdése az említett kötelezettség teljesítésének helyét az áru leszállításának a szerződésben meghatározott helyeként határozza meg. A szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések vonatkozásában a rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második franciabekezdése a szolgáltatás nyújtásának a szerződésben meghatározott helyét említi. Az ebben az ügyben előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé terjesztett kérdés egyrészt az említett irányelv 5. cikke 1. pontjának b) alpontja értelmében vett „áru értékesítése” és „szolgáltatás nyújtása” közötti elhatárolás szempontjaira, másrészt arra vonatkozott, hogy hogyan kell meghatározni a leszállítási kötelezettség teljesítésének helyét távértékesítés esetén, különösen ha a szerződés erről nem rendelkezik.

⁶³ A 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.).

A kérdés első részére a Bíróság azt a választ adta, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontját úgy kell értelmezni, hogy a gyártandó vagy előállítandó áru szállítására vonatkozó szerződések a vevőnek az áru beszerzésére, megmunkálására és szállítására irányuló előírásai ellenére az e rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja első francia bekezdésének értelmében vett „áru értékesítésének” minősülnek, amennyiben a vevő nem szolgáltatott a gyártáshoz vagy az előállításához szükséges anyagokat, és a szállító felelős az áru minőségéért és a szerződésnek való megfeleléséért. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésnek a szerződés teljesítési helyének távértékesítés esetén történő meghatározására vonatkozó második részére a Bíróság először is azt válaszolta, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja első franciabekezdésének megfelelően távértékesítés esetén azon helyet, ahol a szerződés alapján az árut leszállították, vagy le kellett volna szállítani, a szerződés rendelkezései alapján kell meghatározni. A Bíróság ezt követően kimondta, hogy amennyiben a szállítási helyet ez alapján nem lehet meghatározni anélkül, hogy a szerződésre irányadó anyagi jogi jogszabályokhoz kellene fordulni, e hely ott található, ahol az árut a rendeltetési helyén a vevőnek oly módon adják át, hogy ezáltal megszerzi, vagy meg kellene szereznie az áru feletti tényleges rendelkezés jogát. A Bíróság szerint e megoldás egyrészt megfelel a kiszámíthatóságra és a közelségre vonatkozó célnak, másrészt összhangban van az áru értékesítésére irányuló szerződések azon alapvető céljával, hogy az eladó átadja az árut a vevőnek, amely művelet csak akkor megy teljesedésbe, amikor e dolog megérkezik a rendeltetési helyére.

Érdemes figyelmet szentelni a C-585/08. és C-144/09. sz., *Pammer és Hotel Alpenhof* egyesített ügyekben 2010. december 7-én hozott ítéletre is, amely szintén a 44/2001 rendeletnek a szerződéses jogviszonyokra való alkalmazására vonatkozott. Ezen ítéletében a Bíróság a rendeletnek a fogyasztói szerződésekről szóló 15. cikkét értelmezte. Pontosabban az e két ügyben közös, előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés a 44/2001 rendelet 15. cikke (1) bekezdésének c) pontjában szereplő, a fogyasztó lakóhelyének tagállamára „irányuló tevékenység” fogalmára vonatkozott. E fogalom – amelynek célja, hogy a rendelet speciális fogyasztóvédelmi rendelkezéseit alkalmazni lehessen az interneten kötött szerződésekre – nincs meghatározva az említett irányelvben. Kizárólag a Bizottságnak és a Tanácsnak a 44/2001 rendelet 15. cikkére vonatkozó közös nyilatkozata nyújt segítséget, amely szerint „pusztán az a tény, hogy egy internetes oldal elérhető, nem elegendő a 15. cikk alkalmazásához, hanem az is szükséges, hogy ez az internetes oldal távollevők közötti szerződés megkötésére hívjon fel, és hogy egy ilyen szerződés megkötése bármilyen módon, de ténylegesen megtörténjék”. A Bíróság hozzátette, hogy az olyan körülményeknek, mint az internetes oldalon használt nyelvnek vagy valutának nincs jelentősége.

Az említett rendeletben használt kifejezések pontosítása érdekében a Bíróság az „irányuló tevékenység” általános fogalmát alkalmazta az elektronikus kereskedelem területén is, majd nem kimerítő jelleggel felsorolta azokat az elemeket, melyek utalhatnak arra, hogy a kereskedő tevékenysége a fogyasztó lakóhelye szerinti tagállamra irányul. A Bíróság először is kimondta, hogy az „irányuló tevékenység” fogalmát autonóm módon kell értelmezni, és megállapította, hogy valamely kereskedő internetes tevékenysége akkor irányul az alperes lakóhelye szerinti tagállamra, ha a fogyasztóval adott esetben megkötendő szerződést megelőzően ezen internetes oldalakból és a kereskedő tevékenységeinek összességéből kitűnik, hogy ez utóbbi egy vagy több tagállam, köztük e fogyasztó lakóhelye szerinti tagállam fogyasztóival is kívánt kereskedni, abban az értelemben, hogy e fogyasztókkal szerződést kívánt kötni. Ezt követően a Bíróság nem kimerítő jelleggel felsorolta azokat a nemzeti bíróság által vizsgálandó körülményeket, amelyek a kereskedőnek a saját tagállamán kívüli tagállamban letelepedett fogyasztókkal való kereskedési szándéka egyértelmű megnyilvánulásai; ilyen a tevékenység nemzetközi jellege, a kereskedő székhelyéhez vezető, más tagállamokból kiinduló útvonalak leírása, a kereskedő székhelye szerinti tagállamban szokásosan használt nyelvtől vagy pénznemtől eltérő nyelv vagy pénznem

használata, és annak lehetősége, hogy a foglalást és annak visszaigazolását e nyelven intézzék, a telefonszám nemzetközi előhívóval együtt történő feltüntetése, egy keresőmotor-üzemeltetővel szemben annak érdekében vállalt költségek, hogy a különböző tagállamokban lakóhellyel rendelkező fogyasztók számára megkönnyítse a kereskedő vagy a közvetítője internetes oldalának elérését, a kereskedő székhelye szerinti tagállamtól eltérő felső szintű domainnév használata és különböző tagállamokban lakóhellyel rendelkező ügyfelekből összetevődő nemzetközi ügyfélkör említése. Végül a Bíróság az e két ügyben hozott ítéletben megerősítette az olyan körülmények önmagában nem elegendő jellegét, mint a kereskedő internetes oldalának a fogyasztó lakóhelye szerinti tagállamban való elérhetősége, az e-mail cím vagy más elérhetőségek feltüntetése, illetve a kereskedő székhelye szerinti tagállamban szokásosan használt nyelv vagy pénznem használata.

Egyébiránt a *Pammer*-ügyben a Bíróság azt is megállapította, hogy a teherhajó-utazást a 44/2001 rendelet 15. cikke (3) bekezdésének értelmében vett szervezett utazási formának lehet tekinteni annyiban, amennyiben megfelel azon feltételeknek, amelyek alapján „szervezett utazási formának” tekinthető a 90/314/EK irányelv⁶⁴ 2. cikkének 1. pontja értelmében. E rendelkezés szerint az utazásnak – az összesített árú utaztatáson kívül – magában kell foglalnia szállást, és huszonnégy óránál hosszabbnak kell lennie. Megjegyzendő, hogy az uniós nemzetközi magánjog koherenciájának érdekében a Bíróság úgy döntött, hogy a 44/2001 rendelet 15. cikkének (3) bekezdését a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló 593/2008/EK rendeletben szereplő, vonatkozó rendelkezés figyelembevételével értelmezi, amely rendelkezés kifejezetten hivatkozik a fent említett 90/314 irányelv értelmében vett „szervezett utazási forma” fogalmára.

A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003/EK tanácsi rendelet⁶⁵ értelmezésére vonatkozóan három ítélet született, amelyeket érdemes megemlíteni. E határozatok a gyermeknek a szokásos tartózkodási helye szerinti országból való jogellenes elvitele esetén benyújtott, visszavitel iránti kérelmekre vonatkoznak. Megjegyzendő, hogy a Bíróság e határozatok közül kettőt a Bíróság eljárási szabályzatának 104b. cikke szerinti sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás keretében hozott meg. Ez az eljárás 2008. március 1-je óta alkalmazandó a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térségére vonatkozó előzetes döntéshozatal iránti kérelmekre annak érdekében, hogy a Bíróság lényegesen rövidebb időn belül elbírálhassa az olyan különösen érzékeny kérdéseket, mint amelyek például a szabadságelvonással járó egyes helyzetekben vetődhetnek fel – amikor a feltett kérdésre adott válasz meghatározó a fogva tartott vagy szabadságától megfosztott személy jogi helyzetének értékelése szempontjából –, vagy a szülői felelősség és felügyeleti jog területén, amikor az uniós jog alapján megkeresett bíróság hatásköre az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adandó választól függ.

A *Povse*-ügyben (lásd a C-211/10. sz. ügyben 2010. július 1-jén hozott ítéletet) a kérdést előterjesztő osztrák bíróság a fent említett sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás keretében a 2201/2003/EK rendeletnek a felügyeleti jogra és a gyermek visszavételére vonatkozó rendelkezései értelmezésével kapcsolatos kérdésekkel fordult a Bírósághoz. Az alapeljárásban a gyermeket az olaszországi közös lakásból jogellenesen Ausztriába vivő anya és a gyermek apja állt szemben egymással. Az ügy összetettségét az adta, hogy egyszerre két eljárás volt folyamatban – az egyik olasz bíróság,

⁶⁴ A szervezett utazási formákról szóló, 1990. június 13-i 90/314/EK tanácsi irányelv (HL L 158., 59. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 10. kötet, 132. o.).

⁶⁵ A 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 338., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o.).

a másik osztrák bíróság előtt –, amelyek eltérő eredményre vezettek. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés arra vonatkozott, hogy az olyan ideiglenes intézkedés – mint amelyet az olasz bíróság is hozott –, amely feloldotta azt a tilalmat, hogy az anya a gyermekével nem hagyhatja el Olaszország területét, és a gyermek felügyeleti jogát ideiglenesen a két szülőre bízta, kimondva ugyanakkor, hogy a gyermek – a végleges határozat elfogadásáig – Ausztriában maradhat az anyával, a 2201/2003 rendelet 10. cikke b) pontja iv. alpontjának értelmében vett, „a gyermek visszavételéről nem rendelkező, felügyeletről szóló határozatnak” minősül-e. A gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága által hozott ilyen határozat hatása az, hogy e bíróság joghatósága átszáll azon tagállam bíróságaira, amelybe a gyermeket jogellenesen elvitték. A Bíróság kimondta, hogy valamely ideiglenes intézkedés nem képez az említett rendelet 10. cikke b) pontjának iv. alpontja szerinti, „a gyermek visszavételéről nem rendelkező, felügyeletről szóló határozatot”, és nem szolgálhat a joghatóság azon tagállam bíróságaira való átszállásának alapjául, ahová a gyermeket jogellenesen elvitték. Ez a következtetés a rendelet rendszeréből következik, és a gyermek érdekeit is szolgálja. Az ezzel ellentétes megoldás visszatárhathatná a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti tagállambeli, joghatósággal rendelkező bíróságot attól, hogy a gyermek érdekei által megkövetelt ideiglenes határozatot fogadjon el. Másodszor a Bíróságtól a 2201/2003 rendelet 11. cikke (8) bekezdésének értelmezését is kérték. E rendelkezés szerint az 1980. évi Hágai Egyezmény 13. cikke szerinti visszavitt elutasító határozat – mint amelyet a szóban forgó ügyben az osztrák bíróság az apa kérelmét követően hozott – nem lehet akadály a 2201/2003 rendelet alapján joghatósággal rendelkező bíróság által hozott, a gyermek visszavételét elrendelő későbbi határozat végrehajtásának; az alapeljárásban ilyen határozatot hozott az olasz bíróság az apa kérelmére az osztrák bíróság visszavételéről nem rendelkező határozatának meghozatalát követően. A Bíróságnak azt a kérdést tették fel, hogy a gyermek visszavételét elrendelő határozat végrehajthatóságához szükséges-e, hogy az az ugyanazon bíróság által meghozott, a gyermek feletti felügyeleti jogra vonatkozó végleges határozaton alapuljon. A Bíróság nemleges választ adott, és úgy tekintette, hogy az ilyen értelmezést aligha lehetne összeegyeztetni a gyorsaságra irányuló, az említett rendelet által követett céllal, valamint az eredetileg eljáró bíróság joghatóságának biztosított elsőbbséggel. Harmadszor a Bíróság kifejtette, hogy a 2201/2003 rendelet 47. cikke (2) bekezdésének második albekezdését úgy kell értelmezni, hogy a végrehajtás helye szerinti tagállam valamely bírósága által később hozott azon határozat, amely ideiglenes felügyeleti jogot biztosít, és amely e tagállam joga szerint végrehajthatónak tekintendő, nem gátolja az eredeti eljárás helye szerinti tagállam joghatósággal rendelkező bírósága által korábban hozott és a gyermek visszavételét elrendelő, igazolt határozat végrehajtását. Ami a valamely igazolt határozatnak egy későbbi végrehajtható határozattal – a rendelet 47. cikke (2) bekezdésének második albekezdése szerinti – összeegyeztethetetlen jellegét illeti, az csak az eredeti eljárás helye szerinti tagállambeli, joghatósággal rendelkező bíróságok által később hozott esetleges határozatokhoz képest vizsgálható. Negyedszer a Bíróság kimondta, hogy valamely igazolt határozat végrehajtása a végrehajtás helye szerinti tagállamban nem tagadható meg amiatt, hogy – mivel a körülmények a határozat meghozatala óta megváltoztak – az a gyermek alapvető érdekeit immár súlyosan veszélyeztethetné. A körülmények e megváltozása ugyanis olyan érdemi kérdést képez, amely az eredeti eljárás helye szerinti tagállam joghatósággal rendelkező bíróságának feladatkörébe tartozik.

A szintén sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárásban előterjesztett, C-400/10. sz. *McB*-ügyben 2010. október 5-én hozott ítélet középpontjában is az állt, hogy a 2201/2003 rendelet alkalmazása keretében miként alakul a gyermek felügyeleti jogának és jogellenes elvitelének kérdése. Ez az ügy megvilágította a tagállamoknak a gyermek anyjával házasságot nem kötő apa felügyeleti jogára vonatkozó nemzeti szabályai közötti különbségeket. Egyes nemzeti jogokban ugyanis a gyermek vér szerinti apja nem rendelkezik *ipso iure* felügyeleti joggal, annak megszerzésének feltétele a nemzeti bíróság által hozott, e jogot megállapító határozat. Éppen ez a helyzet az írás jog esetében, amelyet a jogvita érdemére alkalmazni kellett. Következésképpen az apa a gyermek

felügyeleti jogát számára megállapító határozat hiányában nem bizonyíthatja a gyermek elvitelének a 2201/2003 rendelet 2. cikke 11. pontja szerinti jogellenességét a gyermeknek a szokásos tartózkodási helye szerinti országba való visszavitele iránt benyújtott kérelme alátámasztására. A *McB*-ügyben a Bírósághoz intézett előzetes döntéshozatal iránti kérelem arra a kérdésre vonatkozott, hogy az a tagállami szabályozás, amelyben a gyermek anyjával házasságot nem kötő apa felügyeleti jogának megállapítását annak a feltételnek rendeli alá, hogy arra bírósági határozatban kerüljön sor, összeegyeztethető-e az Európai Unió Alapjogi Chartájának a magán- és családi élet tiszteletben tartására vonatkozó 7. cikkének megfelelően értelmezett 2201/2003 rendelettel.

A Bíróság egyrészt hangsúlyozta, hogy bár a szóban forgó rendelet autonóm módon határozza meg a „felügyeleti jog” fogalmát, annak 2. cikke 11. pontjának a) alpontjából az következik, hogy a felügyeleti joggal rendelkező személy meghatározásának kérdése az alkalmazandó nemzeti jog hatálya alá tartozik, amely jogot azon tagállam jogaként lehet meghatározni, ahol a gyermek közvetlenül az elvitele vagy visszatartása előtt szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett. Másrészt a Bíróság kimondta, hogy az a tény, hogy a vér szerinti apa az anyától eltérően nem rendelkezik automatikusan a gyermeke felügyeleti jogával a 2201/2003 rendelet értelmében, nem befolyásolja az Európai Unió Alapjogi Chartája 7. cikkében szereplő magán- és családi életéhez való joga tartalmának lényegét, amennyiben tiszteletben tartják azt a jogát, hogy a joghatósággal rendelkező bíróságtól kérheti a felügyeleti jog megállapítását.

Végül megemlítené a C-256/09. sz., *Purrucker*-ügyben 2010. július 5-én hozott ítélet, amely ügyben a Bíróságnak arról kellett döntenie, hogy a 2201/2003 rendelet más tagállam bírósága által hozott határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó rendelkezései alkalmazhatók-e a felügyeleti jogra vonatkozóan az említett rendelet 20. cikke alapján hozott ideiglenes határozatokra. A Bíróság először is emlékeztetett az említett rendeletnek az ügy érdemére vonatkozó joghatóságot megállapító 8–14. cikke és az ugyanezen rendelet 20. cikkének (1) bekezdésében szereplő azon szabály közötti különbségre, amely lehetővé teszi valamely tagállam bírósága számára, hogy ideiglenes vagy védelmi intézkedéseket hozzon – még akkor is, ha az ügy érdemére vonatkozóan nincs hatásköre – azzal a hármassal, hogy ezen intézkedések sürgősek, az e bíróság székhelye szerinti tagállamban található személyekre vagy vagyontárgyakra vonatkozóan lettek elfogadva, és átmeneti jellegűek. Másodszor a Bíróság kimondta, hogy a 2201/2003 rendelet 21. és azt követő cikkeiben szereplő elismerési és végrehajtási rendszer nem alkalmazható az említett rendelet 20. cikke alapján elfogadott ideiglenes intézkedésekre. A Bíróság megállapította ugyanis, hogy az uniós jogalkotónak nem állt szándékában ezen alkalmazhatóság biztosítása, amint az mind a jogalkotási eljárás menetéből, mind az olyan korábbi normák megfelelő rendelkezéseiből kiderül, mint az 1347/2000/EK rendelet vagy a II. Brüsszeli Egyezmény. Ezenfelül a Bíróság osztotta azt az álláspontot, hogy ha a 2201/2003 rendeletben szereplő elismerési és végrehajtási rendszer valamennyi tagállamban – ideértve az ügy érdemével kapcsolatban joghatósággal rendelkező bíróság szerinti tagállamot is – alkalmazható lenne az ideiglenes intézkedések tekintetében, az az e rendeletben foglalt joghatósági szabályok megkerülése és a „forum shopping” kockázatával járna. Ez ellentétes lenne az említett rendelet által elérni kívánt célokkal, nevezetesen pedig a gyermek magasabb szintű érdekeinek azáltal történő figyelembevételével, hogy az őt érintő döntéseket a szokásos tartózkodási helyéhez földrajzilag közel lévő bíróság hozza meg, amelyet az uniós jogalkotó a legmegfelelőbb helyzetben lévőnek ítélt ahhoz, hogy mérlegelje a gyermek érdekében hozandó intézkedéseket. Harmadszor a Bíróság arról döntött, hogy a sürgősségi eljárásban szükséges-e lehetővé tenni az alperes számára az ideiglenes intézkedéseket elrendelő határozat elleni jogorvoslatot. A Bíróság szerint tekintettel a szülői felelősség tárgykörében elrendelhető ideiglenes intézkedések fontosságára – függetlenül attól, hogy azokat az ügy érdemével kapcsolatban joghatósággal rendelkező vagy azzal nem rendelkező bíróság rendeli-e el – szükséges, hogy az ilyen eljárással érintett személy, még ha az intézkedéseket elrendelő bíróság

meg is hallgatta őt, jogorvoslatot kezdeményezhessen az intézkedéseket elrendelő határozat ellen. Alapvető fontosságú, hogy e személy az említett intézkedéseket elrendelő bíróságtól eltérő és rövid határidőn belül eljáró bíróság előtt vitathassa az ideiglenes intézkedéseket elrendelő bíróság által a maga számára megállapított, az ügy érdemével kapcsolatos joghatóságot, illetve – ha a határozatból nem derül ki, hogy a bíróság e rendelet alapján az ügy érdemével kapcsolatban joghatósággal rendelkezik vagy joghatósággal rendelkezőnek tekinti magát – a rendelet 20. cikkében meghatározott feltételek tiszteletben tartását.

A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés

A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés emblematikus eszköze, az európai elfogatóparancs tovább gazdagította az ítélezési gyakorlatot.

A C-261/09. sz., *Mantello*-ügyben 2010. november 16-án hozott ítéletben a Bíróság értelmezte a 2002/584/IB kerethatározat⁶⁶ 3. cikkének 2. pontját, amely lehetővé teszi a végrehajtó tagállam igazságügyi hatósága számára, hogy megtagadja az európai elfogatóparancs végrehajtását, ha a végrehajtó igazságügyi hatóság rendelkezésére álló információkból az derül ki, hogy a keresett személyt valamely tagállam „ugyanazon cselekményért már jogerősen elítélte”. A Bíróság, amelyről először is az „ugyanazon cselekmény” fogalmának értelmezését kérték, megállapította, hogy az európai elfogatóparancs kibocsátása és végrehajtása tekintetében a 2002/584 kerethatározat 3. cikkének 2. pontjában szereplő „ugyanazon cselekmény” fogalma az uniós jog önálló fogalmának minősül. Ezenfelül az „ugyanazon cselekmény” e fogalma a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény 54. cikkében is szerepel, és ennek keretében úgy értelmezték, hogy az kizárólag a történeti tényállásra vonatkozik, és magában foglalja az egymáshoz elválaszthatatlanul kötődő konkrét körülmények együttesét, függetlenül e tényállás jogi minősítésétől és a védett jogi tárgyától. Tekintettel az említett egyezmény 54. cikkének és a kerethatározat 3. cikke 2. pontjának közös céljára, amely annak elkerülésére irányul, hogy adott személy ellen ugyanazon cselekmény miatt újból büntetőeljárás induljon, vagy újabb büntetőítélet szülessen, a fogalomnak a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény keretében adott értelmezése a 2002/584 kerethatározat vonatkozásában is megállja a helyét.

A Bíróság megállapította továbbá, hogy akkor tekintendő úgy, hogy a keresett személyt valamely tagállam ugyanazon cselekményért már jogerősen elítélte, amennyiben a büntetőeljárás következtében a büntetőjogi felelősségre vonhatóság véglegesen megszűnik, illetve e személyt jogerősen felmentették. Az ítélet „jogerős” mivoltát azon tagállam joga szerint kell értékelni, amelyben az ítéletet meghozták. Következésképpen az olyan határozat, amely a büntetőeljárás megindító tagállam joga szerint bizonyos cselekmények vonatkozásában nem szünteti meg nemzeti szinten a büntetőjogi felelősségre vonhatóságot, nem képezi eljárásjogi akadályát annak, hogy az Unió egy másik tagállamában ugyanazon cselekmény miatt adott esetben büntetőeljárás induljon vagy folytatódjon. Ha az elfogatóparancsot kibocsátó igazságügyi hatóság a végrehajtó igazságügyi hatóság információkérésére válaszul a nemzeti joga alapján egyértelműen megállapítja, hogy a saját jogrendjében hozott korábbi ítélet nem az elfogatóparancsban meghatározott tényállásokra vonatkozó jogerős ítélet, a végrehajtó igazságügyi hatóság főszabály szerint nem tagadhatja meg az európai elfogatóparancs végrehajtását.

⁶⁶ Az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szóló 2002/584/IB tanácsi kerethatározat (HL L 190., 1. o.; magyar nyelvű kiadás 19. fejezet, 6. kötet, 34. o.).

Kül- és biztonságpolitika

A közös kül- és biztonságpolitika keretében a Bíróság az Oberlandsgericht kérelme alapján a C -550/09. sz. ügyben 2010. június 29-én hozott ítéletében pontosította a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedések hatályát, és értelmezte a 2580/2001/EK rendelet⁶⁷ 2. és 3. cikkét.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete egyes határozatainak végrehajtása érdekében a Tanács elfogadta a 2001/931/KKBP közös álláspontot⁶⁸ és a 2580/2001 rendeletet, amelyek a Tanács határozataival létrehozott és rendszeresen naprakésszé tett listán szereplő személyek és szervezetek pénzeszközeinek befagyasztását rendelik el. Az említett rendelet ezenfelül tiltja, hogy közvetlenül vagy közvetve pénzeszközöket bocsássonak az említett listán szereplő személyek vagy szervezetek rendelkezésére.

2007 júniusáig anélkül fogadtak el ilyen határozatokat, hogy a listán szereplő személyekkel és szervezetekkel közölték volna a listára való felvételük egyedi okait. A Törvényszék azon ítéletét⁶⁹ követően, amelyben egy csoport listára való felvételét különösen azon az alapon érvénytelenítette, hogy a Tanács e listára vételt nem indokolta, és az érdemi bírósági felülvizsgálat ezért lehetetlen volt, a Tanács módosította a listára való felvételre vonatkozó eljárását. A lista naprakésszé tételéről szóló, 2007. június 29-én hatályba lépett újabb határozatának⁷⁰ elfogadása alkalmával a Tanács a fentieknek megfelelően közölte az érintett személyekkel és szervezetekkel a listára való felvételüket igazoló okokat. A Törvényszék későbbi ítéleteiben több más szervezet listára vételét is érvénytelenítette a fent hivatkozott T-228/02. sz. ügyben hozott ítéletében szereplőkel megegyező okokból. 2002. május 2-án a Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi nevű szervezet (DHKP-C) felkerült a szóban forgó listára. Azóta a Tanács több határozatban is naprakésszé tette ezt a listát. A DHKP-C folyamatosan szerepelt rajta.

A Bíróság elé terjesztett ügy két német állampolgárra vonatkozott, akik ellen Németországban büntetőeljárást indítottak. Azt rótták E. és F. terhére, hogy 2002. augusztus 30. és 2008. november 5. között tagjai voltak a DKHP-C-nek. Terroristacsoporthoz való tartozás miatt előzetes letartóztatásba helyezték őket, és büntetőeljárást indítottak ellenük. Mivel a DHKP-C listára való felvételének érvényességével kapcsolatban kétségei merültek fel, az előzetes döntéshozatalra utaló bíróság azt kérdezte a Bíróságtól, hogy a Törvényszék azon ítéleteire tekintettel, amelyekben egyes személyek és szervezetek listára vételét megsemmisítette alapvető eljárási garanciák megsértése miatt, a 2007. június 29-ét megelőző időszak vonatkozásában a DKHP-C listára vételét is érvénytelennek kell-e tekinteni annak ellenére, hogy a DHKP-C nem kérte a listára vétele megsemmisítését.

A Bíróság előzetesen megállapította, hogy a nemzeti bíróságon folyamatban lévő ügyben szabadságelvonással járó büntetőjogi szankciót is kiszabhatnak. Ezzel összefüggésben a Bíróság hangsúlyozta, hogy az Unió olyan jogi unió, amelyben az intézmények aktusai ellenőrzés alá

⁶⁷ A terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló, 2001. december 27-i 2580/2001/EK tanácsi rendelet (HL L 344., 70. o.; magyar nyelvű különkiadás 18. fejezet, 1. kötet, 207. o.).

⁶⁸ A terrorizmus leküzdésére vonatkozó különös intézkedések alkalmazásáról szóló, 2001. december 27-i 2001/931/KKBP tanácsi közös álláspont (HL L 344., 93. o.; magyar nyelvű különkiadás 18. fejezet, 1. kötet, 217. o.).

⁶⁹ A T-228/02. sz., Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran kontra az Európai Unió Tanácsa ügyben 2006. december 12-én hozott ítélet.

⁷⁰ A 2580/2001/EK rendelet 2. cikke (3) bekezdésének végrehajtásáról, és a 2006/379/EK és 2006/1008/EK határozat hatályon kívül helyezéséről szóló, 2007. június 28-i 2007/445/EK tanácsi határozat (HL L 169., 58. o.).

esnek a tekintetben, hogy az EUM-Szerződéssel és az általános jogelvekkel összeegyeztethetők-e. A nemzeti eljárás keretében bárki jogosult az uniós jogi aktusokban szereplő, a vele szemben hozott határozat vagy nemzeti jogi aktus alapjául szolgáló rendelkezések érvénytelenségére hivatkozni, és indítványozhatja a nemzeti bíróságnál, hogy e tekintetben előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszen a Bíróság elé, ha e fél nem jogosult e rendelkezések ellen közvetlen keresetet benyújtani a Törvényszékhez.

A 2007 júniusa előtti tanácsi határozatok érvényességével kapcsolatban a Bíróság megjegyezte, hogy e határozatok egyikét sem kísérte a rendelet DHKP-C-re történő alkalmazásának jogszabályi feltételeire vonatkozó indoklás, sem pedig azon különös és konkrét okok kifejtése, amelyek miatt a Tanács úgy vélte, hogy a DHKP-C-nek a listára való felvétele vagy a listán tartása indokolt volt. A terheltek ezért nem ismerték az annak ellenőrzéséhez szükséges adatokat, hogy megalapozottan szerepelt-e a DHKP-C a listán a 2007. június 29. előtti időszak során, és különösen, hogy pontosak, illetve relevánsak voltak-e a listára való felvételt eredményező adatok, annak ellenére, hogy ez képezte a velük szemben előterjesztett vádirat alapját. A listára való felvétel indokolásának hiánya a felvétel érdemi jogszerűségének a megfelelő bírósági felülvizsgálatát is megghiúsíthatja. Márpedig az ilyen felülvizsgálat lehetősége elengedhetetlen a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem követelményei, valamint a szabadságok és az alapvető jogok védelme közötti helyes egyensúly biztosításához.

Azon kérdést illetően, hogy a 2007. júniusi határozat visszamenőlegesen érvényessé tette-e a DHKP-C listára való felvételét, a Bíróság megállapította, hogy e határozat semmiféleképpen nem szolgálhat alapul a büntetőjogi felelősségnek a hatálybalépését megelőző időszakhoz kötődő tények miatti megállapításához. Az ilyen értelmezés sértené azon elvet, amely tiltja a büntetőjogi felelősség megállapításának megalapozására alkalmas rendelkezések visszaható hatályát. A Bíróság kimondta, hogy ilyen körülmények között a nemzeti bíróságnak az alapeljárás keretében mellőznie kell a 2007 júniusa előtt elfogadott tanácsi határozatok alkalmazását, amelyek következképpen nem szolgálhatnak az E. és F. elleni büntetőeljárások alapjául a 2007. június 29-ét megelőző időszak tekintetében.

Végül a Bíróság tágan értelmezte a 2580/2001 rendelet 2. cikke (1) bekezdésének b) pontjában szereplő, a pénzeszközöknek a listára felvett személyek és szervezetek rendelkezésére bocsátására vonatkozó tilalmat. A Bíróság szerint e tilalom magában foglal minden olyan cselekményt, amely szükséges ahhoz, hogy valamely, a 2580/2001 rendelet 2. cikkének (3) bekezdésében előírt listán szereplő személy, csoport vagy szervezet ténylegesen teljes rendelkezési jogot szerezzen az érintett pénzeszközök, egyéb vagyoni értékek vagy gazdasági erőforrások fölött. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy ez a fogalom független attól, hogy a rendelkezésre bocsátó személy és e cselekmény címzettje között fennáll-e kapcsolat, vagy sem.

A C-340/08. sz., *M és társai* ügyben 2010. április 29-én hozott ítéletében a Bíróság azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy a 881/2002/EK rendeletben⁷¹ szereplő listára felvett, feltételezett terroristák házasársai számára nyújtott társadalombiztosítási, illetve szociális segélyezési ellátások – például rokkantsági pótlék, gyermeknevelési támogatás, lakhatási támogatás – az e rendelet alapján befagyasztott pénzeszközök körébe tartoznak-e.

⁷¹ Az Oszáma bin Ládennel, az Al-Qaida hálózattal és a Tálibánnal összeköttetésben álló egyes személyekkel és szervezetekkel szemben meghatározott szigorító intézkedések bevezetéséről, valamint az egyes termékek és szolgáltatások Afganisztánba történő kivitelének tilalmáról, a repülési tilalom megerősítéséről és az afganisztáni Tálibánt illető pénzkészletek és egyéb pénzügyi források befagyasztásáról szóló, 467/2001/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2002. május 27-i 881/2002/EK rendelet (HL L 139., 9. o.; magyar nyelvű különkiadás 18. fejezet, 1. kötet, 294. o.).

A Bíróság megállapította, hogy tekintettel az említett rendelet, illetve az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának határozata – amely végrehajtására e rendelet irányul – különböző nyelvi változatai közötti eltérésekre, az említett rendeletet a nemzetközi terrorizmus leküzdésére irányuló céljának figyelembevételével kell értelmezni. A pénzeszközök befagyasztásának célja annak megakadályozása, hogy ezek a személyek hozzáférjenek bármilyen jellegű, olyan gazdasági vagy pénzügyi erőforrásokhoz, amelyeket terrorista tevékenységek támogatására használhatnának fel. Konkrétabban e célt úgy kell érteni, hogy a pénzeszközök befagyasztására irányuló intézkedés csak arra a vagyoni alkalmazandó, amely terrorista tevékenységek elősegítésére alkalmas pénzeszközökre, árukra és szolgáltatásokra váltható. A Bíróság megjegyezte, hogy nem volt arra vonatkozó állítás, hogy az érintettek továbbadnák e pénzeszközöket házastársaiknak, ahelyett, hogy háztartásuk alapvető kiadásaira fordítanák azokat, illetve senki nem vitatta, hogy az érintett házastársak a kérdéses pénzeszközöket ténylegesen a háztartások alapvető szükségleteinek fedezésére használták fel, amelynek a listán szereplő személyek is tagjai. Márpedig nehezen hihetőnek tűnik, hogy e pénzeszközök terrorista tevékenységek elősegítésére alkalmas eszközökké alakíthatók át, annál is inkább, mivel a juttatások mértékét úgy határozták meg, hogy azok szigorúan csak az érintett személyek létszükségleteit fedezzék. Ennek megfelelően a Bíróság megállapította, hogy az a természetbeni előny, amelyhez a listán szereplő személy közvetve juthat a házastársának fizetett szociális juttatásokból, nem veszélyezteti e rendelet célját. Következésképpen az említett rendelet nem alkalmazandó a pénzeszközök befagyasztásával kapcsolatos listán szereplő személyek házastársainak nyújtott társadalombiztosítási, illetve szociális segélyezési ellátásokra.